



**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ  
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

**ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ**

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ  
ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ. ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΩΝ ΠΛΑΙΣΙΩΝ  
ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΣΕ ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟ.**

**ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΦΟΙΤΗΤΗ**

**ΖΑΦΕΙΡΚΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ**

**ΜΥΡ17003**

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ**

**ΜΠΟΥΤΣΙΟΥΚΗ ΣΟΦΙΑ**

**ΕΞΕΤΑΣΤΗΣ**

**ΣΚΙΑΔΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ**

**ΜΗΝΑΣ ΥΠΟΒΟΛΗΣ**

**Μάιος, 2020**

«Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

## Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κ. Μπουτσιούκη Σοφία για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε σχετικά με την επιλογή του θέματος της παρούσας διπλωματικής, αλλά και τη συνολικότερη καθοδήγησή της σε ολόκληρη τη διάρκεια της εκπόνησης της εργασίας, καθώς και το σύνολο των καθηγητών του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Ευρωπαϊκές Πολιτικές Νεολαίας, Εκπαίδευσης και Πολιτισμού», για τις πολύτιμες γνώσεις που μου μετέδωσαν. Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τις Γκέτσου Άρτεμις και Μάινου Αργυρώ για την υποστήριξη που μου παρείχαν καθ' όλη τη διάρκεια της εκπόνησης και για την πολύτιμη βοήθειά τους σε θέματα επιστημονικής έρευνας και επιμέλειας κειμένου. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένειά μου για την αμέριστη συμπαράστασή της.

## Περίληψη

Η Ευρωπαϊκή Ένωση κατά τις τελευταίες δεκαετίες έχει εντείνει τις πρωτοβουλίες της για κοινωνικό και οικονομικό μετασχηματισμό, προκειμένου να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στο διεθνές σύστημα υπό την επίδραση της παγκοσμιοποίησης και της συνακόλουθης πολυπλοκοποίησης της αγοράς εργασίας. Το γεγονός αυτό καθίσταται εμφανές μέσα από την αναπτυξιακή στόχευση που προωθείται αρχικά από τη Στρατηγική της Λισαβόνας και στη συνέχεια από τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020». Για να αποδειχτεί αυτή η νέα πραγματικότητα βιώσιμη για τα Κράτη-Μέλη, τις επιχειρήσεις και τους εργαζομένους, παρουσιάζεται η ανάγκη για επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο με αποτελεσματικότερη εκπαίδευση και ανάπτυξη δεξιοτήτων. Στις νέες συνθήκες, η Ευρώπη απαντά με προσαρμοστικότητα, δηλαδή εγκαταλείποντας την παραδοσιακή γραμμική προσέγγιση στην πορεία του εργασιακού βίου των πολιτών και υιοθετώντας την κυκλικότητα, η οποία προβλέπει συνεχείς εισροές και εκροές των ατόμων στην αγορά εργασίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η μάθηση καλείται να υπερβεί τα παραδοσιακά όρια. Αυτό το νέο μαθησιακό πλαίσιο δε θα πρέπει να περιορίζεται στην τυπική εκπαίδευση, αλλά οφείλει να συνοδεύει τον άνθρωπο καθ' όλη τη διάρκεια του εργασιακού του βίου, ώστε εκείνος να έχει τη δυνατότητα να προσαρμόζεται στις νέες τεχνολογίες, αλλά και τις απαιτήσεις που φέρει μαζί της η κυκλικότητα, όπως είναι η συχνή αλλαγή εργασιακού περιβάλλοντος, η συχνή αναζήτηση για καινούρια εργασία. Προβάλλεται λοιπόν η ανάγκη για ενσωμάτωση της Διά Βίου Μάθησης στον ανθρώπινο βίο. Αυτή περιλαμβάνει το σύνολο των μαθησιακών δραστηριοτήτων, τυπικών, μη τυπικών ή άτυπων, στις οποίες ένας άνθρωπος συμμετέχει σε ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής του και που έχουν σαν στόχο τη βελτίωση των γνώσεων και των δεξιοτήτων σε προσωπικό, κοινωνικό και επαγγελματικό επίπεδο.

Η τοπική αυτοδιοίκηση αποτελεί βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας, με τον ρόλο της πλέον να αναγνωρίζεται και θεσμικά. Οι Περιφέρειες και οι Δήμοι ενθαρρύνονται να αξιοποιούν τις δυνατότητες που τους προσφέρονται προγραμματίζοντας και υλοποιώντας τις κατάλληλες αναπτυξιακές ενέργειες για τις κοινότητες που εκπροσωπούν. Ανάμεσα σε αυτές τις δράσεις συγκαταλέγονται και τα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης. Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης σε αυτόν τον τομέα αποδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντική, αφού είναι σε θέση να

οργανώσει εκπαιδευτικά προγράμματα, προσαρμοσμένα στις τοπικές ιδιαιτερότητες. Τα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης, που προσφέρονται από την τοπική αυτοδιοίκηση, ανταποκρίνονται στις ανάγκες της εκάστοτε τοπικής κοινωνίας, χωρίς να στοχεύουν αποκλειστικά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που συνδέονται με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας, συμβάλλοντας στη δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου και υποστηρίζοντας την κοινωνική ένταξη των πολιτών και τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εξελίσσεται σε δύο άξονες. Αρχικά, προσεγγίζει τον ρόλο της Διά Βίου Μάθησης, όπως αυτός προωθείται μέσα από τις στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τη Στρατηγική της Λισαβόνας και τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020». Επίσης, διερευνάται η διαφοροποίηση της πολιτικής δράσης σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο, ενώ αναλύονται το θεσμικό πλαίσιο και οι κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη λειτουργία της Διά Βίου Μάθησης σε συσχέτιση με την εφαρμογή της στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Στη συνέχεια, η έρευνα εστιάζει σε δύο χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δύο χώρες του μεσογειακού περιβάλλοντος, την Ελλάδα και την Κύπρο. Αυτές, αν και μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν και μια κοινή ανθρωπογεωγραφία, διαφέρουν σε θέματα πολιτικής οργάνωσης, δημόσιας διοίκησης, καθώς και στη διάρθρωση της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Η διερεύνηση θα επιδιώξει να αποσαφηνίσει το βαθμό ενεργοποίησης για την πραγματοποίηση αναπτυξιακών δράσεων από τις αρμόδιες αρχές των Περιφερειών και των Δήμων, καθώς και το σχετικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των δράσεων. Επίσης, θα αναδειχθούν οι διαστάσεις του θέματος που αφορούν τη χρηματοδότηση και διαχείριση των προγραμμάτων, τους εκπαιδευτές και τις προκλήσεις της πιστοποίησης των παρεχόμενων γνώσεων και δεξιοτήτων. Τέλος, η εργασία θα επιχειρήσει να αποσαφηνίσει τη δυνατότητα της Διά Βίου Μάθησης να συμβάλει στην τοπική ανάπτυξη και στην κοινωνική ένταξη των ατόμων.

Μετά την προσέγγιση των προαναφερθέντων ζητημάτων για καθεμία από τις επιλεγμένες χώρες, η εργασία θα ολοκληρωθεί με μια σύγκριση των εθνικών πλαισίων εφαρμογής αναφορικά με τα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης στην τοπική αυτοδιοίκηση των δύο χωρών. Η σύγκριση θα αφορά τον βαθμό στον οποίο έχουν ενσωματώσει τις κατευθυντήριες γραμμές των Στρατηγικών για το ζήτημα στα θεσμικά τους πλαίσια και το αντικείμενο των δράσεων Διά Βίου Μάθησης που λαμβάνουν χώρα σε Περιφέρειες και Δήμους.

## Summary

During the last decades, the European Union has prioritized its initiative for a social and economic transformation, in order to respond to the new conditions that are formed in the international system as a result of globalization and of the consequent complexification of the labor market. This is illustrated by the developmental targeting, first through the Lisbon Strategy and next through the “Europe 2020” Strategy. In order for this new reality to be viable for the Member States, businesses and employees, a need emerges for investment on human resources through more efficient education and skills development. In the new conditions, Europe responds with adaptability, that is, abandoning the traditional linear approach to the course of citizens' working lives and adopting the cyclicity, which defines continuous inputs and outputs of individuals in the labor market.

In this context, education has to go beyond traditional boundaries. This new learning framework should not be limited to conventional education, but should accompany employees throughout their working life, enabling them to adapt to new technologies, as well as to requirements that cyclicity brings along, such as the frequent change of work environment, the frequent search for a new job. Therefore, a need arises for introducing Lifelong Learning into human life. This includes all learning activities, formal, non-formal or informal, in which a person participates throughout his or her life and which aim to improve knowledge and skills at a personal, social and professional level.

Sub-national government constitutes a key pillar for the development of local society, with its role now recognized institutionally. Administrative Regions and Municipalities are encouraged to make use of the opportunities available to them by planning and implementing appropriate development actions for the communities they represent. These actions include Lifelong Learning programs. The contribution of local government in this area is particularly important as it is able to organize educational programs tailored to local attributes. The Lifelong Learning Programs offered by the local government respond to the needs of the local community, not exclusively aiming at the development of skills related to labor market requirements, contributing to the creative use of leisure time and supporting the social integration of local communities and maintaining the preservation of social cohesion.

This thesis develops throughout two axes. Initially, it approaches the role of Lifelong Learning as promoted through the European Union's strategies, the Lisbon Strategy and the “Europe 2020” Strategy. It also explores the diversification of political action at European, national and local level, while the European Union's institutional framework and guidelines for the functioning of Lifelong Learning in relation to its application to local government are analyzed.

Afterwards, the research focuses on two Mediterranean European Union countries, namely Greece and Cyprus. Despite sharing a common historical past and a common anthropogenic geography, these two differ in political organization and public administration matters, and in sub-national government structure.

The investigation will attempt to determine the extent to which the authorities of the Administrative Regions and Municipalities are involved in developmental actions, as well as the relevant framework for the organization and operation of the actions. In addition, it will highlight the importance of the topic of financing and managing programs, trainers and the challenges of certifying the knowledge and the provided skills. Finally, the thesis will attempt to clarify the capacity of Lifelong Learning to contribute to the local development and social integration.

After approaching the above issues for each selected country, the project will be completed with a comparison of the national frameworks for Lifelong Learning programs in the sub-national governments of the two countries. The comparison will focus on the extent to which they have incorporated the guidelines of the Strategies into their institutional framework and on the scope of Lifelong Learning actions taking place in Administrative Regions and Municipalities.

# Περιεχόμενα

Εισαγωγή .....	1
<b>A. Ορισμοί .....</b>	<b>5</b>
<b>A.1. Τοπική, Μη Τοπική και Ατυπη Μάθηση.....</b>	<b>5</b>
<b>A.2. Διά Βίου Μάθηση.....</b>	<b>8</b>
<b>B. Η Διά Βίου Μάθηση από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» .....</b>	<b>11</b>
<b>B.1. Οι Προκλήσεις της Νέας Χιλιετίας.....</b>	<b>11</b>
<b>B.2. Η Διά Βίου Μάθηση στη Στρατηγική της Λισαβόνας .....</b>	<b>12</b>
<b>B.3. Η Διά Βίου Μάθηση και οι Αναθεωρήσεις της Στρατηγικής της Λισαβόνας .....</b>	<b>17</b>
<b>B.4. Η Διά Βίου Μάθηση στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» .....</b>	<b>20</b>
<b>Γ. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Κοινωνία.....</b>	<b>25</b>
<b>Γ.1. Η Συμβολή της Τοπικής Ανάπτυξης στην Απασχόληση και η Ευρώπη.....</b>	<b>25</b>
Γ.1.1. Η Τοπική Διάσταση της Πολιτικής για την Απασχόληση και η Ευρώπη.....	25
Γ.1.2. Οι Ο.Τ.Α της Ε.Ε στην Περίοδο της Κρίσης.....	27
Γ.1.3. Τα Ε.Δ.Ε.Τ και η Συμβολή τους στην Ανάπτυξη της Τοπικής Κοινωνίας.....	29
Γ.1.4. Οι Δραστηριότητες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε μέσα από Στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής .....	33
<b>Γ.2 Κατανοώντας τη Συμβολή της Διά Βίου Μάθησης στην Τοπική Ανάπτυξη μέσα από τις Περιοχές/Πόλεις Μάθησης.....</b>	<b>42</b>
Γ.2.1. Περιοχές/Πόλεις Μάθησης και Διά Βίου Μάθηση .....	43
Γ.2.2. Από την Κοινωνία της Γνώσης στην Κοινωνία της Σοφίας .....	47
Γ.2.3. Η Εκπαίδευση στους Ο.Τ.Α της Ε.Ε. ....	50
<b>Δ. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα.....</b>	<b>53</b>
<b>Δ.1. Τοπική Αυτοδιοίκηση .....</b>	<b>53</b>
<b>Δ.2. Το Θεσμικό Πλαίσιο για τη Διά Βίου Μάθηση και ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης .....</b>	<b>53</b>
<b>Δ.3. Κέντρα για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων .....</b>	<b>59</b>
Δ.3.1. Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε).....	59
Δ.3.2. Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ).....	64
Δ.3.3. Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ).....	78
<b>Ε. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Κύπρο .....</b>	<b>86</b>
<b>E.1. Τοπική Αυτοδιοίκηση .....</b>	<b>86</b>
<b>E.2. Δομές Διά Βίου Μάθησης στην Κύπρο.....</b>	<b>88</b>
<b>E.3. Προγράμματα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων.....</b>	<b>95</b>



E.3.1. Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Ενηλίκων της Αν.Α.Δ σε Συσχέτιση με την Τοπική Κοινωνία .....	95
E.3.2. Άλλα Προγράμματα που Σχετίζονται με τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων στην Τοπική Κοινωνία .....	103
<b>E.4. Προβληματισμοί για τη Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου .....</b>	<b>107</b>
<b>Συμπεράσματα – Επίλογος .....</b>	<b>113</b>
<b>Βιβλιογραφία .....</b>	<b>120</b>
<b>Συνομογραφίες .....</b>	<b>131</b>

## **Περιεχόμενα Πινάκων**

Π.1. Αριθμός Υπό-Εθνικών Κυβερνήσεων στην Ε.Ε.....	34
Π.2. Το Μέγεθος των Δήμων της Ε.Ε.....	35
Π.3. Οι Δήμοι της Ε.Ε κατά Τάξη Μεγέθους Πληθυσμού.....	36
Π.4. Κοινωνικοοικονομικά Δεδομένα των Ο.Τ.Α της Ε.Ε.....	38
Π.5. Κοινωνικές Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε.....	39
Π.6. Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε.....	40
Π.7. Κατηγορίες Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ως Ποσοστά Κοινωνικών Δαπανών.....	41
Π.8. Κατανομή των Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία.....	51
Π.9. Επενδύσεις των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία.....	52
Π.10. Χρηματοδότηση μέσω Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ II.....	62
Π.11. Βασική Δομή του 2 <sup>ου</sup> Κ.Π.Σ.....	68
Π.12. Συνολικός Προϋπολογισμός του Ε.Π «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση και Προώθηση της Απασχόλησης» ανά Πηγή Χρηματοδότησης (2 <sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999).....	68
Π.13. Προϋπολογισμός Υπό-προγράμματος 2, «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για Εργαζομένους», ανά Μέτρο και ανά Έτος (2 <sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999).....	69
Π.14. Δαπάνες Υπό-προγράμματος 2, «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για Εργαζομένους», ανά Μέτρο και ανά Έτος (2 <sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999).....	69

Π.15. Χρηματοδότηση 3 <sup>ου</sup> Κ.Π.Σ.....	74
Π.16. Χρηματοδότηση του Ε.Π «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση».....	75
Π.17. Κ.Ε.Κ Περιφερειακής Εμβέλειας: Ελάχιστο Απαιτούμενο Προσωπικό.....	76
Π.18. Συνολική Χρηματοδότηση Ειδικού Στόχου 10.3.....	84
Π.19. Κεντρική Κυβέρνηση, Δήμοι και Κοινότητες: Αρμοδιότητες και Εξουσίες.....	110-111

## **Περιεχόμενα Διαγραμμάτων**

Δ.1. Το Σύστημα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Ελλάδας.....	54
Δ.2. Το Σύστημα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Κύπρου.....	90
Δ.3. Αριθμητική Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019-2020.....	101
Δ.4. Ποσοστιαία Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019-2021.....	101

## Εισαγωγή

Με το πέρασμα στη νέα χιλιετία, εισάγεται στο διεθνές προσκήνιο μια σειρά από οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις για τα σύγχρονα κράτη. Η παγκοσμιοποίηση, τα δημογραφικά προβλήματα, η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας και οι περιβαλλοντικές καταστροφές τίθενται στο επίκεντρο του προβληματισμού του ευρωπαϊκού κόσμου θέτοντας σε δοκιμασία τις υπάρχουσες πολιτικές και τους διαθέσιμους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε). Σε μια προσπάθεια οικονομικού και κοινωνικού μετασχηματισμού με σκοπό την αντιμετώπιση των καινούριων προβλημάτων, η Ε.Ε υιοθετεί τη Στρατηγική της Λισαβόνας (2000-2010), με κεντρικό στόχο, «να γίνει η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».<sup>1</sup> Στόχος, ο οποίος σηματοδοτεί πως η ανάγκη για επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, αλλά και σε μια αποτελεσματικότερη εκπαίδευση, πρόκειται να διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο για την επίτευξη μιας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής, με τη Διά Βίου Μάθηση να αποτελεί επίσημα έναν από τους βασικότερους μοχλούς ενεργοποίησης για την εκπλήρωση των επιθυμητών αποτελεσμάτων.

Με τους περισσότερους στόχους της Στρατηγικής της Λισαβόνας να μην έχουν επιτευχθεί στον μεγαλύτερο βαθμό τους και με ένα σύνολο από καινούριες και δυσμενέστερες προκλήσεις να συνταράσσουν εκ νέου την Ευρώπη, με κυριότερη τη δημοσιονομική κρίση του 2008, η Ε.Ε πραγματοποιεί μια επέκταση της αρχικής της στοχοθεσίας, αυτή τη φορά για την επόμενη δεκαετία (2010-2020), ενσωματώνοντας στον προβληματισμό της τις καινούριες απειλές. Στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» κεντρικό στόχο αποτελεί μια έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, όπου η έξυπνη ανάπτυξη αντιπροσωπεύει μια οικονομία βασισμένη στη γνώση και στην καινοτομία. Επομένως, βλέπουμε πως, και για τη νέα δεκαετία, η Διά Βίου Μάθηση πρόκειται να συνεχίσει να διαδραματίζει τον κεντρικό της ρόλο για την επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης για τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε.

---

<sup>1</sup> Lisbon European Council. (2000, March). Conclusions of the Presidency, article 5.

Στα πλαίσια των δύο Στρατηγικών της Ε.Ε αναγνωρίζεται η κομβική σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στην τοπική ενεργοποίηση και τη βελτίωση των επιπέδων απασχόλησης, αλλά και τη συμβολή της τοπικής ανάπτυξης στην κοινωνική συνοχή, κοινωνική συμμετοχή και προσωπική ολοκλήρωση των πολιτών της Ένωσης. Η εγγύτητα που προσφέρουν οι μικρές κοινότητες, ανάμεσα σε όσους λαμβάνουν τις αποφάσεις και εκείνους τους οποίους οι αποφάσεις αφορούν, αλλά και η αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων, που μπορεί να προκύπτουν σε μια ορισμένη γεωγραφικά περιοχή, δίνουν τη δυνατότητα στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α) να αναγνωρίσουν και να προάγουν τις ανάγκες των πολιτών των Περιφερειών ή των Δήμων τους με περισσότερη αποτελεσματικότητα συμβάλλοντας έτσι στην αποτελεσματικότερη επίτευξη των κοινωνικοοικονομικών στόχων των δύο Στρατηγικών. Με τη δημοσιονομική κρίση να πλήττει τη χρηματοδότηση των Τοπικών Αρχών, γίνεται όλο και περισσότερο εμφανής ο σημαντικός ρόλος τους στην καθημερινή διαχείριση της κρίσης και στην ανταπόκρισή τους στις ανάγκες των πολιτών.

Η παρούσα διπλωματική, αφού προσεγγίσει τον ρόλο της Διά Βίου Μάθησης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και εξετάσει τις συγκεκριμένες προθέσεις της Ε.Ε σχετικά με τη Διά Βίου Μάθηση και την τοπική κοινωνία, θα επιχειρήσει να πραγματοποιήσει μια εις βάθος ανάλυση των πλαισίων εφαρμογής της Διά Βίου Μάθησης στις τοπικές κοινωνίες δύο Κρατών-Μελών της Ε.Ε, την Ελλάδα και την Κύπρο. Πιο συγκεκριμένα, ο στόχος της διπλωματικής εργασίας είναι να παραθέσει στοιχεία σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο, τη χρηματοδότηση, τη διαχείριση, τους εκπαιδευτές και τις προκλήσεις πιστοποίησης στα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων, που διοργανώνονται από τους Ο.Τ.Α των δύο χωρών. Εξετάζοντας βιβλιογραφικές πηγές, έγγραφα της Ε.Ε, άρθρα που αφορούν τη σημασία της Διά Βίου Μάθησης στην τοπική κοινωνία, καθώς και την ελληνική και κυπριακή νομοθεσία, θα επιχειρηθεί μια απαρίθμηση των φορέων που διοργανώνουν Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων στις Περιφέρειες, τους Δήμους και τις Κοινότητες και στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί ανάλυση των προγραμμάτων αυτών ολοκληρώνοντας με μια σύγκριση του βαθμού ενεργοποίησης των Ο.Τ.Α των δύο χωρών σχετικά με τον συγκεκριμένο τομέα κοινωνικών παροχών.

Όπως αναφέρθηκε, η παρούσα διπλωματική πρόκειται να εξελιχθεί σε δύο άξονες και πιο συγκεκριμένα θα χωριστεί σε πέντε κεφάλαια, με το πρώτο κεφάλαιο να είναι εισαγωγικό

αναλύοντας τις έννοιες της τυπικής, μη τυπικής και άτυπης μάθησης και παραθέτοντας τους επικρατέστερους ορισμούς για τη Διά Βίου Μάθηση. Στη συνέχεια, ο πρώτος άξονας πρόκειται να συμπεριλάβει δύο κεφάλαια, τα οποία θα σχετίζονται με τη Διά Βίου Μάθηση, όπως αυτή έχει διαμορφωθεί μέσα από τα διάφορα κείμενα της Ε.Ε, καθώς και τη σημασία που διαδραματίζουν η Διά Βίου Μάθηση και η ενεργοποίηση των Ο.Τ.Α για την τοπική ανάπτυξη, ενώ ο δεύτερος άξονας θα εστιάσει στα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων της τοπικής κοινωνίας στην Ελλάδα και στην Κύπρο.

Πιο αναλυτικά, το κεφάλαιο Β, *Η Διά Βίου Μάθηση από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*, έχει σαν στόχο να παρουσιάσει μια ιστορική αναδρομή της Διά Βίου Μάθησης και της σημασίας της, όπως αυτή διαφαίνεται μέσα από τις Στρατηγικές της Ε.Ε κατά την τελευταία εικοσαετία. Το κεφάλαιο Γ, *Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Κοινωνία*, εξετάζει τους τρόπους με τους οποίους η τοπική ανάπτυξη συμβάλει στην αύξηση των επιπέδων απασχόλησης, αλλά και στην εξασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, κοινωνικής συμμετοχής και προσωπικής ολοκλήρωσης των πολιτών της Ένωσης, παρουσιάζει τη σταδιακή αύξηση του ενδιαφέροντος της Ε.Ε για τοπική ενεργοποίηση σε θέματα αναπτυξιακού χαρακτήρα, πραγματοποιεί ποιοτική ανάλυση δεδομένων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με το υπό-εθνικό επίπεδο δραστηριότητας των Περιφερειών της Ε.Ε, ενώ συνεχίζει πραγματοποιώντας μια ανασκόπηση του ρόλου που διαδραματίζει η Διά Βίου Μάθηση στην τοπική ανάπτυξη μέσα από τις Περιοχές ή Πόλεις Μάθησης.

Στα κεφάλαια Δ και Ε γίνεται εστίαση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση της Ελλάδας και της Κύπρου, με την εξέταση των θεσμικών πλαισίων των δύο χωρών σχετικά με τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων που παρέχεται από τους Ο.Τ.Α ή που κατά περίπτωση δεν παρέχεται από τους Ο.Τ.Α, αλλά απευθύνεται στην τοπική κοινωνία. Στο κεφάλαιο Δ, το οποίο αφορά την Ελλάδα, πρόκειται να αναλυθούν οι περιπτώσεις των Κέντρων Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε), Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ) και Κέντρων Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ). Στο κεφάλαιο Ε, το οποίο αφορά την Κύπρο, πρόκειται να εξεταστούν προγράμματα της Αρχής Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (Αν.Α.Δ) τα οποία αφορούν άμεσα τη Συνεχιζόμενη Κατάρτιση Ενηλίκων της τοπικής κοινωνίας, καθώς και άλλα συναφή προγράμματα που παρέχονται από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού (Υ.Π.Π).

Τέλος, ενώ αρχική πρόθεση της έρευνας ήταν να καταλήξει στη σύγκριση του βαθμού ενεργοποίησης των Ο.Τ.Α των δύο Κρατών-Μελών της Ε.Ε σχετικά με τη Διά Βίου Μάθηση στην τοπική κοινωνία, όπως θα γίνει ξεκάθαρο από τα στοιχεία που παρατίθενται στις ενότητες Γ.2 και Ε η Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου δεν παρουσιάζει ούτε κοινή διάρθρωση με εκείνη της Ελλάδας, αλλά ούτε και απολαμβάνει την ίδια ελευθερία σε θέματα διοργάνωσης και διαχείρισης εκπαιδευτικών προγραμμάτων οποιουδήποτε επιπέδου. Αντιθέτως, η πλειονότητα των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν την τοπική κοινωνία της Κύπρου ανήκουν στη δικαιοδοσία της Κεντρικής Κυβέρνησης. Επομένως, εφόσον κρίνεται αδύνατο να πραγματοποιηθεί σύγκριση δύο ανόμοιων αντικειμένων, η διπλωματική εργασία θα παρουσιάσει στα συμπεράσματά της τον βαθμό ενεργοποίησης των δύο χωρών σχετικά με τη Συνεχιζόμενη Κατάρτιση Ενηλίκων στην τοπική κοινωνία.

## A. Ορισμοί

### A.1. Τυπική, Μη Τυπική και Άτυπη Μάθηση

«Η εκπαίδευση δε μπορεί πλέον να θεωρείται ως μια χρονικά και χωρικά οριοθετημένη διαδικασία, περιορισμένη στα σχολεία και αποτιμώμενη με τα έτη συμμετοχής».<sup>2</sup>

Με βάση την παραπάνω παραδοχή, οι Coombs και Ahmed εξισώνουν την εκπαίδευση με τη μάθηση, αφού συμπεραίνουν πως και οι δύο διαδικασίες συνοδεύουν τον άνθρωπο σε ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής του και συμβαίνουν μέσα από ένα σύνολο διαφορετικών τρόπων και πηγών. Συνεχίζουν διαχωρίζοντας την εκπαίδευση και τη μάθηση σε τρεις κατηγορίες: Άτυπη, Τυπική και Μη Τυπική. Αυτές αλληλοεπιδρούν η μία με την άλλη και αλληλεπικαλύπτονται μεταξύ τους.<sup>3</sup>

Η άτυπη μάθηση αποτελεί μια διά βίου διαδικασία, η οποία συμβαίνει σχεδόν ακούσια στην καθημερινότητα του κάθε ανθρώπου.<sup>4</sup> Σε γενικές γραμμές είναι μη-οργανωμένη και μη-συστηματική. Μέσα από την άτυπη μάθηση ο κάθε άνθρωπος αποκτά γνώσεις, δεξιότητες, συμπεριφορές και αντιλήψεις. Λαμβάνει χώρα απλά και μόνο με την έκθεση ενός ατόμου στο περιβάλλον, μπορεί να συμβεί σε οποιονδήποτε χώρο (στο σπίτι, στη δουλειά, στο παιχνίδι). Σχετίζεται με τις γνώσεις που αποκτούμε μέσα από την παρατήρηση και την ανταλλαγή εμπειριών.<sup>5</sup>

Όπως συμπεραίνει η Σιπητάνου, η άτυπη μάθηση ή εκπαίδευση «συντελείται χωρίς τη συνειδητή προσπάθεια του ατόμου για να μάθει ή του πομπού για να προσφέρει γνώση ή και των δύο συγχρόνως, [...] δεν μπορεί να θεωρηθεί ασήμαντη μαθησιακή διαδικασία, εφόσον ως προϊόν κοινωνικής αλληλεπίδρασης και εμπειρίας συμβάλει σημαντικά στο να λειτουργήσει ένα άτομο στο ευρύτερο περιβάλλον του».<sup>6</sup> Ενδεικτικά, μερικά παραδείγματα άτυπης μάθησης αποτελούν:

---

<sup>2</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8.

<sup>3</sup> Ο.π.

<sup>4</sup> Coombs, P.H. (1968). *The World Educational Crisis: A System Analysis*. New York: Oxford University Press, σελ. 9.

<sup>5</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8.

<sup>6</sup> Σιπητάνου, Α.Α. (2007). Τυπική - Μη Τυπική - Άτυπη Εκπαίδευση. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 694.

τα βιβλία, τα περιοδικά, τα προγράμματα που προβάλλονται από τα Μ.Μ.Ε, οι εφημερίδες, τα ταξίδια, η περιήγηση στο διαδίκτυο.<sup>7 8</sup>

Ο όρος «εκπαιδευτικό σύστημα», αν και έχει ταυτιστεί παραδοσιακά με τις βαθμίδες που απαρτίζουν την τυπική εκπαίδευση (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια), αποτελεί στην πραγματικότητα μια πιο ευρεία έννοια, η οποία εγκολπώνει όλες τις οργανωμένες μορφές εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αυτές οι οργανωμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες διακρίνονται σε τυπικές και μη τυπικές.<sup>9</sup>

Με τον όρο τυπική μάθηση αναφερόμαστε στα διάφορα επίπεδα παραδοσιακής εκπαίδευσης, αλλά και στους τύπους εκπαίδευσης (π.χ. γενική ή εξειδικευμένη).<sup>10</sup> Σύμφωνα με τους Coombs και Ahmed: «η τυπική μάθηση αποτελεί το έντονα θεσμοθετημένο, χρονολογικά διαβαθμισμένο και ιεραρχικά δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα, που εκτείνεται από την πρώτη σχολική εκπαίδευση ως τις ανώτερες σπουδές του πανεπιστημίου».<sup>11</sup> Η Σιπητάνου προσθέτει πως τη διδασκαλία για κάθε βαθμίδα αναλαμβάνουν εκπαιδευτικοί με τα απαραίτητα προσόντα, ενώ στόχο αποτελεί η μεταβίβαση γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων στον μαθητευόμενο, προσαρμοσμένες ανάλογα με την περίπτωση και τις συνθήκες.<sup>12</sup>

Αντιθέτως, η μη τυπική μάθηση αναφέρεται σε οργανωμένα προγράμματα και διαδικασίες εκπαίδευσης και κατάρτισης, οι οποίες διαφοροποιούνται (σε επίπεδο διαχείρισης, χρηματοδότησης, σε συχνότητα, θεσμικό πλαίσιο και τις ομάδες που αφορούν) από την τυπική εκπαίδευση του κράτους.<sup>13</sup> «Είναι η οργανωμένη, συστηματική εκπαιδευτική διαδικασία, η οποία ωστόσο διεξάγεται εκτός του πλαισίου εφαρμογής του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, για

---

<sup>7</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8.

<sup>8</sup> Coombs, P.H. (1968). *The World Educational Crisis: A System Analysis*. New York: Oxford University Press, σελ. 9.

<sup>9</sup> Ο.π.

<sup>10</sup> Ο.π.

<sup>11</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8.

<sup>12</sup> Σιπητάνου, Α.Α. (2007). Τυπική - Μη Τυπική - Άτυπη Εκπαίδευση. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 693.

<sup>13</sup> Coombs, P.H. (1968). *The World Educational Crisis: A System Analysis*. New York: Oxford University Press, σελ. 9.



να παράσχει επιλεγμένους τύπους εκπαίδευσης σε συγκεκριμένες κατηγορίες πληθυσμού, τόσο σε ενήλικες, όσο και σε παιδιά».<sup>14</sup>

Επίσης, επειδή τα προγράμματα της μη τυπικής εκπαίδευσης απευθύνονται σε ένα ευρύ target group, καλούνται να καλύψουν περιστασιακές ανάγκες και έχουν προαιρετικό χαρακτήρα, τείνουν να είναι περισσότερο ευέλικτα και δυναμικά. Συνεπώς, η μη τυπική εκπαιδευτική διαδικασία περιλαμβάνει μια ποικιλομορφία προγραμμάτων, τα οποία διεκπεραιώνονται από διάφορους φορείς και παρουσιάζουν συνεχείς αλλαγές σε διδακτικό προσωπικό, ανάλογα με τις ανάγκες και τους σκοπούς τους. Ταυτόχρονα, δεν δεσμεύονται από τους ίδιους αυστηρούς περιορισμούς χώρου και χρόνου των παραδοσιακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων διευκολύνοντας έτσι τη συμμετοχή μαθητευόμενων ανεξάρτητα από την ηλικία τους. Στην κατηγορία της μη τυπικής εκπαίδευσης ανήκει κατά κόρον η Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση.<sup>1516</sup>

Μερικά παραδείγματα, από τα προγράμματα και τις πρωτοβουλίες μη τυπικής εκπαίδευσης, αποτελούν τα εξής: παιδεία και βασική εκπαίδευση για ενήλικες, η πολιτική και συνδικαλιστική εκπαίδευση, τα προγράμματα εκπαίδευσης για όσους έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, η προσχολική αγωγή για μικρά παιδιά, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που συνδέονται με αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, όπως τα προγράμματα γεωργικής επέκτασης και εκπαίδευσης υγείας.<sup>17</sup>

Είναι δύσκολο να διακρίνουμε τα όρια μεταξύ της τυπικής και της μη τυπικής μάθησης (και εκπαίδευσης), αφού και οι δύο αποτελούν οργανωμένες μαθησιακές διαδικασίες, οι οποίες χαρακτηρίζονται από κοινές πρακτικές και παιδαγωγικές μεθόδους. Επίσης, έχουν κοινό στόχο, να οδηγήσουν την άτυπη μαθησιακή διαδικασία στην κατεύθυνση που θα ευνοήσει περισσότερο τον σύγχρονο άνθρωπο. Οι διαφορές μεταξύ τους εντοπίζονται στους τρόπους οργάνωσης και

---

<sup>14</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8.

<sup>15</sup> Η Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση αποτελεί ένα σκέλος της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Σε αντίθεση με τη βασική εκπαίδευση και κατάρτιση, που αποσκοπούν στο να προσφέρουν τις θεμελιώδεις γνώσεις και δεξιότητες, απαραίτητες για την βασική επαγγελματική προετοιμασία των μαθητευόμενων, η συνεχιζόμενη παρουσιάζει έναν συμπληρωματικό χαρακτήρα και συνδέεται περισσότερο με την εξειδίκευση σε έναν συγκεκριμένο εργασιακό τομέα. Πηγή: Ξωχέλλης, Π. (2007). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 639.

<sup>16</sup> Σπητιάνου, Α.Α. (2007). Τυπική - Μη Τυπική - Άτυπη Εκπαίδευση. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 694.

<sup>17</sup> Smith, M. K. (2001). *What is non-formal education? The encyclopaedia of informal education*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://infed.org/mobi/what-is-non-formal-education/> [Προσβάσιμο στις 18 Μαΐου 2018].

διαχείρισης, σε θέματα χρηματοδότησης, σε θεσμικές ρυθμίσεις, στους εκπαιδευτικούς στόχους και τις ομάδες που αφορούν.<sup>18</sup>

Στην παρούσα εργασία θα μας απασχολήσει το επίπεδο εκείνο της μη τυπικής μάθησης που έχει σαν στόχο τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση των ενηλίκων και οργανώνεται από την τοπική αυτοδιοίκηση ή ωφελεί την τοπική κοινωνία.

## A.2. Διά Βίου Μάθηση

Το επίσημο λεξικό όρων του Cambridge, παραθέτει έναν σύντομο και απλουστευμένο ορισμό για τη Διά Βίου Μάθηση. Την ορίζει ως: «τη διαδικασία του να αποκτά κανείς γνώσεις ή δεξιότητες σε ολόκληρη τη διάρκεια της ζωής του, συχνά με στόχο να καταστεί περισσότερο αποδοτικός στην εργασία του».<sup>19</sup>

Αντιθέτως, ο Peter Jarvis διαμορφώνει έναν πιο περίπλοκο και συνάμα περισσότερο περιεκτικό ορισμό, ο οποίος τείνει να ταυτιστεί με εκείνον που έχει δώσει ο καθηγητής συνεχιζόμενης εκπαίδευσης για την ίδια τη μάθηση, ελαφρώς διαμορφωμένος, ώστε να περιλαμβάνει τη διά βίου φύση της.<sup>20</sup> Σύμφωνα με τον Jarvis: «η Διά Βίου Μάθηση ορίζεται ως ο συνδυασμός των διαδικασιών, με τις οποίες το άτομο στο σύνολό του -σώμα (γενετικά, φυσικά και βιολογικά) και μυαλό (γνώσεις, δεξιότητες, συμπεριφορές, αξίες, συναισθήματα, αντιλήψεις και αισθήσεις)- βιώνει κοινωνικές καταστάσεις καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του, το αντιληπτό περιεχόμενο των οποίων μεταμορφώνεται αργότερα συνειδητά, συναισθηματικά ή πρακτικά (ή μέσω του οποιουδήποτε συνδυασμού) και ενσωματώνεται στο ατομικό βιογραφικό του κάθε ανθρώπου, έχοντας σαν αποτέλεσμα ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο (ή περισσότερο έμπειρο) άτομο».<sup>21</sup>

---

<sup>18</sup> Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press, σελ. 8-9.

<sup>19</sup> University of Cambridge. Cambridge Dictionary. *Lifelong Learning*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lifelong-learning> [Προσβάσιμο στις 5 Απριλίου 2018].

<sup>20</sup> Jarvis, P. (2007). *Globalization, Lifelong Learning and the Learning Society: Sociological Perspectives (Lifelong Learning and the Learning Society, Vol. 2)*. Routledge, σελ. 1.

<sup>21</sup> Ο.π.

Η παραδοσιακή μάθηση, εκείνη που συνδέεται με τη νεανική ηλικία και δε συνοδεύει τα άτομα στην ενηλικίωση τους και μετά την ανάληψη εργασιακών ευθυνών, χαρακτηρίζει μια προβιομηχανική εποχή, όπου ο ρυθμός της εξέλιξης στην τεχνολογία και κατά συνέπεια οι ανάγκες για τεχνογνωσία ήταν εξίσου περιορισμένες. Ωστόσο, στην «κοινωνία της γνώσης», όπου οι εξελίξεις στην τεχνολογία είναι ραγδαίες και κατά συνέπεια η ανάγκη για γνώσεις και δεξιότητες πάνω σε αυτήν αποδεικνύονται απαραίτητες, ο όρος Διά Βίου Μάθηση ήρθε για να αποσαφηνίσει πως, πλέον, η απόκτηση γνώσεων δε μπορεί να περιορίζεται στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα.<sup>22</sup>

Τα περισσότερα Κράτη-Μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης χρησιμοποιούν διαφορετικές έννοιες προκειμένου να περιγράψουν παρόμοιες εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Την ίδια στιγμή, μπορεί στο ίδιο Κράτος-Μέλος να υπάρχουν διαφορετικοί ορισμοί, για να περιγράψουν μια συγκεκριμένη δραστηριότητα. Επομένως, αποδεικνύεται δύσκολο να δοθεί ένας κοινός, για όλα τα Κράτη-Μέλη, ορισμός για τη Διά Βίου Μάθηση. Αυτός θα πρέπει να είναι ταυτόχρονα αρκετά ευρύς, ώστε να περιλαμβάνει την αντίληψη κάθε κράτους, κάθε κουλτούρας σε σχέση με τη Διά Βίου Μάθηση και τόσο συγκεκριμένος, ώστε να επιτρέπει την ανταλλαγή εμπειριών.<sup>23</sup>

Αναζητώντας έναν ελάχιστο κοινό παρονομαστή, ανάμεσα στα Κράτη-Μέλη, ο ορισμός της Διά Βίου Μάθησης οφείλει να καθιστά εμφανή την καθολικότητα του χαρακτήρα της. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η μάθηση πρέπει να συνοδεύει τον άνθρωπο σε κάθε στάδιο του κύκλου της ζωής του, σε κάθε ηλικία, θα πρέπει να διεξάγεται σε κάθε χώρο δράσης του ανθρώπου, από το σχολείο μέχρι την εργασία, από το σπίτι μέχρι την κοινότητα. Συμπερασματικά, μια «κοινωνία της γνώσης» οφείλει να προσφέρει εκπαιδευτικές ευκαιρίες για κάθε άτομο, ανεξαρτήτως των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και της ηλικίας του, σε κάθε χώρο δραστηριοποίησης του. Η Διά Βίου Μάθηση ταυτίζεται με τη συνεχή απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, η οποία έρχεται μέσα από την εμπειρία, από τη γέννηση μέχρι και τον θάνατο. Περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που επιλέγουν οι άνθρωποι σε κάθε ένα από τα στάδια του βίου τους, προκειμένου να βελτιώσουν

---

<sup>22</sup> Βρυνιώτη, Κ. (2007). Διά Βίου Μάθηση. Στο: Ξωχέλλης, Π. (επιμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 120.

<sup>23</sup> Laal, M. (2011). Lifelong Learning: What does it Mean? στο *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, V. 28, σελ. 470-474. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα Research Gate: [https://www.researchgate.net/publication/224767020\\_Lifelong\\_Learning\\_What\\_does\\_it\\_Mean](https://www.researchgate.net/publication/224767020_Lifelong_Learning_What_does_it_Mean) [Προσβάσιμο στις 6 Απριλίου 2018], σελ. 2.

γνώσεις και δεξιότητες, για να είναι περισσότερο επαρκείς σε έναν συγκεκριμένο τομέα δράσης, δεδομένων κάποιων προσωπικών, κοινωνικών ή εργασιακών κινήτρων.<sup>24</sup>

Στην Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με την «πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής διά βίου μάθησης», πραγματοποιείται ειδική αναφορά στη Διά Βίου Εκπαίδευση και Κατάρτιση, στα πλαίσια της οποίας περιλαμβάνεται η μάθηση που ξεκινά από την προσχολική ηλικία και που συνεχίζεται ακόμα και μετά τη συνταξιοδότηση. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση, η Διά Βίου Μάθηση περιλαμβάνει κάθε μορφή εκπαίδευσης (τυπική, μη τυπική και άτυπη). Επίσης, στα πλαίσια της, γίνονται πιο ξεκάθαρες οι αρχές που διέπουν τη Διά Βίου Μάθηση, όπως είναι η εφαρμογή της με κέντρο τον μαθητευόμενο, η σημασία των ίσων ευκαιριών και η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης υψηλής ποιότητας.<sup>25</sup> Τέλος, διαγράφονται οι κεντρικοί στόχοι της μάθησης, ανάμεσά τους για απασχόληση, ενεργό συμμετοχή, προσωπική ολοκλήρωση και κοινωνική ένταξη.<sup>26</sup>

Στα πλαίσια της Ανακοίνωσης, με βάση όσα έχουν ήδη αναφερθεί, παρατέθηκε ένας ευρωπαϊκός ορισμός για τη Διά Βίου Μάθηση,<sup>27</sup> η οποία περιγράφεται ως: «η κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής, με στόχο τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των ικανοτήτων, στα πλαίσια μιας προσωπικής, αστικής, κοινωνικής και/ή σχετιζόμενης με την απασχόληση οπτικής».<sup>28</sup>

---

<sup>24</sup> Laal, M. (2011). Lifelong Learning: What does it Mean? στο *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, V. 28, σελ. 470-474. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα Research Gate: [https://www.researchgate.net/publication/224767020\\_Lifelong\\_Learning\\_What\\_does\\_it\\_Mean](https://www.researchgate.net/publication/224767020_Lifelong_Learning_What_does_it_Mean) [Προσβάσιμο στις 6 Απριλίου 2018], σελ. 3-4.

<sup>25</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final, σελ. 3-4.

<sup>26</sup> Σπητιάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 129.

<sup>27</sup> Ο.π.

<sup>28</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final, section 1.4.

## **Β. Η Διά Βίου Μάθηση από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»**

### **Β.1. Οι Προκλήσεις της Νέας Χιλιετίας**

Το πέρασμα στη νέα χιλιετία συνοδεύτηκε από μια σειρά οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών προκλήσεων για την Ευρώπη. Η παγκοσμιοποίηση, τα δημογραφικά προβλήματα των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών, η ραγδαία πρόοδος της τεχνολογίας και οι περιβαλλοντικές καταστροφές – προκλήσεις που σταδιακά πλησίαζαν όλο και πιο κοντά στο επίκεντρο του προβληματισμού του ευρωπαϊκού κόσμου, τα τελευταία τριάντα χρόνια – έθεταν σε πρωτοφανή δοκιμασία τις υπάρχουσες πολιτικές και τους διαθέσιμους θεσμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης.<sup>29</sup>

Σε οικονομικό επίπεδο, η Ευρώπη όφειλε να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητά της, να καταφέρει να αυξήσει τα επίπεδα απασχολησιμότητας. Στο νέο οικονομικό σύστημα, που επέβαλαν η παγκοσμιοποίηση και οι εξελίξεις στην τεχνολογία, τα παραπάνω μπορούσαν να επιτευχθούν μέσω της προσαρμοστικότητας της εργατικής δύναμης. Η έλλειψη εργατικού δυναμικού θα σήμαινε μείωση της απασχολησιμότητας, ενώ η έλλειψη γνώσεων ή ικανοτήτων πάνω σε καινούριες τεχνολογίες θα σήμαινε περιορισμό των οικονομικών δυνατοτήτων, για την Ευρωπαϊκή Ένωση.<sup>30,31</sup>

Σε κοινωνικό επίπεδο, η Ένωση όφειλε να διατηρήσει την ισότητα, τη δικαιοσύνη, τη δημοκρατικότητα, καθώς και να προάγει την ενεργό συμμετοχή των πολιτών στην κοινωνική και πολιτική ζωή.<sup>32</sup> Όλα αυτά μέσα σε έναν πολύπλοκο κοινωνικά και πολιτικά κόσμο, στον οποίο οι ευρωπαίοι πολίτες θα έπρεπε να μάθουν να ζουν σε εναρμόνιση με την εθνική, πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία.<sup>33</sup>

---

<sup>29</sup> Σπητιάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 130 και 151.

<sup>30</sup> Commission of the European Communities. (2000, October). Commission Staff Working Paper: *A Memorandum on Lifelong Learning*. SEC(2000) 1832, section 2.

<sup>31</sup> Σπητιάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 130-131.

<sup>32</sup> Ο.π., σελ. 151.

<sup>33</sup> Commission of the European Communities. (2000, October). Commission Staff Working Paper: *A Memorandum on Lifelong Learning*. SEC(2000) 1832, section 2.

## B.2. Η Διά Βίου Μάθηση στη Στρατηγική της Λισαβόνας

Από τα Συμπεράσματα της Προεδρίας, για το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής στη Λισαβόνα, προκύπτει πως το ανθρώπινο κεφάλαιο<sup>34</sup> τίθεται για πρώτη φορά στο επίκεντρο των πολιτικών της Ένωσης. Η επένδυση στις νέες δεξιότητες και η ενεργή προώθηση ενός δυναμικού κράτους πρόνοιας θεωρείται κρίσιμη, τόσο για τη θέση της Ευρώπης στην καινούρια οικονομία της γνώσης, όσο και για να αποφευχθεί κάποια περαιτέρω υπονόμευση των ήδη υπάρχοντων προβλημάτων, της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας.<sup>35</sup>

Έτσι, τίθεται ένας νέος στρατηγικός στόχος, για τη δεκαετία 2000-2010: «να γίνει η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή».<sup>36</sup>

Το νέο στρατηγικό σχέδιο έδειχνε πως το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης επικεντρωνόταν στην απασχόληση, την οικονομική αναμόρφωση και κοινωνική συνοχή της.<sup>37</sup> Αυτοί οι τρεις άξονες εξαρτώνται από έναν κοινό παρονομαστή, όταν πρόκειται για μια κοινωνία της γνώσης, το ανθρώπινο κεφάλαιο. Κάτι που σήμαινε πως, για να αποβεί το σχέδιο επιτυχές, η Ευρωπαϊκή Ένωση όφειλε να επενδύσει στην τεχνολογία, τις γνώσεις και τις δεξιότητες των πολιτών πάνω σε αυτήν, καθώς και να φροντίσει να λάβει μέτρα κατά του κοινωνικού αποκλεισμού των ατόμων, πράγμα το οποίο θα διευκόλυνε με τη σειρά του τη συμμετοχή των ανθρώπων στην απασχόληση. Όλα αυτά προϋπέθεταν τη διαρκή απόκτηση νέων γνώσεων και δεξιοτήτων από την πλευρά των εργαζομένων, δηλαδή τη Διά Βίου Μάθηση, ενώ την ίδια στιγμή τα Κράτη-Μέλη έπρεπε να εκσυγχρονίσουν τα συστήματα πληροφόρησής τους, ώστε να διευκολύνουν την πρόσβαση όλων

---

<sup>34</sup> Ως ανθρώπινο κεφάλαιο ορίζεται το σύνολο των συσσωρευμένων γνώσεων και δεξιοτήτων, καθώς και των κινήτρων των ανθρώπων. Κάτω από τις κατάλληλες συνθήκες, βελτιώνεται με την ηλικία και την απόκτηση εμπειριών. Αποτελεί τη βάση της παραγωγικότητας σε μια οικονομία της γνώσης. Πηγή: Business Dictionary. *Human Resource*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.businessdictionary.com/definition/human-resource.html> [Προσβάσιμο στις 19 Μαΐου 2018].

<sup>35</sup> Lisbon European Council. (2000, March). Conclusions of the Presidency, article 24.

<sup>36</sup> Ο.π.

<sup>37</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 176.

των πολιτών σε αυτά, να αμβλυνθεί η διαφορά ανάμεσα σε ανθρώπους που εκπαιδεύονταν και σε εκείνους που απείχαν ή εγκατέλειπαν τη διαδικασία.<sup>3839</sup>

Η κεντρική θέση της Διά Βίου Μάθησης, στη Στρατηγική της Λισαβόνας, όμως, γίνεται ακόμα πιο ξεκάθαρη μέσα από τους κατευθυντήριους στόχους που έθεσε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ανάμεσα σ' αυτούς συγκαταλέγονταν:

1. Ο αγώνας κατά του αναλφαβητισμού, με υποδιπλασιασμό του ποσοστού των ατόμων (18-24), τα οποία εγκατέλειπαν πρόωρα τη σχολική εκπαίδευση (δεν συνέχιζαν μετά την κατώτερη δευτεροβάθμια).
2. Σχολεία προσιτά σε όλους, τα οποία θα εξελίσσονταν σε πολυλειτουργικά κέντρα μάθησης, όλα συνδεδεμένα στο ίντερνετ. Επιπλέον, το Συμβούλιο συνιστούσε τη συνεργασία ανάμεσα σε σχολεία, κέντρα κατάρτισης, ερευνητικές εγκαταστάσεις και επιχειρήσεις.
3. Καθορισμός ενός ευρωπαϊκού πλαισίου σχετικά με τις νέες βασικές δεξιότητες που επρόκειτο να διέπουν τη Διά Βίου Μάθηση (δεξιότητες πληροφορικής, ξένες γλώσσες, τεχνολογική αντίληψη, επιχειρησιακό πνεύμα, κοινωνικές δεξιότητες), καθώς και υιοθέτηση ενός ευρωπαϊκού διπλώματος βασικών δεξιοτήτων πληροφορικής, το οποίο θα προήγαγε τον ψηφιακό αλφαριθμητισμό στα πλαίσια της Ένωσης.
4. Περισσότερη διαφάνεια σχετικά με την αναγνώριση γνώσεων και δεξιοτήτων (τίτλους και περιόδους σπουδών και κατάρτισης), ώστε να διευκολυνθεί η κινητικότητα εκπαιδευτικών, σπουδαστών, προσωπικού κατάρτισης και έρευνας. Αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των υφιστάμενων κοινοτικών προγραμμάτων (Socrates, Leonardo, Youth).
5. Καθιέρωση μιας κοινής, ευρωπαϊκής μορφής βιογραφικού σημειώματος, κίνηση που θα ενίσχυε περαιτέρω την κινητικότητα, αφού θα συνέβαλε στη διευκόλυνση της αξιολόγησης των προσόντων που αποκτήθηκαν είτε μέσω των οργανισμών εκπαίδευσης και κατάρτισης, είτε μέσω των εργοδοτών.<sup>4041</sup>

---

<sup>38</sup> Σπητιάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 116-119.

<sup>39</sup> Lisbon European Council. (2000, March). Conclusions of the Presidency, article 25.

<sup>40</sup> Ο.π., article 26.

<sup>41</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 177-178.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Φείρα<sup>42</sup> κατέδειξε πως η Διά Βίου Μάθηση αποτελούσε κομβικό στοιχείο για την εκπλήρωση των στόχων που έθετε η Στρατηγική της Λισαβόνας, καθώς και την ανάγκη για την εναρμόνιση των στρατηγικών και την υιοθέτηση πρακτικών μέτρων από τα Κράτη-Μέλη της Ένωσης, για την προώθηση της Διά Βίου Μάθησης.<sup>43</sup>

Το Υπόμνημα, «σχετικά με την εκπαίδευση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής»<sup>44</sup> ορίζει για πρώτη φορά επισήμως τις τρεις βασικές κατηγορίες «σκόπιμης μαθησιακής δραστηριότητας», δηλαδή την τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση. Τονίζοντας, για ακόμα μία φορά, τον καθολικό χαρακτήρα της Διά Βίου Μάθησης, μιας διαδικασίας που θα πρέπει να απευθύνεται σε όλους και να τους συνοδεύει «από την κούνια στον τάφο», υποστηρίζει πως καθεμία από τις τρεις κατηγορίες μάθησης είναι εξίσου σημαντική. Χαρακτηρίζει τις τρεις αυτές κατηγορίες αλληλοσυμπληρούμενες, δίνοντας έτσι αξία στη συχνά υποτιμημένη μη τυπική μάθηση, ενώ εισάγει στο προσκήνιο την άτυπη μάθηση, η οποία συνήθως μέχρι τότε δε συγκαταλεγόταν ανάμεσα στις επίσημες μορφές μάθησης.<sup>45</sup>

Επίσης, το Υπόμνημα καθορίζει έξι μηνύματα-κλειδιά, για την ανάληψη δράσης σχετικά με τη Διά Βίου Μάθηση:

1. Νέες βασικές δεξιότητες (γνώσεις) για όλους.
2. Περισσότερες επενδύσεις σε ανθρώπινους πόρους.
3. Καινοτομία στη διδασκαλία και τη μάθηση.
4. Αξιολόγηση της εκπαίδευσης.
5. Αναθεώρηση των μεθόδων προσανατολισμού και συμβουλευτικής.
6. Να έρθει η εκπαίδευση πιο κοντά στο σπίτι.<sup>46</sup>

Η Ανακοίνωση, «για την υλοποίηση ενός ευρωπαϊκού χώρου Διά Βίου Μάθησης»,<sup>47</sup> προέκυψε μετά από διαβουλεύσεις σχετικά με το Υπόμνημα, ανάμεσα σε Κράτη-Μέλη, με τη συμμετοχή των stakeholders και μετά το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Σύμφωνα με αυτή, στόχο

---

<sup>42</sup> Santa Maria da Feira European Council. (2000, June). Conclusions of the Presidency.

<sup>43</sup> Σπητιάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 119 και 121.

<sup>44</sup> Commission of the European Communities. (2000, October). Commission Staff Working Paper: *A Memorandum on Lifelong Learning*. SEC(2000) 1832.

<sup>45</sup> Ο.π., section 3.2.

<sup>46</sup> Ο.π., section 4.

<sup>47</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final.



της ευρωπαϊκής περιοχής Διά Βίου Μάθησης θα αποτελέσει η διευκόλυνση της κινητικότητας, η οποία θα έχει ως αντίκτυπο την αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των νεοαποκτηθέντων προσόντων των πολιτών, γεγονός που θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης για «ευημερία, ανεκτικότητα, δημοκρατικότητα και εξάλειψη των αποκλεισμών».<sup>48</sup>

Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφέρουμε ότι πρωτοβουλίες, όπως η Ανακοίνωση της Επιτροπής, σχετικά με το eLearning, πρότειναν οργανωτικές πτυχές για την εφαρμογή ενός σχεδίου δράσης που προέβλεπε την εντατικοποίηση της χρήσης του διαδικτύου, της πληροφόρησης και της τεχνολογίας γενικότερα, για τη συνεργασία μεταξύ των Κρατών-Μελών, αλλά και την εφαρμογή μεθόδων ηλεκτρονικής μάθησης στον τομέα της εκπαίδευσης.<sup>49</sup> Επίσης, πρωτοβουλίες, όπως η Ανακοίνωση της Επιτροπής, «προς μία ευρωπαϊκή περιοχή έρευνας», είχαν στόχο να προτείνουν ένα πιο αποτελεσματικό οργανωτικό σχέδιο, για την εδραίωση του εν λόγω ευρωπαϊκού χώρου έρευνας.<sup>50</sup>

Επιπλέον, η Ανακοίνωση, «για την υλοποίηση ενός ευρωπαϊκού χώρου Διά Βίου Μάθησης», αφού αποσαφηνίζει τα δομικά στρατηγικά στοιχεία για την υλοποίηση και την εφαρμογή συνεκτικών και συνολικών εθνικών στρατηγικών για τη Διά Βίου Μάθηση,<sup>51</sup> προτείνει με βάση αυτά έξι προτεραιότητες για δράση, ώστε να διαμορφωθεί ένας ευρωπαϊκός χώρος Διά Βίου Μάθησης:

1. Την αξιολόγηση της μάθησης.
2. Την πληροφόρηση, καθοδήγηση και παροχή υπηρεσιών συμβουλευτικής.
3. Την επένδυση χρόνου και χρημάτων στην εκπαίδευση.
4. Την πρόσβαση των μαθητευόμενων στις μαθησιακές ευκαιρίες.
5. Τη βελτίωση των βασικών δεξιοτήτων.
6. Τις πρωτοποριακές παιδαγωγικές μεθόδους.<sup>52</sup>

---

<sup>48</sup> Σιπητάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 131.

<sup>49</sup> Commission of the European Communities. (2002, February). Commission Staff Working Paper: *eLearning: Designing Tomorrow's Education. An Interim Report*. Technical Annex, as Requested by the Council Resolution of 13 July 2001. SEC (2006) 236.

<sup>50</sup> Commission of the European Communities. (2000, January). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: *Towards a European Research Area*. COM(2000) 6, article 6.

<sup>51</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final, section 2.

<sup>52</sup> Ο.π., section 3.

Επιπροσθέτως, η συγκεκριμένη Ανακοίνωση, κάνει αναφορά στην κρισιμότητα της χρήσης ποσοτικών στόχων για την παρακολούθηση της εφαρμογής συνεκτικών και ολοκληρωμένων στρατηγικών στη Διά Βίου Μάθηση. Στη συνέχεια πραγματοποιείται αναφορά στους ήδη διαθέσιμους δείκτες, καθώς και στην ανάγκη θέσπισης ενός περιορισμένου αριθμού νέων δεικτών, οι οποίοι επρόκειτο να βασιστούν στην προσέγγιση της Διά Βίου Μάθησης με κέντρο τον μαθητευόμενο σε σχέση με την τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση.<sup>53</sup>

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Κορυφής στη Βαρκελώνη έθετε ως κεντρικό σημείο συζήτησης την οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική κατάσταση της Ένωσης.<sup>54</sup> Από τα Συμπεράσματα της Προεδρίας προκύπτει ότι ο στόχος για τα συστήματα εκπαίδευσης και κατάρτισης ήταν να αποτελέσουν ποιοτικό σημείο αναφοράς παγκοσμίως, μέχρι το 2010. Καταδεικνυε, επίσης, πως οι τρεις βασικές αρχές που θα έπρεπε να διέπουν αυτόν τον στόχο ήταν: η βελτιωμένη ποιότητα, η διευκόλυνση της καθολικής πρόσβασης και το άνοιγμα στον ευρύτερο κόσμο.<sup>55</sup>

Η Έκθεση, «για τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης», έθετε 3 άξονες για τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πολιτικές. Αρχικά, τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δεύτερον, τη διευκόλυνση της πρόσβασης όλων στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους και τρίτον το άνοιγμα των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στον κόσμο.<sup>56</sup>

Τέλος, η ανάγκη για προσπάθεια εναρμόνισης των πολιτικών των Κρατών-Μελών, γινόταν ακόμα πιο ξεκάθαρη μέσα από το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010», όπου η επένδυση σε εκπαίδευση, κατάρτιση και γενικότερα στη Διά Βίου Μάθηση καταδεικνυόταν ως ένα από τα πιο κομβικά σημεία για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της Στρατηγικής της Λισαβόνας. Ανάμεσα στους «τρεις μοχλούς για την ενεργοποίηση των κρατών μελών σε θέματα

---

<sup>53</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final, ενότητα 4.3.

<sup>54</sup> Barcelona European Council. (2002, March). Presidency Conclusions, article 1.

<sup>55</sup> Ο.π., article 43.

<sup>56</sup> Council of the European Union. (2001, February). Report from Education Council to the European Council: *On the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems*, section II.

εκπαιδευτικής πολιτικής» η Ένωση πρότεινε, «πραγμάτωση της δια βίου εκπαίδευσης και οριστική οικοδόμηση μιας Ευρώπης της εκπαίδευσης και της κατάρτισης».<sup>57</sup>

### **Β.3. Η Διά Βίου Μάθηση και οι Αναθεωρήσεις της Στρατηγικής της Λισαβόνας**

Η Διά Βίου Μάθηση διατήρησε την κεντρική της θέση στον προβληματισμό της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ακόμα και μετά την αναθεώρηση της στρατηγικής για την απασχόληση, το 2003. Ανάμεσα στις «δέκα εντολές» ή τις δέκα κατευθυντήριες γραμμές συμπεριλαμβανόταν κι εκείνη που προέβλεπε «επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και στη Διά Βίου Μάθηση», ενώ οι μετρήσιμοι στόχοι, με σκοπό τον συντονισμό των εθνικών πολιτικών με εκείνες της Ένωσης, προέβλεπαν, μεταξύ άλλων, τη συμμετοχή του 25% των μακροχρόνια ανέργων σε κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης, επανακατάρτισης ή πρακτικής άσκησης, καθώς και τη συμμετοχή τουλάχιστον ενός ποσοστού 12,5% των ενήλικων εργαζομένων (25-64 ετών) σε κάποιο πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης. Ταυτόχρονα, ο μέσος όρος, για την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου ανάμεσα στα Κράτη-Μέλη, θα έπρεπε να είναι μικρότερος του 10% και τουλάχιστον το 85% των 22χρονων της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα έπρεπε να έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση μέχρι το 2010.<sup>58</sup>

Ο ρόλος της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της Διά Βίου Μάθησης παρέμεινε στο προσκήνιο καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας. Κατά την ενδιάμεση αξιολόγηση, η οποία παρουσίασε αρνητικά αποτελέσματα για τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η γνώση και η καινοτομία συνέχιζαν να αποτελούν βασικά συστατικά για την επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης και δημιουργίας απασχόλησης. Την ίδια στιγμή, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με κείμενό της σχετικά με τη «συνεργασία για την οικονομική μεγέθυνση και την απασχόληση»,<sup>59</sup> τόνιζε για ακόμα μία φορά τη σημασία της Διά Βίου Μάθησης, ως μέσο για την ανάπτυξη ενός δυναμικότερου ανθρώπινου

---

<sup>57</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 187-188.

<sup>58</sup> Ο.π., σελ. 182-185.

<sup>59</sup> Commission of the European Communities. (2005, February). Communication to the Spring European Council: *Working Together for Growth and Jobs. A New Start for the Lisbon Strategy*. Communication from President Barroso in Agreement with Vice President Verheugen, {SEC(2005) 192} {SEC(2005) 193}, COM(2005) 24 final.

κεφαλαίου, το οποίο, όπως ήδη προαναφέραμε, αποτελεί τη βάση για την ανάπτυξη της παραγωγικότητας, σε μια κοινωνία της γνώσης. Επομένως, αποτελούσε παράγοντα ζωτικής σημασίας, ο σχεδιασμός μιας στρατηγικής για τη Διά Βίου Μάθηση από κάθε Κράτος-Μέλος.<sup>60</sup>

Στις «ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση» επαναβεβαιώνεται η κομβική σχέση ανάμεσα στην απασχόληση και την επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο, η οποία προϋποθέτει «στοχευμένη εκπαίδευση, κατάρτιση και Διά Βίου Μάθηση». Τα εκπαιδευτικά συστήματα οφείλουν να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις για προσόντα, ενώ τονίζεται η ανάγκη για την αναγνώριση των προσόντων, τόσο για αυτά που έχουν προκύψει από την τυπική εκπαίδευση, όσο και για εκείνα που έχουν προκύψει μέσω της μη τυπικής εκπαιδευτικής διαδικασίας. Στην «επιβεβαίωση της πρώτης αναθεώρησης της Στρατηγικής της Λισαβόνας», συγκεκριμενοποιείται η ανάγκη για την βελτίωση της κινητικότητας στην Ευρώπη, με τη θέσπιση ενός «ευρωπαϊκού πλαισίου επαγγελματικών προσόντων», ενώ η Διά Βίου Μάθηση καθίσταται βασικός αρωγός για την ανάπτυξη των προσόντων και των ικανοτήτων που κρίνονται απαραίτητα στη νέα κοινωνία της γνώσης.<sup>61</sup>

Η εκκίνηση της τρίτης φάσης της Στρατηγικής της Λισαβόνας πραγματοποιείται το 2008, ένα έτος που σημαδεύει ποικιλοτρόπως την ευρωπαϊκή κοινότητα με την οικονομική κρίση να μεταβάλλει τα δεδομένα τόσο στην οικονομική, όσο και στην κοινωνική πραγματικότητα των περισσότερων Κρατών-Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.<sup>62</sup> Τα καινούρια δεδομένα επέβαλαν μια εκ νέου αναθεώρηση για τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές για την ανάπτυξη και την απασχόληση. Διατηρώντας το πνεύμα των κατευθυντήριων γραμμών της προηγούμενης τριετίας, οι 23 και 24 πραγματοποιούν συγκεκριμένες αναφορές στη βελτίωση των επενδύσεων στο ανθρώπινο κεφάλαιο και την προσαρμογή των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης στις απαιτήσεις για νέες ικανότητες.<sup>63</sup>

---

<sup>60</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 189-191.

<sup>61</sup> Ο.π., σελ. 192-196.

<sup>62</sup> Ο.π., σελ. 198.

<sup>63</sup> Commission of the European Communities. (2007, December). Communication from the Commission to the Spring European Council: *Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2008-2010)*, including a Commission Recommendation: *On the Broad Guidelines for the Economic Policies of the Member States and the Community* (under article 99 of the EC Treaty) and a Proposal for a Council Decision: *On Guidelines for the Employment Policies of the Member States* (under article 128 of the EC Treaty). COM (2007) 803 final, Part V, Guidelines 23 and 24.

Το πρώτο θα επιτυγχανόταν με αποτελεσματικές στρατηγικές Διά Βίου Μάθησης, προσιτές σε όλους, σε κάθε χώρο δράσης του ανθρώπου, ώστε οι εργαζόμενοι να είναι σε θέση να προσεγγίζουν την απασχόληση σε κύκλο ζωής (συνεχείς εισροές και εκροές των ανθρώπων στην αγορά εργασίας). Επίσης, προβλεπόταν διευκόλυνση της πρόσβασης στην αρχική επαγγελματική εκπαίδευση, στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση, χωρίς αποκλεισμούς, καθώς και μείωση της πρόωρης σχολικής διαρροής.<sup>64</sup>

Το δεύτερο προϋπέθετε την εξασφάλιση της ελκυστικότητας και της ποιότητας για την εκπαίδευση και κατάρτιση, καθώς και την ευκολότερη πρόσβαση σε αυτές. Τα συστήματα εκπαίδευσης όφειλαν να προσαρμοστούν στις ανάγκες για νέες δεξιότητες, να εξασφαλίσουν τη διαφάνεια και την αναγνώριση των προσόντων, να διευρύνουν τους ορίζοντες της μάθησης αυξάνοντας την κινητικότητα και να επικυρώσουν την αναγνώριση της μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης.<sup>65</sup>

Τόσο οι παραπάνω κατευθυντήριες γραμμές, όσο και το πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» αποτέλεσαν τα θεμέλια για την χάραξη της αναπτυξιακής στρατηγικής που θα συνόδευε την Ευρωπαϊκή Ένωση για τη δεκαετία 2010-2020, δηλαδή τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020».<sup>66</sup>

---

<sup>64</sup> Commission of the European Communities. (2007, December). Communication from the Commission to the Spring European Council: *Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2008-2010)*, including a Commission Recommendation: *On the Broad Guidelines for the Economic Policies of the Member States and the Community* (under article 99 of the EC Treaty) and a Proposal for a Council Decision: *On Guidelines for the Employment Policies of the Member States* (under article 128 of the EC Treaty). COM (2007) 803 final, Part V., Guideline 23.

<sup>65</sup> Ο.π., Guideline 24.

<sup>66</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 188 και 202.

#### **B.4. Η Διά Βίου Μάθηση στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»**

Η Στρατηγική της Λισαβόνας είχε ξεκινήσει ως μια προσπάθεια για την εξομάλυνση των δυσκολιών που αντιμετώπιζε η Ευρωπαϊκή Ένωση στην αυγή της νέας χιλιετίας. Ωστόσο, οι στόχοι της δεν κατάφεραν να επιτευχθούν στον μεγαλύτερο βαθμό τους, παρά τις όποιες αναθεωρήσεις είχαν προηγηθεί. Από το 2008, η Ένωση αντιμετώπιζε μια σειρά καινούριων, δυσμενέστερων προκλήσεων, με την οικονομική και κοινωνική κρίση να ταρακουνά τα θεμέλιά της εντονότερα από πριν.

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» αποτελούσε την επέκταση της στοχοθεσίας και των μέτρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επόμενη δεκαετία (2010-2020), ενσωματώνοντας όμως στον προβληματισμό τις καινούριες απειλές που αντιμετώπιζε και αναγνωρίζοντας την ανάγκη για επαναπροσέγγιση της πορείας δράσης της και τη ρεαλιστικότερη αποτίμηση των επιπτώσεων. Σε αυτήν την ανανεωμένη προσέγγιση κυρίαρχο ρόλο επρόκειτο να διαδραματίσουν τα μέτρα κατά της ανεργίας, με διατήρηση περισσότερων ανθρώπων στην απασχόληση και αύξηση της ζήτησης εργασίας.<sup>67</sup>

Στην Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχετικά με τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020», διαφαινόταν πως κεντρικό στόχο για την επόμενη δεκαετία θα αποτελούσε η έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη (smart, sustainable and inclusive growth). Ο όρος έξυπνη ανάπτυξη χαρακτήριζε μια οικονομία βασισμένη στη γνώση και την καινοτομία, ενώ βιώσιμη θα ήταν μια οικονομία ανταγωνιστικότερη, με μεγαλύτερο σεβασμό προς το περιβάλλον, που θα περιλάμβανε αποτελεσματικότερη διαχείριση των πόρων. Τέλος, η απουσία αποκλεισμών προϋπέθετε την επίτευξη υψηλών ποσοστών απασχόλησης, καθώς και κοινωνικής και γεωγραφικής συνοχής.<sup>68</sup>

Προσανατολιζόμενη προς αυτήν την κατεύθυνση η Επιτροπή προχώρησε στην αποτύπωση πέντε πρωταρχικών στόχων με ποσοτικό χαρακτήρα:

1. Απασχόληση του 75% της ηλικιακής κατηγορίας 20-64 ετών.
2. Το 3% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης να επενδύεται στην Έρευνα και την Ανάπτυξη.

---

<sup>67</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 221-222.

<sup>68</sup> European Commission. (2010, March). Communication from the Commission on Europe 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth. COM(2010) 2020 final, executive summary.

3. Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 20% σε σχέση με το 1990, εξασφάλιση του 20% της ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και αύξηση της ενεργειακής απόδοσης κατά 20%.
4. Μείωση του ποσοστού πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου κάτω από 10% και απόκτηση πτυχίου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης τουλάχιστον για το 40% της νεότερης γενιάς (30-34).
5. Μείωση του αριθμού των ατόμων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας κατά 20 εκατομμύρια.<sup>69</sup>

Ο ρόλος της Διά Βίου Μάθησης σαν θεμέλιο, για την επίτευξη των στόχων σε θέματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, είχε καταστεί εμφανής από το 2009, όταν το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρότεινε το νέο στρατηγικό πλαίσιο για την ευρωπαϊκή συνεργασία στην εκπαίδευση και κατάρτιση για τη δεκαετία που θα ακολουθούσε. Ακολουθώντας τα χνάρια του προγράμματος εργασίας «Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010» αναγνώριζε τον καταλυτικό ρόλο της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στην αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών, δημογραφικών, περιβαλλοντικών και τεχνολογικών προκλήσεων που απειλούσαν τον ευρωπαϊκό χώρο, όπως και την κρισιμότητα της επένδυσης στο ανθρώπινο κεφάλαιο για την εκπλήρωση των στόχων στις στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης.<sup>70</sup>

Το Στρατηγικό πλαίσιο φρόντισε να υπογραμμίσει πως η Διά Βίου Μάθηση, που, ως μια ευρεία έννοια, περιλαμβάνει κάθε μορφή μάθησης (τυπική, μη τυπική ή άτυπη), θα αποτελούσε τη θεμελιώδη αρχή, η οποία θα διέπνεε ολόκληρο το πλαίσιο. Επίσης, έθετε τέσσερεις στρατηγικούς στόχους:

1. Να καταστούν η Διά Βίου Μάθηση και η κινητικότητα πραγματικότητα.
2. Να βελτιωθεί η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.
3. Να προαχθεί η ισοτιμία, η κοινωνική συνοχή και η ενεργή συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.
4. Να ενισχυθεί η δημιουργικότητα και η καινοτομία, συμπεριλαμβανομένου του επιχειρησιακού πνεύματος, σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και κατάρτισης.<sup>71</sup>

---

<sup>69</sup> European Commission. (2010, March). Communication from the Commission on Europe 2020: *A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*. COM (2010) 2020 final, executive summary.

<sup>70</sup> Official Journal of the European Union. (2009, May). Council Conclusions of 12 May 2009: *On a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET '2020')*. 2009/C 119/02.

<sup>71</sup> Ο.π.

Για να επιτευχθεί ο πρώτος στόχος, δηλαδή μια διά βίου προσέγγιση στη γνώση και η εντατικοποίηση της κινητικότητας, το Συμβούλιο πρότεινε μια σειρά από δράσεις. Αρχικά, να διασφαλιστεί η ανάπτυξη εθνικών πλαισίων προσόντων σε συσχέτιση με μαθησιακά αποτελέσματα, καθώς και η σύνδεσή τους με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Επαγγελματικών Προσόντων. Προτείνεται η διάνοιξη διαδρομών μάθησης με μεγαλύτερη ευελιξία (αυτό συμπεριλαμβάνει την ευκολότερη μετάβαση ανάμεσα στους τομείς εκπαίδευσης και κατάρτισης), η διάνοιξη διαδρομών προς τη μη τυπική και άτυπη μάθηση, η αύξηση της διαφάνειας και της αναγνώρισης των μαθησιακών αποτελεσμάτων. Επίσης, προτείνεται να ενταθούν οι προσπάθειες για την προώθηση της εκπαίδευσης ενηλίκων, να αυξηθεί η ποιότητα των συστημάτων συμβουλευτικής και να καταστεί η εκπαίδευση περισσότερο ελκυστική (για παράδειγμα μέσω της ανάπτυξης νέων μορφών εκπαίδευσης, με τη χρήση της τεχνολογίας). Τέλος, προκειμένου να ενισχυθεί η απασχολησιμότητα και η προσαρμοστικότητα των πολιτών, προτείνεται μια πιο αποτελεσματική κινητικότητα, στα πλαίσια της οποίας οι περίοδοι εκπαίδευσης στο εξωτερικό θα αποτελούν κανόνα και όχι εξαίρεση (θα πρέπει να εφαρμοστούν οι αρχές που διαγράφονται στον Ευρωπαϊκό Χάρτη Ποιότητας για την Κινητικότητα).<sup>72</sup>

Στο παράρτημα 1 του Στρατηγικού πλαισίου παρουσιάζεται μια σειρά από σημεία αναφοράς, τα οποία αποτέλεσαν τα «ευρωπαϊκά κριτήρια αξιολόγησης» για τους εκπαιδευτικούς στόχους στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020».<sup>73</sup> Μέχρι το 2020, τα Κράτη Μέλη καλούνταν να προσεγγίσουν, χωρίς αυτό να είναι δεσμευτικό, τα εξής benchmarks για την εκπαίδευση:

1. Συμμετοχή τουλάχιστον του 15% των ενηλίκων σε κάποιο πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης.
2. Περιορισμός του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 15 ετών που παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις επιστήμες σε λιγότερο από 15%.
3. Τουλάχιστον το 40% του ποσοστού των ατόμων ηλικίας 30-34 ετών να έχουν ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση.
4. Μείωση του ποσοστού των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την εκπαίδευση σε κάτω από 15%.

---

<sup>72</sup> Official Journal of the European Union. (2009, May). Council Conclusions of 12 May 2009: *On a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET '2020')*. 2009/C 119/02.

<sup>73</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 229-230.



5. Τουλάχιστον το 95% των παιδιών μεταξύ 4 ετών και της ηλικίας που ξεκινούν την υποχρεωτική εκπαίδευση, να συμμετάσχουν σε προγράμματα προσχολικής εκπαίδευσης.<sup>74</sup>

Αξίζει να αναφερθεί, πως η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» εισάγει επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες (flagships), οι οποίες θα συμβάλουν στην επίτευξη των στόχων, για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη.<sup>75</sup>

Έξυπνη Ανάπτυξη:

1. Ένωση καινοτομίας.
2. Νεολαία σε κίνηση.
3. Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη.

Βιώσιμη Ανάπτυξη:

4. Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους της.
5. Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης.

Ανάπτυξη Χωρίς Αποκλεισμούς:

6. Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας.
7. Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας.<sup>76</sup>

Όπως συμπεραίνει η Μπουτσιούκη, η εκπαίδευση παίζει σημαντικό ρόλο και για τις επτά πρωτοβουλίες, αφού αποτελεί κομβικό στοιχείο κάθε αναπτυξιακής πολιτικής στην κοινωνία της γνώσης. Ωστόσο, αποτελεί «κεντρικό πυλώνα δράσης» στις πρωτοβουλίες «ένωση καινοτομίας», «νεολαία σε κίνηση», «ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας».<sup>77</sup>

Εξετάστηκε, λοιπόν, η διαδικασία μέσα από την οποία το ενδιαφέρον της Ευρωπαϊκής Ένωσης στράφηκε σταδιακά προς την επένδυση σε ανθρώπινους πόρους, γεγονός που οδήγησε στη θεμελίωση της εκπαίδευσης, ως μοχλό για την επίτευξη μιας συνολικότερης αναπτυξιακής

---

<sup>74</sup> Official Journal of the European Union. (2009, May). Council Conclusions of 12 May 2009: *On a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET '2020')*. 2009/C 119/02, annex I.

<sup>75</sup> Σιπτιάνου, Α. Α. (2014). *Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Η Πορεία, οι Θεσμοί, οι Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 173.

<sup>76</sup> European Commission. (2010, March). Communication from the Commission on Europe 2020: *A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*. COM(2010) 2020 final, executive summary, section 2.

<sup>77</sup> Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη, σελ. 235-236.

στρατηγικής. Κατά συνέπεια, η έννοια της Διά Βίου Μάθησης αποκτά κεντρική θέση στον ευρωπαϊκό προβληματισμό, με τον καιρό αποσαφηνίζεται και τελικά συστηματοποιείται. Σύμφωνα με τη Σιπητάνου, «η Διά Βίου Μάθηση [...] διαδραματίζει στο εξής κεντρικό ρόλο στην οικοδόμηση μιας ανταγωνιστικότερης και δυναμικότερης ευρωπαϊκής οικονομίας της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανής για βιώσιμη ανάπτυξη, με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και λιγότερες κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις, υπηρετώντας συγχρόνως την κοινωνική και την οικονομική διάσταση της εκπαίδευσης».<sup>78</sup>

---

<sup>78</sup> Σιπητάνου, Α. Α. (2014). *Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Η Πορεία, οι Θεσμοί, οι Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας, σελ. 173.

## **Γ. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Κοινωνία**

### **Γ.1. Η Συμβολή της Τοπικής Ανάπτυξης στην Απασχόληση και η Ευρώπη**

Έχει πραγματοποιηθεί ήδη αναφορά στον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η αύξηση των δεικτών απασχόλησης για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και κατά συνέπεια την επίτευξη μιας βιώσιμης οικονομίας στις νέες οικονομικές συνθήκες που προβάλλει η παγκοσμιοποίηση. Ταυτόχρονα, έχει σημειωθεί ο ρόλος που διαδραματίζει η μάθηση, σε κάθε μορφή της, για την ανάπτυξη του ανθρώπινου κεφαλαίου. Ποια είναι όμως η σημασία της τοπικής ενεργοποίησης στη βελτίωση των επιπέδων απασχόλησης;

#### Γ.1.1. Η Τοπική Διάσταση της Πολιτικής για την Απασχόληση και η Ευρώπη

Η εκκίνηση της ενεργοποίησης της Ευρώπης σχετικά με την τοπική διάσταση της πολιτικής για την απασχόληση παρατηρείται μέσα από τη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής για «την ανάπτυξη, τον ανταγωνισμό, και την απασχόληση», το 1993, ενώ σε ολόκληρη τη δεκαετία γίνεται αντιληπτή μια σαφής δραστηριοποίηση από την τοπική κοινωνία σχετικά με την ανάπτυξη της απασχόλησης. Αυτή ακριβώς η δραστηριοποίηση προδίδει πως η Ευρώπη έχει αντιληφθεί τον κρίσιμο χαρακτήρα της τοπικής δράσης σε ζητήματα ανάπτυξης, με αποτέλεσμα να παρουσιαστεί από την Επιτροπή, το 2000, εκστρατεία με θέμα «Τοπική Δράση για την Απασχόληση», η οποία με τη σειρά της οδηγεί σε Ανακοίνωση της Επιτροπής, έναν χρόνο αργότερα. Η συγκεκριμένη Ανακοίνωση περιλάμβανε τόσο σχέδια σχετικά με την τοπική ανάπτυξη, όσο και προτάσεις για την ενίσχυση της τοπικής στρατηγικής για την απασχόληση. Στη διετία που ακολούθησε, τέθηκαν σε εφαρμογή μια σειρά από πειραματικά προγράμματα, τα οποία είχαν άμεση συσχέτιση με την ανάπτυξη της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο.<sup>79</sup>

Ακολουθώντας τις συνόδους της Λισαβόνας και της Στοκχόλμης, η «Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Απασχόληση» επιχειρεί να συντονίσει τα Κράτη-Μέλη προς την επίτευξη των ευρωπαϊκών

---

<sup>79</sup> Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σελ. 366-368.

στόχων για την απασχόληση. Ωστόσο, αν και στα πλαίσια της Στρατηγικής αναγνωρίζεται η κομβική σύνδεση μεταξύ τοπικής ενεργοποίησης και βελτίωσης των επιπέδων απασχόλησης, δεν παρέχεται ένα σαφές λειτουργικό πλαίσιο, το οποίο να προβλέπει με διαφάνεια τις ευθύνες, τις υποχρεώσεις και τις προτεινόμενες και αναμενόμενες ενέργειες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σχετικά με τον συγκεκριμένο τομέα ενεργοποίησης. Στην περίοδο που ακολουθεί, η συμμετοχή των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α) περιορίζεται στην εφαρμογή των Εθνικών Σχεδίων Δράσης (Ε.Σ.Δ), με εξαίρεση τις Περιφερειακές Αρχές, των Περιφερειών που απολαμβάνουν σημαντικότερες πολιτικές-διοικητικές αρμοδιότητες και πόρους, που επιτρέπουν τη συμμετοχή τους στη διαμόρφωση των Ε.Σ.Δ. Σύμφωνα με αυτά τα δεδομένα, το 2002, η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «απαιτείται μια πιο συνεκτική προσέγγιση για την τοπική διάσταση, αποσαφήνιση των ρόλων των τοπικών αρχών και των κοινωνικών εταίρων, καθώς και βελτίωση των οργάνων που χρησιμοποιούνται και των αναγκών επιθεώρησης και αξιολόγησης».<sup>80</sup>

Όπως και σε κάθε άλλη προσπάθεια συντονισμού και εναρμόνισης των αναπτυξιακών πολιτικών που επιχειρεί η Ευρωπαϊκή Ένωση για τα Κράτη-Μέλη της, έτσι και στην προσπάθεια συντονισμού των πολιτικών για την απασχόληση από τους Ο.Τ.Α, έρχεται αντιμέτωπη με την πολυμορφία των αρμοδιοτήτων των Περιφερειών της εκάστοτε χώρας. Ο βαθμός ευελιξίας της τοπικής αυτοδιοίκησης διαφέρει από χώρα σε χώρα, ενώ οι αναπτυξιακές πολιτικές απασχόλησης επικεντρώνονται κατά κύριο λόγο σε προσπάθειες ενεργών πολιτικών απασχόλησης και στην απόκτηση δεξιοτήτων που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Παραδείγματα ενεργοποίησης των Ο.Τ.Α σε τέτοια θέματα αποτελούν τόσο οι υπηρεσίες προώθησης (για την επαγγελματική κατάρτιση των ανέργων) από αυτόνομες Περιφέρειες της Ισπανίας, όσο και η διαμόρφωση ενεργητικών στρατηγικών απασχόλησης από περιφέρειες της Ιταλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.<sup>81</sup>

Ανάμεσα στο 2000 και στο 2007 η τοπική αυτοδιοίκηση της Ένωσης έχει να παρουσιάσει έναν σταθερό ρυθμό αύξησης, τόσο των εσόδων, όσο και των δαπανών της, κινούμενη σε ελαφρώς υψηλότερα επίπεδα από εκείνα της αύξησης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (Α.Εγχ.Π)<sup>82</sup>

---

<sup>80</sup> Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σελ. 368-369.

<sup>81</sup> Ο.π., σελ. 370-371.

<sup>82</sup> «Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν [Gross Domestic Product (G.D.P)] είναι το σύνολο των προϊόντων, υλικών και άυλων, που παράχθηκαν μέσα στην επικράτεια μιας χώρας σε διάστημα ενός έτους, εκφρασμένο σε

των Κρατών-Μελών. Στη συνέχεια, το 2008 και 2009, κατά τη δραματική έναρξη της κρίσης, παρατηρείται μια κατά κύριο λόγο αντί-κυκλική μεταβολή των οικονομικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την υποστήριξη των κεντρικών κυβερνήσεων, ενώ η χρήση του χρέους επιτρέπει τη διατήρηση ενός υψηλού επιπέδου δημοσίων επενδύσεων σε περιφερειακό επίπεδο. Ωστόσο, το ξεκίνημα της νέας δεκαετίας βρίσκει τις περιφέρειες του ευρωπαϊκού χώρου με αυξημένες τρέχουσες δαπάνες (1,4% κατά μέσο όρο), αυξημένες κοινωνικές δαπάνες (3,5%) και μειωμένες άμεσες επενδύσεις κατά 7,6%. Ταυτόχρονα, κατά μέσο όρο, τα έσοδα των Περιφερειών των Κρατών-Μελών παρουσιάζονται μειωμένα κατά 0,8%.<sup>83</sup>

### Γ.1.2. Οι Ο.Τ.Α της Ε.Ε στην Περίοδο της Κρίσης

Όπως ήταν αναμενόμενο, μια δημοσιονομική κρίση, η οποία είχε σαν άμεσο αποτέλεσμα τη μείωση των φορολογικών εισφορών στα περισσότερα Κράτη-Μέλη, οδήγησε τις περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις να προβούν στη μείωση ή ακόμα και το πάγωμα της χρηματοδότησης προς τις τοπικές αρχές. Η αντίδραση της τοπικής αυτοδιοίκησης στο πλαίσιο της χρηματοπιστωτικής, οικονομικής και κοινωνικής κρίσης αποδείχτηκε ταχύτατη και περιλάμβανε κατά κύριο λόγο τη χρήση των διάφορων μοχλών που διέθετε, τόσο από πλευράς δαπανών, όσο και εσόδων, για να συμμετάσχει στη συλλογική προσπάθεια ενοποίησης των δημόσιων οικονομικών, συνεχίζοντας παράλληλα να παρέχει δημόσιες υπηρεσίες.<sup>84</sup>

Ωστόσο, όσο άμεση κι αν ήταν η αντίδραση των τοπικών αρχών στα καινούρια προβλήματα, γίνεται ταυτόχρονα εμφανής η αδυναμία να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους. Σε μια περίοδο μεταρρυθμίσεων με κεντρικό στόχο την ενίσχυση της αποκέντρωσης (στην Ελλάδα με το πρόγραμμα Καλλικράτης), οι τοπικές αρχές λαμβάνουν στα χέρια τους περισσότερες αρμοδιότητες, όμως ταυτόχρονα βρίσκονται με μειωμένη ή ανύπαρκτη χρηματοδότηση. Στο

---

χρηματικές μονάδες, ακόμα και αν μέρος αυτού παράχθηκε από παραγωγικές μονάδες που ανήκουν σε κατοίκους του εξωτερικού.

Διαφέρει από το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, γιατί δεν συμπεριλαμβάνει το εισόδημα που απέκτησαν οι κάτοικοι μιας χώρας στο εξωτερικό». Πηγή: Ευρετήριο Οικονομικών Όρων. *Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν [Gross domestic product (GDP)]*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.euretiro.com/akatharisto-egxorio-proion> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

<sup>83</sup> Dexia. (July 2011). *Subnational Public Finance in the European Union*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https://www.ccre.org/docs/Note\\_CCRE\\_Dexia\\_EN.pdf](https://www.ccre.org/docs/Note_CCRE_Dexia_EN.pdf) [Προσβάσιμο στις 22/08/2019], σελ. 1.

<sup>84</sup> Ο.π.

πλαίσιο των καινούριων πρακτικών, με στόχο την προσαρμογή των Ο.Τ.Α στο νέο καθεστώς των διαρκώς μειωμένων εσόδων, περιλαμβάνονται η μείωση των λειτουργικών εξόδων και των αποδοχών του προσωπικού, καθώς και η μείωση του ίδιου του αριθμού του προσωπικού. Όλες αυτές οι πρακτικές εφαρμόζονται την ίδια στιγμή που στις περισσότερες χώρες της Ένωσης σημειώνονται ριζοσπαστικές αναδιοργανώσεις των υπηρεσιών τους.<sup>85</sup>

Ταυτόχρονα, πολλές χώρες της Ένωσης κατέφυγαν στην εφαρμογή εσωτερικών προγραμμάτων με σκοπό να βελτιώσουν την αποδοτικότητά τους υπό το βάρος των νέων συνθηκών λιτότητας. Αυτά τα προγράμματα έθεταν σαν προτεραιότητα την περικοπή των δαπανών και την προώθηση της καινοτομίας. Στην προσπάθεια να μειωθούν τα λειτουργικά έξοδα της τοπικής κοινωνίας έκλεισαν αρκετές δημοτικές εγκαταστάσεις, ανάμεσα τους βιβλιοθήκες και γυμναστήρια, με την πεποίθηση ότι έχουν υψηλές απαιτήσεις χρηματοδότησης, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις υπήρξε κάλεσμα εθελοντών, για να αναλάβουν τη λειτουργία τέτοιων εγκαταστάσεων.<sup>86</sup>

Επίσης, δεν πρέπει να ξεχνάμε, ότι η κρίση εκτός από οικονομική είναι και κοινωνική. Σε συνθήκες κοινωνικής κρίσης αναπτύσσονται περισσότερες και καινούριες κοινωνικές ανάγκες, περισσότερα κοινωνικά έξοδα, τα οποία, αν και μπορεί κατά περίπτωση να μην επιβαρύνουν άμεσα τις αποκεντρωμένες διοικήσεις των Κρατών-Μελών, σίγουρα επιβαρύνουν τη γενικότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση κάθε χώρας. Σε αυτό το κομμάτι, διαφαίνεται καθαρά πλέον ο σημαντικός ρόλος των τοπικών αρχών στην καθημερινή διαχείριση της κρίσης, στην ανταπόκρισή τους στις ανάγκες των πολιτών σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας. Γιατί είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τον ισχυρό αντίκτυπο των περικοπών του προϋπολογισμού στην καθημερινότητα των πολιτών, όταν οι υπηρεσίες που τους εξυπηρετούν δεν λειτουργούν πλέον στο ίδιο επίπεδο με πριν, όταν κάποιες από αυτές υπολειτουργούν ή πλέον δεν είναι διαθέσιμες. Στην πραγματικότητα της κρίσης, η ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης παραμένει αμετάβλητη απέναντι στον πολίτη, ωστόσο, η οικονομική αδυναμία δεν επιτρέπει μεγάλα περιθώρια για την

---

<sup>85</sup> Council of European Municipalities and Regions. (October 2013). *Decentralization at a Crossroads: Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE\\_broch\\_EN\\_complete\\_low.pdf](https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf) [Προσβάσιμο στις 13/08/2019], σελ. 15-16.

<sup>86</sup> Ο.π., σελ. 16-17.

προγραμματισμένη τοπική ανάπτυξη που θα συμβάλει στην αύξηση των επιπέδων της απασχόλησης.<sup>87</sup>

Με την οικονομική κρίση να μαστίζει την Ευρώπη για το υπόλοιπο της δεκαετίας, η Ευρωπαϊκή Ένωση προχωρά στη διαμόρφωση της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020», μια επέκταση της στοχοθεσίας που ξεκίνησε στη Λισαβόνα, αυτή τη φορά όμως ενσωματώνοντας στον προβληματισμό της τα καινούρια ζητήματα που έθεσε στο προσκήνιο η οικονομική κρίση. Με κεντρικό στόχο μια «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», η καινούρια Στρατηγική περιλαμβάνει στόχους για την πρόοδο των Περιφερειών και προβλέπει περισσότερη και ουσιαστικότερη βοήθεια προς τους Ο.Τ.Α. Καταλυτικό ρόλο, για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, κατά την περίοδο 2014-2020, πρόκειται να διαδραματίσουν τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (Ε.Δ.Ε.Τ).

### Γ.1.3. Τα Ε.Δ.Ε.Τ και η Συμβολή τους στην Ανάπτυξη της Τοπικής Κοινωνίας

Τα Ε.Δ.Ε.Τ είναι 5: το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (Ε.Τ.Π.Α), το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ), το Ταμείο Συνοχής, το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (Ε.Γ.Τ.Α.Α), και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας (Ε.Τ.Θ.Α). «Κοινός στόχος των επενδύσεων στο πλαίσιο των Ε.Δ.Ε.Τ είναι η παροχή στήριξης για την υλοποίηση της στρατηγικής της Ε.Ε, *Ευρώπη 2020*, για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη».<sup>88</sup>

Οι Περιφέρειες της Ε.Ε τοποθετούνται σύμφωνα με το κατά κεφαλήν Α.Εγχ.Π τους σε τρεις διαφορετικές κατηγορίες. Οι «Περισσότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες» παρουσιάζουν ένα κατά κεφαλήν Α.Εγχ.Π, το οποίο υπερβαίνει το 90% του μέσου όρου της Ε.Ε, οι «Περιφέρειες Μετάβασης» παρουσιάζουν Α.Εγχ.Π που κυμαίνεται μεταξύ του 75% και 90% του μέσου όρου της Ε.Ε και οι «Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες» έχουν κατά κεφαλήν Α.Εγχ.Π χαμηλότερο

---

<sup>87</sup> Council of European Municipalities and Regions. (October 2013). *Decentralization at a Crossroads: Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE\\_broch\\_EN\\_complete\\_low.pdf](https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf) [Προσβάσιμο στις 13/08/2019], σελ. 17.

<sup>88</sup> ‘Regulation (EU) No 1303/2013 - common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund’ *Official Journal of the European Union*, L 347/320 of 20.12.2013.

από το 75% του μέσου όρου της Ε.Ε.<sup>89</sup> Τα Ε.Δ.Ε.Τ, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου 1303/2013, οφείλουν να διανέμουν τους πόρους τους λαμβάνοντας υπόψη τον στόχο «επενδύσεις στην ανάπτυξη και στην απασχόληση» και ανάλογα με την κατηγορία που ανήκει κάθε Περιφέρεια, σε σχέση με το κατά κεφαλήν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν της. Μέσα από τον ίδιο κανονισμό πραγματοποιείται και κατάρτιση καταλόγου των Περιφερειών που πληρούν τα κριτήρια των παραπάνω κατηγοριών, ενώ ορίζονται και τα κριτήρια που οφείλουν να πληρούν οι χώρες της Ε.Ε προκειμένου να είναι επιλέξιμες από τα ταμεία. Το 2017, η έκθεση του Ευρωπαϊκού Ελεγκτικού Συνεδρίου, σχετικά με τα σύμφωνα εταιρικής σχέσης που έχουν υπογραφεί μεταξύ της Επιτροπής και των χωρών της Ε.Ε, κατέληγε στο συμπέρασμα ότι τα ταμεία είχαν εστιαστεί στην ανάπτυξη και την απασχόληση, είχαν εντοπίσει τις επενδυτικές ανάγκες και τις είχαν μετατρέψει με επιτυχία σε στόχους και αποτελέσματα. Ωστόσο, εξέφραζε επίσης την άποψη ότι έχουν αναπτυχθεί υπερβολικά πολλοί δείκτες επιδόσεων και ότι οι μετρήσεις των επιδόσεων δεν πραγματοποιούνται κατά τρόπο εναρμονισμένο στα διάφορα ταμεία.<sup>90</sup>

Το Ε.Τ.Π.Α έχει σαν βασικό στόχο την άμβλυνση των διαφορών ανάπτυξης ανάμεσα σε Περιφέρειες της Ε.Ε, προκειμένου να επιτευχθεί μια αρμονική, ισόρροπη και βιώσιμη ανάπτυξη για την Ένωση. Διαθέτει ειδική συνδρομή προκειμένου να υποστηρίξει τις φυσικά μειονεκτούσες Περιφέρειες και τις αποκεντρωμένες περιοχές στην επίλυση των προβλημάτων τους. Όλες οι Περιφέρειες των κρατών μελών είναι επιλέξιμες, αλλά η ενίσχυση που χορηγείται εξαρτάται από τις προτεραιότητες της Ε.Ε και το είδος της περιφέρειας. Το Ε.Τ.Π.Α καλείται να συγκεντρώσει τις επενδύσεις του στους άξονες της έρευνας και καινοτομίας, της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (Τ.Π.Ε), της στήριξης των μικρού και μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεων (Μ.Μ.Ε), καθώς και στην προώθηση μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Οι επενδύσεις θα πρέπει να στοχεύουν, ανάμεσα σε άλλα, στη δημιουργία ή τη διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και στην ανάπτυξη ενδογενούς δυναμικού. Με προϋπολογισμό, ο οποίος για την περίοδο 2014-2020 υπερβαίνει τα 185 δισεκατομμύρια ευρώ, το Ε.Τ.Π.Α προβλέπεται να διαθέσει το 80%, 60% και 50% των κονδυλίων του αντίστοιχα στις πιο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες,

---

<sup>89</sup> Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. *Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/95/el-fondo-europeo-de-desarrollo-regional-feder> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

<sup>90</sup> ‘Regulation (EU) No 1303/2013 - common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund’ *Official Journal of the European Union*, L 347/320 of 20.12.2013.



Περιφέρειες Μετάβασης και Λιγότερο Ανεπτυγμένες Περιφέρειες για να χρηματοδοτήσει δράσεις που σχετίζονται με δύο ή περισσότερους από τους άξονες που αναφέραμε παραπάνω, ενώ αντίστοιχα το 20%, 15% και 12% των συνολικών κονδυλίων θα πρέπει να διοχετεύονται σε έργα σχετικά με τη διασφάλιση χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Τέλος το 5% των κονδυλίων προορίζεται για την αειφόρο αστική ανάπτυξη.<sup>91</sup>

Το Ταμείο Συνοχής αναλαμβάνει τη στήριξη των πιο αδύναμων οικονομικά Περιφερειών της Ε.Ε, στοχεύοντας στην επίτευξη οικονομικής μεγέθυνσης, καθώς και την προώθηση της απασχόλησης και της βιώσιμης ανάπτυξης. Επιλέξιμα για χρηματοδότηση από το Ταμείο Συνοχής κρίνονται τα Κράτη-Μέλη που παρουσιάζουν Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα (Α.Ε.Ε) ανά κάτοικο κατώτερο του 90% από τον μέσο όρο της Ένωσης, ενώ το 85% αποτελεί το ανώτατο όριο της συνδρομής που πρόκειται να διαθέσει το Ταμείο για να ενισχύσει τις δημόσιες δαπάνες των Κρατών-Μελών. Οι δράσεις που συγχρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής περιλαμβάνουν: την ανάπτυξη των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών, την προώθηση των περιβαλλοντικών στόχων της Ε.Ε, δηλαδή την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη στήριξη για βιώσιμα έργα μεταφορών, τα οποία δεν ανήκουν στα διευρωπαϊκά δίκτυα μεταφορών, και τέλος την παροχή τεχνικής βοήθειας. Με προϋπολογισμό, ο οποίος, για την περίοδο 2014-2020, ανέρχεται στα 10 δισεκατομμύρια ευρώ, το Ταμείο Συνοχής καλείται να συγχρηματοδοτήσει έργα υποδομών μεταφορών. Ενώ η επιλεξιμότητα αποφασίζεται σε εθνικό επίπεδο, ο Κανονισμός 1300/2013 προβλέπει πως δεν είναι επιλέξιμες για χρηματοδότηση δαπάνες που σχετίζονται με την κατασκευή πυρηνικών σταθμών παραγωγής ενέργειας, τη στέγαση, δραστηριότητες σχετικές με το εμπόριο καπνού, την οικονομική ενίσχυση επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες, καθώς και επενδύσεις σε υποδομές αερολιμένων.<sup>92</sup>

Έναν από τους βασικούς στόχους του Ε.Κ.Τ αποτελεί η επένδυση σε ανθρώπινο δυναμικό, η οποία θα συμβάλει στη βελτίωση των ευκαιριών απασχόλησης και εκπαίδευσης για ολόκληρη την Ένωση, με ιδιαίτερη επικέντρωση στις ανάγκες των ευάλωτων ομάδων και των νέων, με όλα τα Κράτη-Μέλη να είναι υποψήφια προς επιλογή για χρηματοδότηση. Τα ζητήματα που απασχολούν

---

<sup>91</sup> ‘Regulation (EU) No 1301/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Regional Development Fund and on specific provisions concerning the Investment for growth and jobs goal and repealing Regulation (EC) No 1080/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347.

<sup>92</sup> ‘Regulation (EU) No 1300/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the Cohesion Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1084/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347/281 of 20.12.2013.

το Ε.Κ.Τ είναι: η προώθηση της απασχόλησης και η υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων, η προώθηση της κοινωνικής ένταξης και η καταπολέμηση της φτώχειας, η επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη Διά Βίου Μάθηση, καθώς και η ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης. Ο προϋπολογισμός που προορίζεται για τον προγραμματισμό του Ε.Κ.Τ, κατά την περίοδο 2014-2020, ανέρχεται σε 80 δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ στα πλαίσια της πολιτικής συνοχής έχει οριστεί ελάχιστο μερίδιο για το Ε.Κ.Τ, το οποίο ανέρχεται στο 23,1%. Προβλέπεται πως κάθε Κράτος-Μέλος υποχρεούται να διαθέτει το ελάχιστο ένα ποσοστό της τάξεως του 20% από τους πόρους που λαμβάνει από το Ε.Κ.Τ για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση της φτώχειας, έτσι ώστε οι μειονεκτούσες κοινωνικές ομάδες να καταφέρουν να ενσωματωθούν στην αγορά εργασίας με την απόκτηση των απαραίτητων προσόντων. Το Ε.Κ.Τ πρέπει να παρέχει στοχευμένη βοήθεια για τους νέους, με την παροχή συμπληρωματικής χρηματοδότησης τουλάχιστον 3,2 δισεκατομμυρίων ευρώ για την Π.Α.Ν.<sup>9394</sup>

Ένας από τους στόχους που έχει θέσει η Ε.Ε στα πλαίσια της περιφερειακής της πολιτικής είναι και η Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (Ε.Ε.Σ), η οποία υποστηρίζεται οικονομικά από τα κονδύλια του Ε.Τ.Π.Α. Η Ε.Ε.Σ επιχειρεί να προωθήσει τη συνεργασία και το peer learning (μάθηση ανάμεσα σε ομότιμους) ανάμεσα σε Περιφέρειες και πόλεις της Ε.Ε.<sup>95</sup>

Τα είδη των προγραμμάτων της Ε.Ε.Σ είναι τρία. Αρχικά, τα Προγράμματα Διασυνοριακής Συνεργασίας (χρηματοδότηση 6.6 δισεκατομμύρια ευρώ) αφορούν τη χρηματοδότηση κοινών έργων ανάμεσα σε περιοχές χωρών της Ε.Ε (π.χ. ανάμεσα σε δύο γειτονικές παραμεθόριες περιοχές μέσα από τα σύνορα της Ε.Ε) ή ανάμεσα σε μία περιοχή από χώρα της Ε.Ε και μία περιοχή από τρίτη χώρα, εκτός των συνόρων της Ε.Ε, αρκεί η περιοχή της τρίτης χώρας να μη λαμβάνει χρηματοδότηση για παρόμοια προγράμματα στο πλαίσιο των εξωτερικών

---

<sup>93</sup> Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (Π.Α.Ν) ή Youth Employment Initiative (YEI). Πηγή: Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. *Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=el> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

<sup>94</sup> ‘Regulation (EU) No 1304/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347/470 of 20.12.2013.

<sup>95</sup> ‘Regulation (EU) No 1299/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on Specific Provisions for the Support from the European Regional Development Fund to the European Territorial Cooperation Goal’ *Official Journal of the European Union*, L 347/259 of 20.12.2013.

χρηματοδοτικών μέσων της Ε.Ε. Έπειτα, τα Προγράμματα Διακρατικής Συνεργασίας (χρηματοδότηση 1,8 δισεκατομμύρια ευρώ) πραγματοποιούνται με τη συμμετοχή εθνικών, περιφερειακών και τοπικών εταίρων σε μεγαλύτερο εδαφικό εύρος συνεργασίας (π.χ. σε περιφέρειες της Βαλτικής Θάλασσας). Τέλος, τα Προγράμματα Διαπεριφερειακής Συνεργασίας (χρηματοδότηση 500 εκατομμύρια ευρώ) αφορούν κάθε χώρα της Ε.Ε και περιλαμβάνουν έργα και δίκτυα ανταλλαγής εμπειριών και καλών πρακτικών ανάμεσα σε περιφερειακούς και τοπικούς φορείς διαφορετικών χωρών, με στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικής χρήσης των πόρων της πολιτικής συνοχής. Ο συνολικός προϋπολογισμός του Ε.Τ.Π.Α για την Ε.Ε.Σ ανέρχεται σε 8,9 δισεκατομμύρια ευρώ, για την περίοδο 2014-2020.<sup>96</sup>

#### Γ.1.4. Οι Δραστηριότητες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε μέσα από Στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Πριν την ολοκλήρωση της παρούσας ενότητας, θα πραγματοποιηθεί μια αναφορά σε χρήσιμα δεδομένα, σχετικά με το υπό-εθνικό επίπεδο δραστηριότητας των επιλεγμένων, για την παρούσα έρευνα, χωρών, την Ελλάδα και την Κύπρο. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 1, «Αριθμός Υπό-Εθνικών Κυβερνήσεων στην Ε.Ε», η Ελλάδα παρουσιάζει 325 Ο.Τ.Α σε Δημοτικό Επίπεδο και 13 σε Περιφερειακό, ολοκληρώνοντας ένα σύνολο από 338 Ο.Τ.Α. Η Κύπρος έχει συνολικά 380 Ο.Τ.Α, οι οποίοι στο σύνολό τους δραστηριοποιούνται σε Δημοτικό Επίπεδο (Δήμοι και Κοινότητες), καθώς η χώρα αποτελεί μια ενιαία Περιφέρεια. Ήδη από τα δεδομένα του πρώτου διαγράμματος παρατηρούμε μια εμφανή διαφορά ανάμεσα στη διάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε Ελλάδα και Κύπρο, αφού παρατηρείται απουσία του δεύτερου επιπέδου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, δηλαδή η Περιφερειακή Διοίκηση στην Κύπρο. Επίσης, από τα στοιχεία των Πινάκων 2 και 3 (για την περίοδο 2016-2017) συμπεραίνουμε ότι την ίδια στιγμή που η Ελλάδα έχει κατά μέσο όρο 33.181 (21.062 διάμεσο) κατοίκους ανά Δήμο και 3 Δήμους για κάθε

---

<sup>96</sup> ‘Regulation (EU) No 1299/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on Specific Provisions for the Support from the European Regional Development Fund to the European Territorial Cooperation Goal’ *Official Journal of the European Union*, L 347/259 of 20.12.2013.

### Π.1. Αριθμός Υπό-Εθνικών Κυβερνήσεων στην Ε.Ε

2017-2018	Δημοτικό Επίπεδο	Ενδιάμεσο Επίπεδο	Περιφερειακό ή Κρατικό Επίπεδο	Σύνολο
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>				
Αυστρία	2.098		9	2.107
Βέλγιο	589	10	6	605
Γερμανία	11.054	401	16	11.471
Ισπανία	8.124	50	17	8.191
<i>Ενιαίες Χώρες</i>				
Βουλγαρία	265			265
Κροατία	556		21	576
Κύπρος	380			380
Τσεχία	6.258		14	6.272
Δανία	98		5	103
Εσθονία	79			79
Φινλανδία	311		1	312
Γαλλία	35.357	101	18	35.476
Ελλάδα	325		13	338
Ουγγαρία	3.178		19	3.197
Ιρλανδία	31			31
Ιταλία	7.960		20	7.980
Λετονία	119			119
Λιθουανία	60			60
Λουξεμβούργο	102			102
Μάλτα	68			68
Ολλανδία	380		12	392
Πολωνία	2.478	380	16	2.874
Πορτογαλία	308		2	310
Ρουμανία	3.181		42	3.223
Σλοβακία	2.930		8	2.938
Σλοβενία	212			212
Σουηδία	290		21	311
Ηνωμένο Βασίλειο	391	27	3	421
<b>EY28</b>	<b>87.182</b>	<b>969</b>	<b>263</b>	<b>88.413</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

## Π.2. Το Μέγεθος των Δήμων της Ε.Ε

2016-2017	Μέσος Όρος Μεγέθους Δήμων (αριθμός κατοίκων)	Μέσος Όρος Αριθμού Δήμων για κάθε 100.000 κατοίκους	Διάμεσος Μεγέθους Δήμων (αριθμός κατοίκων)	Μέσος Όρος Εκτάσεων Δήμων (km <sup>2</sup> )
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί- ομοσπονδίες</i>				
Αυστρία	4.166	24,0	1.790	39,3
Βέλγιο	19.177	5,2	12.045	51,5
Γερμανία	7.449	13,4	1.710	32,3
Ισπανία	5.720	17,5	565	52,1
<i>Ενιαίες Χώρες</i>				
Βουλγαρία	26.604	3,8	10.326	416
Κροατία	7.472	13,4	2.865	102
Κύπρος	2.250	44,4	μ.δ	15
Τσεχία	1.688	59,2	420	12
Δανία	58.495	1,7	42.850	438
Εσθονία	16.657	6,0	7.707	550
Φινλανδία	17.670	5,7	6.060	977
Γαλλία	1.885	53,1	435	16
Ελλάδα	33.181	3,0	21.062	403
Ουγγαρία	3.088	32,4	815	29
Ιρλανδία	151.078	0,7	122.900	2.206
Ιταλία	7.617	13,1	2.430	37
Λετονία	16.476	6,1	6.595	523
Λιθουανία	47.465	2,1	28.342	1.088
Λουξεμβούργο	5.727	17,5	2.520	25
Μάλτα	6.477	13,6	4.083	5
Ολλανδία	44.816	2,2	26.515	89
Πολωνία	15.507	6,4	7.540	124
Πορτογαλία	33.524	3,0	14.380	299
Ρουμανία	6.986	14,3	3.110	75
Σλοβακία	1.854	54,0	655	17
Σλοβενία	9.739	10,3	4.730	95
Σουηδία	34.218	2,9	15.435	1.405
Ην. Βασίλειο	167.898	0,6	132.240	620
<b>EY28</b>	<b>5.867</b>	<b>17,0</b>	<b>μ.δ</b>	<b>50</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

### Π.3. Οι Δήμοι της Ε.Ε κατά Τάξη Μεγέθους Πληθυσμού

2015-2016	% Των Δήμων			
	Λιγότεροι από 2.000 κάτοικοι	2.000 μέχρι 4.999 κάτοικοι	5.000 μέχρι 19.999 κάτοικοι	20.000 ή περισσότεροι κάτοικοι
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>				
Αυστρία	55%	33%	10%	1%
Βέλγιο	1%	11%	62%	26%
Γερμανία	54%	20%	20%	6%
Ισπανία	72%	12%	11%	5%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>				
Βουλγαρία	4%	15%	55%	26%
Κροατία	32%	41%	21%	5%
Κύπρος	83%	9%	5%	2%
Τσεχία	89%	7%	3%	1%
Δανία	1%	2%	4%	93%
Εσθονία	5%	16%	70%	9%
Φινλανδία	14%	29%	40%	18%
Γαλλία	86%	9%	4%	1%
Ελλάδα	7%	6%	33%	54%
Ουγγαρία	76%	15%	7%	2%
Ιρλανδία	0%	0%	0%	100%
Ιταλία	44%	26%	24%	6%
Λετονία	5%	30%	45%	19%
Λιθουανία	0%	3%	22%	75%
Λουξεμβούργο	37%	37%	23%	3%
Μάλτα	19%	35%	43%	3%
Ολλανδία	1%	1%	30%	69%
Πολωνία	1%	25%	61%	14%
Πορτογαλία	2%	11%	46%	41%
Ρουμανία	22%	53%	21%	3%
Σλοβακία	85%	10%	3%	2%
Σλοβενία	12%	40%	40%	8%
Σουηδία	0%	5%	53%	42%
Ην. Βασίλειο	0%	0%	0%	100%
<b>EY28</b>	<b>29%</b>	<b>18%</b>	<b>27%</b>	<b>26%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

100.000 κατοίκους της, η Κύπρος έχει κατά μέσο όρο 2.250 κατοίκους ανά Δήμο και 44,4 Δήμους για κάθε 100.000 κατοίκους της, ενώ τα ποσοστά στο Διάγραμμα «Οι Δήμοι της Ε.Ε κατά Τάξη Μεγέθους Πληθυσμού» παρουσιάζονται αντιθετικά για τις δύο χώρες, με μόλις 7% των Δήμων της Ελλάδας να κατοικείται από λιγότερους από 2.000 κατοίκους, το 6% από 2.000 μέχρι 4.999, το 33% από 5.000 μέχρι 19.999 και το 54% από 20.000 κατοίκους ή περισσότερους, την ίδια στιγμή που η Κύπρος παρουσιάζει στις ίδιες κατηγορίες πληθυσμού, 83%,9%,5% και 2% αντίστοιχα.

Στον Πίνακα 4 (που ακολουθεί), «Κοινωνικοοικονομικά Δεδομένα των Ο.Τ.Α της Ε.Ε», βλέπουμε πως η Ελλάδα (περίπου 10.768.000 κάτοικοι), για το έτος 2017, παρουσιάζει ένα Α.Εγχ.Π 177 δισεκατομμυρίων ευρώ, με ρυθμό ανάπτυξης 1,4%, ενώ η Κύπρος (περίπου 855.000 κάτοικοι) 19,2 δισεκατομμυρίων ευρώ, με ρυθμό ανάπτυξης 3,9%. Στον Πίνακα 5, «Κοινωνικές Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε», παρατηρούμε πως για το ίδιο έτος, οι κοινωνικές δαπάνες της Ελλάδας ανέρχονται στα 85,3 δισεκατομμύρια ευρώ, ποσό που αναλογεί στο 48% του Α.Εγχ.Π της χώρας, ενώ οι κοινωνικές δαπάνες της Κύπρου ανέρχονται στα 7,3 δισεκατομμύρια ευρώ και αντιπροσωπεύουν το 38,1% του Α.Εγχ.Π της. Στον Πίνακα 6, «Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε», παρατηρούμε ότι οι δαπάνες της λειτουργίας των Ο.Τ.Α ανέρχονται για την Ελλάδα στα 6,1 δισεκατομμύρια ευρώ (3,4% του Α.Εγχ.Π) και αντιπροσωπεύουν το 7,2% των κοινωνικών της δαπανών, ενώ οι δαπάνες για τη λειτουργία των Ο.Τ.Α στην Κύπρο ανέρχονται σε 0,3 δισεκατομμύρια ευρώ (1,4% του Α.Εγχ.Π), δηλαδή στο 3,6% των κοινωνικών δαπανών. Τέλος, στον Πίνακα 7, *Κατηγορίες Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ως Ποσοστά Κοινωνικών Δαπανών*, φαίνεται, πως στην Ελλάδα το ποσό που διατίθεται για την αποζημίωση των εργαζομένων αντιπροσωπεύει το 10,8% των κοινωνικών της δαπανών, με τις δημόσιες συμβάσεις να απορροφούν το 13,5% και τις τρέχουσες κοινωνικές δαπάνες το 2,4% των συνολικών κονδυλίων που διατίθενται για τις κοινωνικές ανάγκες της χώρας. Αντίστοιχα, τα ποσοστά της Κύπρου για τις ίδιες κατηγορίες δαπανών, ανέρχονται σε 5,1% για τις αποζημιώσεις των εργαζομένων, 11,5% για τις δημόσιες συμβάσεις, ενώ το ποσοστό για τις τρέχουσες κοινωνικές δαπάνες παραμένει μηδενικό, για το 2017.

#### Π.4. Κοινωνικοοικονομικά Δεδομένα των Ο.Τ.Α της Ε.Ε

2017	Έκταση (km <sup>2</sup> )	Κάτοικοι (σε χιλιάδες)	Α.Εγχ.Π (σε δισεκα- τομμύρια ευρώ)	Κατά κεφαλήν Α.Εγχ.Π (σε ευρώ)	Ρυθμός Ανάπτυξης Α.Εγχ.Π
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>					
Αυστρία	82.409	8.773	369,2	42.086	2,9%
Βέλγιο	30.326	11.352	437,2	38.514	1,7%
Γερμανία	357.376	82.522	3.263,4	39.545	2,2%
Ισπανία	504.712	46.528	1.163,7	25.010	3,1%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>					
Βουλγαρία	110.372	7.102	50,4	7.101	3,6%
Κροατία	56.594	4.154	48,7	11.717	2,8%
Κύπρος	5.695	855	19,2	22.477	3,9%
Τσεχία	77.219	10.579	192,0	18.151	4,4%
Δανία	42.924	5.749	288,4	50.163	2,2%
Εσθονία	43.432	1.316	23,0	17.484	4,9%
Φινλανδία	303.892	5.503	223,5	40.616	2,6%
Γαλλία	647.795	66.989	2.287,6	34.149	1,8%
Ελλάδα	130.820	10.768	177,7	16.506	1,4%
Ουγγαρία	93.028	9.798	123,5	12.605	4,0%
Ιρλανδία	68.394	4.784	296,2	61.900	7,8%
Ιταλία	295.114	60.589	1.716,9	28.337	1,5%
Λετονία	62.210	1.950	26,9	13.772	4,5%
Λιθουανία	65.286	2.848	41,9	14.697	3,8%
Λουξεμβούργο	2.586	591	55,4	93.754	2,3%
Μάλτα	315	460	11,1	24.134	6,6%
Ολλανδία	33.688	17.082	733,2	42.922	3,2%
Πολωνία	306.194	37.973	465,6	12.261	4,6%
Πορτογαλία	92.226	10.310	193,0	18.725	2,7%
Ρουμανία	238.391	19.644	187,9	9.563	6,9%
Σλοβακία	49.036	5.435	85,0	15.636	3,4%
Σλοβενία	20.145	2.066	43,3	20.949	5,0%
Σουηδία	407.340	9.995	477,9	47.809	2,4%
Ην. Βασίλειο	242.513	65.809	2.324,3	35.319	1,8%
<b>EY28</b>	<b>4.370.032</b>	<b>511.523</b>	<b>15.326,5</b>	<b>29.962</b>	<b>2,4%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union*.



## Π.5. Κοινωνικές Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε

2017	Δισεκατομμύρια Ευρώ	Κατά Κεφαλήν (σε ευρώ)	%Α.Εγχ.Π
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>			
Αυστρία	181,2	20.653	49,1%
Βέλγιο	229,0	20.171	52,4%
Γερμανία	1.433,4	17.369	43,9%
Ισπανία	477,3	10.259	41,0%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>			
Βουλγαρία	17,8	2.500	35,2%
Κροατία	22,0	5.304	45,3%
Κύπρος	7,3	8.572	38,1%
Τσεχία	74,5	7.044	38,8%
Δανία	149,6	26.024	51,9%
Εσθονία	9,2	7.029	40,2%
Φινλανδία	120,1	21.824	53,7%
Γαλλία	1.291,9	19.286	56,5%
Ελλάδα	85,3	7.924	48,0%
Ουγγαρία	57,4	5.861	46,5%
Ιρλανδία	77,2	16.137	26,1%
Ιταλία	839,6	13.857	48,9%
Λετονία	10,2	5.238	38,0%
Λιθουανία	13,9	4.889	33,3%
Λουξεμβούργο	23,7	40.179	42,9%
Μάλτα	4,1	8.816	36,5%
Ολλανδία	312,0	18.266	42,6%
Πολωνία	191,9	5.054	41,2%
Πορτογαλία	88,6	8.589	45,9%
Ρουμανία	62,7	3.192	33,4%
Σλοβακία	34,4	6.320	40,4%
Σλοβενία	18,6	9.025	43,1%
Σουηδία	234,5	23.459	49,1%
Ηνωμένο Βασίλειο	954,4	14.503	41,1%
<b>EY28</b>	<b>7.021,9</b>	<b>13.728</b>	<b>45,8%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union*

## Π.6. Δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ε.Ε

2017	Δισεκατομ μύρια Ευρώ	Κατά Κεφαλήν (σε ευρώ)	%Α.Εγχ.Π	%Κοινωνικές Δαπάνες
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>				
Αυστρία	64,0	7.292	17,3%	35,3%
Βέλγιο	116,4	10.258	26,6%	50,9%
Γερμανία	681,7	8.261	20,9%	47,6%
Ισπανία	239,9	5.155	20,6%	50,3%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>				
Βουλγαρία	3,6	501	7,1%	20,0%
Κροατία	5,6	1.346	11,5%	25,4%
Κύπρος	0,3	309	1,4%	3,6%
Τσεχία	20,3	1.918	10,6%	27,2%
Δανία	99,1	17.240	34,4%	66,2%
Εσθονία	2,3	1.720	9,8%	24,5%
Φινλανδία	48,4	8.796	21,7%	40,3%
Γαλλία	255,3	3.811	11,2%	19,8%
Ελλάδα	6,1	567	3,4%	7,2%
Ουγγαρία	7,7	788	6,3%	13,4%
Ιρλανδία	6,2	1.295	2,1%	8,0%
Ιταλία	239,2	3.948	13,9%	28,5%
Λετονία	2,7	1.402	10,2%	26,8%
Λιθουανία	3,2	1.140	7,8%	23,3%
Λουξεμβούργο	2,7	4.584	4,9%	11,4%
Μάλτα	0,0	87	0,4%	1,0%
Ολλανδία	98,0	5.735	13,4%	31,4%
Πολωνία	62,1	1.635	13,3%	32,4%
Πορτογαλία	11,2	1.086	5,8%	12,6%
Ρουμανία	16,4	834	8,7%	26,1%
Σλοβακία	5,9	1.080	6,9%	17,1%
Σλοβενία	3,6	1.721	8,2%	19,1%
Σουηδία	119,9	11.993	25,1%	51,1%
Ην. Βασίλειο	227,8	3.462	9,8%	23,9%
<b>ΕΥ28</b>	<b>2.349,5</b>	<b>4.593</b>	<b>15,3%</b>	<b>33,5%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

## Π.7. Κατηγορίες Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ως Ποσοστά Κοινωνικών Δαπανών

2017 (% των κοινωνικών δαπανών της ίδιας κατηγορίας)	Αποζημιώσεις των Εργαζομένων	Δημόσιες Συμβάσεις	Τρέχουσες Κοινωνικές Δαπάνες
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί-ομοσπονδίες</i>			
Αυστρία	54,6%	42,7%	12,2%
Βέλγιο	79,7%	48,9%	23,2%
Γερμανία	78,0%	38,3%	16,9%
Ισπανία	79,0%	83,1%	15,7%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>			
Βουλγαρία	35,5%	34,6%	0,8%
Κροατία	46,7%	36,2%	2,8%
Κύπρος	5,1%	11,5%	0,0%
Τσεχία	49,0%	37,9%	0,4%
Δανία	72,8%	64,8%	74,6%
Εσθονία	39,8%	31,9%	2,7%
Φινλανδία	74,9%	63,6%	9,2%
Γαλλία	28,1%	31,6%	4,4%
Ελλάδα	10,8%	13,5%	2,4%
Ουγγαρία	22,2%	21,4%	0,7%
Ιρλανδία	8,4%	18,2%	4,9%
Ιταλία	39,1%	75,2%	11,8%
Λετονία	45,2%	40,4%	6,0%
Λιθουανία	43,9%	31,6%	3,4%
Λουξεμβούργο	18,9%	22,0%	0,4%
Μάλτα	0,6%	3,0%	0,0%
Ολλανδία	60,7%	34,0%	11,0%
Πολωνία	51,9%	46,4%	13,8%
Πορτογαλία	17,5%	29,8%	2,7%
Ρουμανία	42,0%	39,4%	5,0%
Σλοβακία	37,9%	20,8%	0,4%
Σλοβενία	34,6%	28,4%	2,8%
Σουηδία	76,9%	70,3%	24,2%
Ην. Βασίλειο	34,4%	36,2%	15,6%
<b>EY28</b>	<b>50,9%</b>	<b>44,1%</b>	<b>13,4%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.

Η Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, σε Διδακτορική Διατριβή με τίτλο, «Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση», σημειώνει προτάσεις για δράσεις που θα συμβάλλουν στην τοπική ανάπτυξη, ενώ ταυτόχρονα πρόκειται να προωθήσουν την απασχόληση και την κοινωνική συνοχή σε τοπικό επίπεδο. Προτείνει έναν αναπτυξιακό σχεδιασμό, ο οποίος θα προλαμβάνει των αναγκών, αντί να ανταποκρίνεται σε αυτές παθητικά. Για να επιτευχθεί μια αναπτυξιακή πορεία για την απασχόληση σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, θα πρέπει να σημειωθεί πρώτα ανάπτυξη της απασχόλησης σε τοπικό επίπεδο. Επομένως, ένας προληπτικός σχεδιασμός σχετικά με την βελτίωση της απασχόλησης στην τοπική κοινωνία θα περιστρέφεται γύρω από τις τοπικές συνθήκες και τοπικές ανάγκες, ενώ ταυτόχρονα προτείνεται η προώθηση της ενδυνάμωσης του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου μέσα από τις απαραίτητες επενδύσεις δημοσίων κεφαλαίων.<sup>97</sup>

## **Γ.2 Κατανοώντας τη Συμβολή της Διά Βίου Μάθησης στην Τοπική Ανάπτυξη μέσα από τις Περιοχές/Πόλεις Μάθησης**

Στο Κεφάλαιο Β, *Η Διά Βίου Μάθηση από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*, έγινε αναφορά στον στρατηγικό στόχο που τέθηκε από την Ε.Ε, για τη δεκαετία 2000-2010: «να γίνει η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης», στοχοθεσία που ανανεώνεται και επεκτείνεται υπό το πρίσμα των νέων συνθηκών, με τη Στρατηγική «Ευρώπη 2020» και στόχο πλέον μια «έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη», όπου *έξυπνη* θα χαρακτηρίζεται μια οικονομική ανάπτυξη βασισμένη στη γνώση και στην καινοτομία. Είναι εμφανές πως το σχέδιο, σε κάθε μορφή του, επικεντρώνεται στην απασχόληση, στην οικονομική αναμόρφωση και στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Τρεις άξονες, που, όπως έχουμε επαναλάβει, εξαρτώνται από έναν κοινό παρονομαστή, όταν πρόκειται για μια κοινωνία της γνώσης, το ανθρώπινο κεφάλαιο. Αφού εξετάστηκε η διασύνδεση της τοπικής ανάπτυξης με την απασχόληση, σε αυτό το κεφάλαιο πρόκειται να εξεταστεί η σύνδεση της τοπικής ανάπτυξης με τη Διά Βίου Μάθηση.

---

<sup>97</sup> Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σελ. 366.

## Γ.2.1. Περιοχές/Πόλεις Μάθησης και Διά Βίου Μάθηση

Η σημασία και η συμβολή της Διά Βίου Μάθησης στην τοπική ανάπτυξη και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού σε τοπικό επίπεδο μπορεί να γίνει περισσότερο αντιληπτή αν εξετάσουμε την έννοια και τη σημαντικότητα των Περιοχών και Πόλεων Μάθησης. Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της UNESCO «Institute for Lifelong Learning», μια Πόλη Μάθησης είναι εκείνη που προωθεί τη Διά Βίου Μάθηση για όλους. Η UNESCO προσδιορίζει μια Πόλη Μάθησης, ως την πόλη εκείνη, η οποία κινητοποιεί με αποτελεσματικότητα τους πόρους που διαθέτει σε κάθε τομέα με σκοπό να προάγει την εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς από τα βασικά μέχρι τα ψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης, που αναζωογονεί τη μάθηση για οικογένειες και κοινότητες, διευκολύνει τη μάθηση στον χώρο και για τον χώρο εργασίας, συμβάλει στην επέκταση της χρήσης των καινούριων τεχνολογιών μάθησης, ενισχύει την ποιότητα και την αριστεία στη μάθηση και καλλιεργεί τη φιλοσοφία της Διά Βίου Μάθησης. Μέσα από αυτές τις πρακτικές, η πόλη ενισχύει την προσωπική ενδυνάμωση και την κοινωνική συμμετοχή, την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτιστική άνθιση, καθώς και την βιώσιμη ανάπτυξη.<sup>98</sup>

Σε άρθρο των Osborne, Kearns και Young, *Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities (Οι Πόλεις της Μάθησης: Αναπτύσσοντας Επιτυχημένες, Βιώσιμες και Χωρίς Αποκλεισμούς Αστικές Κοινωνίες)*, το οποίο γράφτηκε έχοντας σαν ερέθισμα την πρωτοβουλία της UNESCO, «International Platform of Learning Cities»,<sup>99</sup> τονίζεται το γεγονός, πως οι ιδέες που προβάλλει η «Διεθνής Πλατφόρμα των Πόλεων Μάθησης», αλλά και η ιδέα της ανάπτυξης των Πόλεων Μάθησης δεν είναι καινούριες. Αντιθέτως, η ιδέα μιας μάθησης τοποθετημένης σε ένα συγκεκριμένο γεωγραφικό σημείο και επικεντρωμένης σε μια περιοχή, πόλη, κωμόπολη ή κοινότητα μπορεί να ανιχνευθεί στην αρχαία Ελλάδα, περίπου 2.500 χρόνια πριν, ωστόσο δεν είχε λάβει αυτόν τον τίτλο μέχρι τα τέλη του εικοστού αιώνα. Η σύγχρονη έννοια

---

<sup>98</sup> UNESCO Institute for Lifelong Learning. *UNESCO Global Network of Learning Cities*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>99</sup> Η Διεθνής Πλατφόρμα των Πόλεων Μάθησης έχει σαν υπέρτατο στόχο να δημιουργήσει ένα διεθνές δίκτυο προκειμένου να κινητοποιήσει τις πόλεις και να υποδείξει με ποιόν τρόπο αυτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τους διαθέσιμους πόρους τους σε κάθε τομέα, ώστε να αναπτύξουν και να εμπλουτίσουν το σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού τους με τη διάθεση για δια βίου προσωπική ανάπτυξη, την ανάπτυξη της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης, τη συντήρηση της αρμονικής κοινωνικής συνοχής και τη δημιουργία βιώσιμης ανάπτυξης. Πηγή: Osborne, M., Kearns, P. & Yang, J. (2013). *Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities* στο *International Review of Education*, V. 59 (Ch. 4), σελ. 409-423. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2F978-94-007-9384-4> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

της Πόλης ή Περιοχής Μάθησης προήλθε από την έννοια της «κοινωνίας της μάθησης». Το 1972, η αναφορά της Διεθνούς Επιτροπής για την Ανάπτυξη της Εκπαίδευσης στην UNESCO – Μαθαίνοντας να Είμαι: Ο Κόσμος της Μάθησης Σήμερα και Αύριο – έθεσε στο προσκήνιο την έννοια της «κοινωνίας της μάθησης» και κάλεσε τα Κράτη-Μέλη της UNESCO να αναδιοργανώσουν τις εκπαιδευτικές δομές τους χρησιμοποιώντας σαν θεμέλια δύο βασικά κριτήρια: όλες οι υπηρεσίες καθίστανται φορείς παροχής εκπαίδευσης και όλοι οι πολίτες συμμετέχουν στη μάθηση, επωφελούμενοι πλήρως από τις ευκαιρίες που προσφέρει η κοινωνία της μάθησης.<sup>100</sup>

Σύμφωνα με το άρθρο, όλοι οι τομείς, όπως αυτοί της διοίκησης, της βιομηχανίας, των επικοινωνιών, των μεταφορών, πρέπει να πάρουν μέρος στην προώθηση της εκπαίδευσης. Οι τοπικές και εθνικές κοινότητες αποτελούν από μόνες τους εξαιρετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα και ακόμα περισσότερο οι μικρές κοινότητες, με τις κοινωνικές και διοικητικές δομές τους και τα πολιτιστικά τους δίκτυα, επειδή αποτελούν σχολείο για το συναίσθημα του πολίτη και το συναίσθημα της συμπόνιας, εξ αιτίας του μικρού τους μεγέθους.<sup>101</sup> Σε συσχέτιση με τα παραπάνω, η Ανδριτσοπούλου-Μάλλιου στη διατριβή της αναφέρει πως η ιδέα της ανάπτυξης Περιοχών Μάθησης γεννήθηκε μέσα από την προσπάθεια για τη δημιουργία περισσότερων θέσεων εκπαίδευσης και κατάρτισης, πράγμα που αποδεικνύεται περισσότερο εφικτό σε περιφερειακό επίπεδο, επειδή, όσο μικρότερη σε εύρος είναι μια περιοχή, τόσο περισσότερη εγγύτητα προσφέρει ανάμεσα σε όσους είναι υπεύθυνοι για τη λήψη αποφάσεων και σε εκείνους τους οποίους οι αποφάσεις αφορούν. Επομένως, η Περιφέρεια και ο Δήμος προσφέρουν τις κατάλληλες συνθήκες για αύξηση της αμεσότητας, αλλά και της αποτελεσματικότητας για τέτοιες διαδικασίες μάθησης.<sup>102</sup>

Η ιστοσελίδα της UNESCO «Institute for Lifelong Learning», παραθέτει τη σημαντικότητα της ύπαρξης Πόλεων Μάθησης ως εξής: «Η Διά Βίου Μάθηση θέτει τα θεμέλια για μια βιώσιμη κοινωνική, οικονομική και περιβαλλοντική ανάπτυξη. Η ιδέα της μάθησης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής είναι βαθιά ριζωμένη σε όλους τους πολιτισμούς. Ωστόσο, η έννοια γίνεται όλο και

---

<sup>100</sup> Osborne, M., Kearns, P. & Yang, J. (2013). Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities στο *International Review of Education*, V. 59 (Ch. 4), σελ. 409-423. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-013-9384-y> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>101</sup> Ο.π.

<sup>102</sup> Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σελ. 373.

σημαντικότερη στον σημερινό, διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο, όπου οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές νόρμες επαναπροσδιορίζονται συνεχώς. Μελέτες<sup>103</sup> έχουν δείξει ότι οι *δια βίου μαθητές* – πολίτες, οι οποίοι λαμβάνουν καινούριες γνώσεις, δεξιότητες και συμπεριφορές σε ένα ευρύ πεδίο αντικειμένων – είναι καλύτερα εφοδιασμένοι προκειμένου να προσαρμοστούν στις αλλαγές του περιβάλλοντος. Επομένως, η Διά Βίου Μάθηση, αλλά και η Κοινωνία της Γνώσης έχουν να παίξουν έναν σημαντικό ρόλο στην ενδυνάμωση των πολιτών και στην πραγματοποίηση της μετάβασης σε μια βιώσιμη κοινωνία. Την ίδια στιγμή που οι εθνικές κυβερνήσεις είναι σε έναν μεγάλο βαθμό υπεύθυνες για τη δημιουργία στρατηγικών, σχετικών με την ανοικοδόμηση των κοινωνιών της μάθησης, η οποιαδήποτε μεταρρύθμιση, για να καταφέρει να παραμείνει σταθερή απαιτείται προσήλωση σε τοπικό επίπεδο. Μια κοινωνία της γνώσης πρέπει να χτιστεί επαρχία-επαρχία, πόλη-πόλη και κοινότητα-κοινότητα». <sup>104</sup> Με λίγα λόγια, αντιλαμβανόμαστε πως ό,τι ισχύει για το εθνικό επίπεδο της ευρωπαϊκής πολιτικής, για την επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης, στα πλαίσια της κοινωνίας της γνώσης, το ίδιο ισχύει και για το τοπικό επίπεδο, εκείνο του Δήμου και της Περιφέρειας. Η κάθε αλλαγή θα πρέπει να ξεκινήσει να πραγματοποιείται ταυτόχρονα από το ανώτερο στο κατώτερο επίπεδο κοινωνικής οργάνωσης και το αντίθετο.

Επιστρέφοντας στο άρθρο των Osborn, Keans και Yang: «προκειμένου να χτίσουμε μια κοινωνία της γνώσης και να κάνουμε τη Διά Βίου Μάθηση πραγματικότητα, είναι σημαντικό να συγχρονίσουμε και να συνδέσουμε όλα τα στάδια, τους τύπους και τις περιοχές της μάθησης. Στην ανοικοδόμηση μιας κοινωνίας μάθησης, οι εθνικές κυβερνήσεις παίζουν έναν μείζονα ρόλο στη σύνθεση της ατζέντας και του οράματος. Ωστόσο, μια χώρα αποτελεί, στην ουσία της, το σύνολο όλων των περιοχών, πόλεων και κοινοτήτων της, και εκεί, στις περιοχές, τις πόλεις και τις κοινότητες είναι που συμβαίνει η πραγματική δράση. [...] Τα τελευταία χρόνια στην πραγματικότητα, σε παραλληλισμό με την ευρεία αποδοχή από πολλές χώρες του ιδεώδους πως η Διά Βίου Μάθηση αποτελεί καθοδηγητική αρχή για την ανάπτυξη και τον ανασχηματισμό της

---

<sup>103</sup> Wals, A., Mochizuki, Y. & Leicht, A. (2017). Critical Case-studies of Non-formal and Community Learning for Sustainable Development στο *International Review of Education*, V. 63 (Ch. 6), σελ. 783-792. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-017-9691-9> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>104</sup> UNESCO Institute for Lifelong Learning. *UNESCO Global Network of Learning Cities*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

εκπαίδευσης, έχουν υιοθετηθεί κάποιες πραγματιστικές και επιχειρησιακές προσεγγίσεις, ώστε να εφαρμοστεί η Διά Βίου Μάθηση».<sup>105</sup>

«Έχει υπάρξει μέχρι στιγμής μια πληθώρα από διάφορες ορολογίες όσον αφορά την ιδέα μιας γεωγραφικά οριοθετημένης μάθησης, συμπεριλαμβανομένων των όρων *Educating Cities* (Εκπαιδευτικές Πόλεις), όρος που ξεκίνησε να χρησιμοποιείται από το Πρώτο Διεθνές Συνέδριο Εκπαίδευσης Πόλεων του 1990 στην Μπαρτσελόνα, *Cities of Learning* (Πόλεις της Μάθησης) και ο περισσότερο γενικός όρος *Μαθησιακές Κοινότητες του Τόπου*. Η πλειοψηφία των δημοσιεύσεων επί του θέματος σήμερα τείνουν να χρησιμοποιούν τον όρο *Learning City/Region* (Πόλη/Περιοχή Μάθησης), με τις έννοιες της Πόλης και Περιοχής να διαθέτουν συχνά ένα μεταβαλλόμενο νόημα. Ωστόσο, οποιοσδήποτε όρος κι αν χρησιμοποιείται, ουσιαστικά αναφέρεται στην ανοικοδόμηση μιας *Κοινωνίας της Γνώσης*».<sup>106</sup> Επομένως, αντιλαμβανόμαστε πως ο όρος «Περιοχή», στη φράση Περιοχή Μάθησης, δεν έχει να κάνει απαραίτητα με το γεωγραφικό εύρος της περιοχής, αλλά αντίθετα, εκφράζει έναν τόπο, στην έκταση του οποίου οι πολίτες που κατοικούν εκεί μοιράζονται κοινούς στόχους και αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα.<sup>107</sup>

Ένας από τους βασικούς στόχους των Περιοχών Μάθησης είναι η συνεργασία και η ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών. Η συνεργασία αφορά όλους τους φορείς μάθησης (δηλαδή, όπως αναφέραμε πιο πριν, κάθε υπηρεσία), προκειμένου να αξιοποιηθεί κάθε διαθέσιμο εκπαιδευτικό μέσο που μπορεί να διαθέτει μια περιοχή και επίσης βοηθά στο να βρεθούν κοινές λύσεις σε κοινά τοπικά προβλήματα, που σχετίζονται με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και την οικονομική, κοινωνική και προσωπική ανάπτυξη.<sup>108</sup> Σε αυτή την προσπάθεια συνεργασίας και ανταλλαγής καλών πρακτικών παίζει σημαντικό ρόλο η συμβολή της «Διεθνούς Πλατφόρμας των Πόλεων Μάθησης» της UNESCO, η οποία λειτουργεί υπό την φιλοσοφία, πως όλες οι Πόλεις της Μάθησης (ή οι Πόλεις που Μαθαίνουν) μπορούν να επωφεληθούν αδρά, σε όλα τα στάδια της εξέλιξής τους, με το να μοιράζονται ιδέες με άλλες πόλεις, ώστε να λαμβάνουν λύσεις για θέματα, τα οποία έχουν ήδη προκύψει κι έχουν ήδη λυθεί σε εκείνες τις πόλεις. «Η Πλατφόρμα υποστηρίζει

---

<sup>105</sup> Osborne, M., Kearns, P. & Yang, J. (2013). Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities στο *International Review of Education*, V. 59 (Ch. 4), σελ. 409-423. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-013-9384-y> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>106</sup> Ο.π.

<sup>107</sup> Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, σελ. 373.

<sup>108</sup> Ο.π.



και βελτιώνει την εξάσκηση πρακτικών Διά Βίου Μάθησης σε διάφορες πόλεις του κόσμου προωθώντας πολιτικές διαλόγου και peer learning (μάθηση ανάμεσα σε ομότιμους) μεταξύ των πόλεων-μελών, την κατασκευή συνδέσμων, την υιοθέτηση συνεταιρισμών, την παροχή ανάπτυξης δεξιοτήτων, καθώς και την ανάπτυξη εργαλείων για την ενθάρρυνση και την αναγνώριση της προόδου, η οποία συμβαίνει κατά τη διαδικασία της ανοικοδόμησης Πόλεων Μάθησης».<sup>109</sup>

## Γ.2.2. Από την Κοινωνία της Γνώσης στην Κοινωνία της Σοφίας

Στο βιβλίο του, *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*,<sup>110</sup> ο Longworth παραθέτει έναν πολύ ενδιαφέροντα προβληματισμό: Τι σημαίνει Διά Βίου Μάθηση στο πλαίσιο της πόλης, της κοινότητας, της περιοχής; Πως θα μπορούσαν οι πόλεις και οι περιοχές να γνωρίζουν ότι έχουν μετατραπεί σε *Πόλεις Μάθησης* ή *Περιοχές Μάθησης*, σε αντιδιαστολή με εκείνες που απλώς υποστηρίζουν και ενθαρρύνουν τη μάθηση; Όπως γράφει ο ίδιος ο συγγραφέας, η απάντηση σε αυτόν τον προβληματισμό δεν θα μπορούσε να είναι τόσο απλή, ώστε να εξηγηθεί σε μια σειρά από σύντομες δηλώσεις. Ο ορισμός της Περιοχής/Πόλης μάθησης μπορεί να διαφέρει ανάλογα με τον άνθρωπο που προσδίδει τον ορισμό ή την υποκειμενική του πεποίθηση σχετικά με τους σκοπούς της Διά Βίου Μάθησης.<sup>111</sup>

Σύμφωνα με τον Longworth, η ανάπτυξη μιας Περιοχής Μάθησης μπορεί να βασίζεται στην ίδρυση πανεπιστημιακών τμημάτων και στην προσπάθεια για φυσική και τεχνολογική αναγέννηση της υποδομής της πόλης ή στην έμφαση για την ενίσχυση της απασχόλησης, της απασχολησιμότητας, της οργανωτικής διαχείρισης που σχετίζεται με τη βιομηχανία, την ανάπτυξη ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου με σκοπό το οικονομικό όφελος και το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα, μπορεί να βασίζεται στην ανάπτυξη της εκπαιδευτικής μεθοδολογίας, των προγραμμάτων σπουδών και της αξιολόγησης, στο e-learning (διαδικτυακή μάθηση), στην ψυχολογία της μάθησης και των μαθητών και όλα αυτά θα πρέπει να διέπονται από μια κοινωνική, περιβαλλοντική και πολιτιστική λογική. Ο συγγραφέας καταλήγει στο συμπέρασμα πως μια

---

<sup>109</sup> UNESCO Institute for Lifelong Learning. *UNESCO Global Network of Learning Cities*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>110</sup> Πόλεις Μάθησης, Περιοχές Μάθησης, Κοινότητες Μάθησης: Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Κυβέρνηση.

<sup>111</sup> Longworth, N. (2006). *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, σελ. 1-2.

Περιοχή/Πόλη Μάθησης δεν είναι τίποτα από όλα αυτά ξεχωριστά, αλλά αποτελεί ένα ισορροπημένο μείγμα όλων αυτών των πραγμάτων, το οποίο έχει σαν στόχο να απελευθερώσει τη ζωογόνο δημιουργικότητα και φαντασία που χρειάζεται κάθε περιοχή, προκειμένου να διασφαλίσει ένα επιτυχημένο και σταθερό μέλλον.<sup>112</sup>

Ο Longworth συμπυκνώνει σε μια φράση τη σημασία της τοπικής ενεργοποίησης για την επίτευξη μιας βιώσιμης ανάπτυξης στο μέλλον που προβάλλει η παγκοσμιοποίηση: «οι πόλεις που θα καταφέρουν να πετύχουν σε αυτό» (δηλαδή στο να κινητοποιήσουν τους πολίτες τους προκειμένου να γίνουν *δια βίου μαθητές* και να συμβάλουν στην μετατροπή των πόλεων σε Περιοχές Μάθησης) «θα βγουν οικονομικοί νικητές στο παράδοξο που θέλει την έξυπνη τοπική δράση να οδηγεί στην επιτυχία, μέσα στον κόσμο της παγκοσμιοποίησης».<sup>113</sup>

Ο Longworth συνεχίζει στο βιβλίο του να παρουσιάζει εναλλακτικές απαντήσεις σχετικά με τα ερωτήματα που μας απασχολούν, παραθέτοντας μια πολύ ενδιαφέρουσα οπτική για την «Κοινωνία της Σοφίας (Wisdom Society)» από τον Botkin (συγγραφέα του *No Limits to Learning*): «Με τον όρο κοινωνία της σοφίας, εννοώ τις κοινωνίες, οι οποίες έχουν αναπτύξει ανεκτικότητα απέναντι στις εναλλακτικές αξίες και στην αξία της διαφορετικότητας. Εννοώ κουλτούρες που ξεφεύγουν από την αλαζονεία και το μονοπώλιο της πεποίθησης ότι γνωρίζουν τις απαντήσεις και θα πρέπει να υποδείξουν στους άλλους πώς να ζήσουν. Εννοώ μια κοινωνία, η οποία διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό ανθρώπων με την ικανότητα και τη δυνατότητα να δέχονται περισσότερες από μία οπτικές γωνίες. Με ανθρώπους που είναι σε θέση να κατανοήσουν πολλαπλές οπτικές και να παράγουν πολλαπλές λύσεις σε πολύπλοκα προβλήματα. Πώς, λοιπόν, προχωράμε από εδώ για εκεί; Πρώτα, πρέπει να μετατρέψουμε την κοινωνία σε κοινωνία της γνώσης. Μόνο τότε θα μπορέσουμε να πορευθούμε προς τη σοφία. Η διαδικασία της μετάβασης σε μια κοινωνία της σοφίας περιλαμβάνει μια διαδικασία μάθησης, την απόκτηση της γνώσης του πώς να γίνουμε περισσότερο ανεκτικοί, πώς να διαθέτουμε περισσότερο σεβασμό για την αξία που έχουν οι εναλλακτικές οπτικές και τρόποι ζωής, πώς να γίνουμε περισσότερο ανοιχτοί στη

---

<sup>112</sup> Longworth, N. (2006). *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, σελ. 1-2.

<sup>113</sup> Longworth, N. *Changing Perceptions, Changing Cities, Changing Economies: A Historical Review of the Development of Learning Cities and Learning Regions*, abstract. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/city-growth-commission/evidence/learning-cities-and-regions-historical-review.pdf> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

διαφορετικότητα και λιγότερο προσκολλημένοι στο να διατηρούμε τρόπους ζωής οι οποίοι κυριαρχούν στις ζωές άλλων ανθρώπων».<sup>114</sup>

Οι πόλεις του σύγχρονου κόσμου, παντού στον πλανήτη, καλούνται να αντιμετωπίσουν ένα ευρύτατο πεδίο προβλημάτων, παλιών και καινούριων. Ανάμεσα σε αυτά συγκαταλέγονται η ταχύτατη αστικοποίηση και σαν συνέπεια η ερήμωση των επαρχιακών περιοχών, οι περιβαλλοντικές προκλήσεις, θέματα που σχετίζονται με τα ανθρώπινα δικαιώματα, την αύξηση των ανισοτήτων, τον κοινωνικό κατακερματισμό και την απώλεια της έννοιας της κοινότητας και της κοινής ταυτότητας. Σύμφωνα με τους Osborne, Kearns και Yang: «η Ερώτηση-κλειδί για το μέλλον των Πόλεων της Μάθησης σχετίζεται με τον βαθμό στον οποίο η στρατηγική της Πόλης Μάθησης μπορεί να αποτελέσει όχημα με το οποίο οι πόλεις θα αντιμετωπίσουν αυτά τα θέματα με στρατηγικό τρόπο, τέτοιο, που να ανοικοδομεί βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πόλεις, οι οποίες να μπορούν να προσαρμοστούν στις συνθήκες του 21<sup>ου</sup> αιώνα».<sup>115</sup> Ταυτόχρονα, σαν επέκταση της παραπάνω σκέψης, ο Longworth γράφει πως: «η κινητικότητα προς μια κοινωνία πολύ πιο ανοιχτή προς τη Διά Βίου Μάθηση αποτελεί σύμπτωμα της καινούριας αναδυόμενης επιθυμίας των πολιτών, για να επηρεάσουν το μέλλον του τόπου στον οποίο ζουν, αγαπούν, μαθαίνουν και δημιουργούν. Οι από πάνω προς τα κάτω (*top-down*) απολυταρχικές δομές δεν είναι πλέον στη μόδα και οι ηγέτες των πόλεων και των περιοχών θα πρέπει να γνωρίζουν τους τρόπους για να αξιοποιήσουν τη δημιουργική ενέργεια χιλιάδων ανθρώπων για το καλό όλων». Έπειτα, επεκτείνοντας τον συλλογισμό του, ενώ πραγματοποιεί αναφορά στην ύπαρξη αντιφατικών απόψεων σχετικά με την εφαρμογή της Διά Βίου Μάθησης, τονίζει πως όλες οι απόψεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι: «υπάρχει ανάγκη αλλαγής, για όλες τις πτυχές της αστικής ζωής, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης, στις διαδικασίες και διεργασίες, οι οποίες συμβαίνουν από κάτω προς τα πάνω (*bottom-up*) και βασίζονται σε πραγματικές ανάγκες και απαιτήσεις των μαθητών – μια μεταφορά 180 μοιρών της δύναμης και της ιδιοκτησίας της μάθησης από τον δάσκαλο στον μαθητή».<sup>116</sup>

---

<sup>114</sup> Longworth, N. (2006). *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, σελ. 3.

<sup>115</sup> Osborne, M., Kearns, P. & Yang, J. (2013). Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities στο *International Review of Education*, V. 59 (Ch. 4), σελ. 409-423. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-013-9384-y> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

<sup>116</sup> Longworth, N. (2006). *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group, σελ. 4-6.

### Γ.2.3. Η Εκπαίδευση στους Ο.Τ.Α της Ε.Ε.

Όπως έγινε στην προηγούμενη ενότητα, έτσι και εδώ θα πραγματοποιηθεί μια αναφορά σε χρήσιμα στοιχεία της Ε.Ε. (για το 2016), τα οποία παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες. Αυτή τη φορά, θα σχολιαστούν οι δαπάνες και οι επενδύσεις, στις οποίες προβαίνουν οι Ο.Τ.Α της Ελλάδας και της Κύπρου αντίστοιχα, για την εκπαίδευση. Όπως βλέπουμε στον Πίνακα 8, «Κατανομή Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία», οι δαπάνες των Ο.Τ.Α της Ελλάδας για την εκπαίδευση το 2016 αντιπροσώπευαν το 9% των συνολικών κοινωνικών δαπανών των τοπικών κυβερνήσεων, δίπλα στην κοινωνική προστασία (12,7%), τις γενικές υπηρεσίες (26%), την υγεία (0%), τις οικονομικές υποθέσεις (20,5%) και λοιπές δαπάνες (31,7%), ενώ στον Πίνακα 9, *Επενδύσεις των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία*, παρατηρούμε ότι οι επενδύσεις των Ο.Τ.Α της Ελλάδας για την εκπαίδευση το ίδιο έτος αντιπροσωπεύουν το 0,4% των συνολικών κοινωνικών επενδύσεων, με τις οικονομικές υποχρεώσεις να μονοπωλούν το 73,5% των συνολικών κοινωνικών επενδύσεων. Αντίστοιχα, ο πίνακας 8 παρουσιάζει τις δαπάνες των Ο.Τ.Α της Κύπρου για την εκπαίδευση να αντιπροσωπεύουν το 0% των συνολικών δαπανών, με το 40,8% να αντιπροσωπεύει τα έξοδα των γενικών υπηρεσιών και το υπόλοιπο 59,2% τις λοιπές δαπάνες, ενώ στον πίνακα 9 παρατηρούμε, επίσης, πως 0% των κοινωνικών επενδύσεων των Ο.Τ.Α της Κύπρου αντιστοιχεί στην εκπαίδευση, το 40% πηγαίνει στις γενικές υπηρεσίες, 27,9% στη στέγαση και τις κοινότητες, ένα 15,1% στην περιβαλλοντική προστασία και 16,9% σε λοιπούς τομείς. Τα μηδενικά ποσοστά των Ο.Τ.Α της Κύπρου για την εκπαίδευση είναι δικαιολογημένα, εφόσον, όπως θα δούμε και παρακάτω, η οργάνωση και οικονομική διαχείριση της τοπικής μάθησης στην Κύπρο γίνεται κατά κύριο λόγο από την κεντρική κυβέρνηση της χώρας.

## Π.8. Κατανομή των Δαπανών των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία

2016 (%των υπό-εθνικών δαπανών)	Εκπαίδευση	Κοινωνική Προστασία	Γενικές Υπηρεσίες	Υγεία	Οικονομικές Υποθέσεις	Λοιπά
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί- ομοσπονδίες</i>						
Αυστρία	16,6%	22,5%	13,9%	25,1%	14,1%	7,7%
Βέλγιο	27,4%	24,3%	16,7%	3,0%	16,3%	12,4%
Γερμανία	21,1%	27,5%	22,7%	2,2%	11,4%	15,1%
Ισπανία	18,6%	7,4%	21,9%	27,2%	10,3%	14,6%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>						
Βουλγαρία	32,2%	9,8%	10,2%	8,7%	10,3%	28,8%
Κροατία	31,2%	3,7%	35,2%	22,0%	2,6%	5,3%
Κύπρος	0,0%	0,0%	40,8%	0,0%	0,0%	59,2%
Τσεχία	28,4%	7,8%	12,4%	13,9%	17,8%	17,9%
Δανία	8,8%	56,2%	3,5%	24,3%	3,6%	3,6%
Εσθονία	39,5%	8,1%	7,2%	15,7%	13,6%	15,8%
Φινλανδία	17,6%	26,5%	17,2%	26,4%	6,5%	5,9%
Γαλλία	14,7%	19,4%	19,3%	0,7%	18,6%	27,3%
Ελλάδα	9,0%	12,7%	26,0%	0,0%	20,5%	31,7%
Ουγγαρία	18,5%	11,7%	24,5%	4,2%	20,4%	20,8%
Ιρλανδία	10,3%	32,6%	5,1%	0,0%	18,7%	33,3%
Ιταλία	6,1%	4,8%	15,3%	47,7%	12,7%	13,3%
Λετονία	41,3%	12,0%	8,3%	9,6%	8,5%	20,3%
Λιθουανία	39,4%	10,0%	7,1%	19,8%	10,1%	13,6%
Λουξεμβούργο	10,2%	12,2%	26,5%	0,6%	15,0%	35,4%
Μάλτα	0,0%	0,0%	36,8%	0,0%	17,4%	45,8%
Ολλανδία	30,7%	23,8%	6,9%	3,4%	13,4%	21,7%
Πολωνία	27,6%	20,8%	9,9%	15,6%	11,8%	14,3%
Πορτογαλία	13,3%	7,8%	30,8%	6,3%	15,6%	26,3%
Ρουμανία	23,8%	13,7%	9,5%	15,1%	17,9%	20,0%
Σλοβακία	40,2%	7,5%	14,0%	3,6%	15,7%	19,0%
Σλοβενία	38,5%	11,8%	8,9%	12,3%	11,3%	17,2%
Σουηδία	21,0%	27,6%	10,6%	26,7%	6,5%	7,5%
Ην. Βασίλειο	24,6%	35,8%	7,9%	2,0%	8,8%	20,7%
<b>EY28</b>	<b>19,2%</b>	<b>23,1%</b>	<b>16,7%</b>	<b>13,3%</b>	<b>11,8%</b>	<b>15,9%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

## Π.9. Επενδύσεις των Ο.Τ.Α της Ε.Ε ανά Κατηγορία

2016 (%των υπό-εθνικών δαπανών)	Οικονομικές Υποθέσεις	Εκπαίδευση	Γενικές Δημόσιες Υπηρεσίες	Στέγαση και Κοινωνικές Ανάσεις	Περιβαλλον- τική Προστασία	Λοιπά
<i>Ομοσπονδίες και Οιονεί- ομοσπονδίες</i>						
Αυστρία	35,4%	13,3%	10,7%	1,5%	1,1%	38,0%
Βέλγιο	28,5%	24,0%	26,4%	3,8%	4,7%	12,7%
Γερμανία	29,3%	20,1%	25,4%	5,0%	4,7%	15,6%
Ισπανία	40,3%	8,3%	17,4%	7,0%	5,3%	21,7%
<i>Ενιαίες Χώρες</i>						
Βουλγαρία	12,6%	11,7%	3,5%	45,2%	7,3%	19,7%
Κροατία	2,3%	6,4%	75,7%	0,1%	0,1%	15,3%
Κύπρος	0,0%	0,0%	40,0%	27,9%	15,1%	16,9%
Τσεχία	35,6%	19,3%	μ.δ	0,1%	16,0%	28,9%
Δανία	22,6%	18,3%	5,5%	μ.δ	1,1%	52,5%
Εσθονία	42,9%	29,0%	μ.δ	4,8%	2,1%	21,3%
Φινλανδία	24,7%	24,8%	11,2%	μ.δ	0,3%	39,1%
Γαλλία	29,8%	13,6%	16,0%	13,5%	10,2%	16,9%
Ελλάδα	73,5%	0,4%	3,1%	8,4%	8,2%	6,5%
Ουγγαρία	25,4%	8,7%	36,0%	3,1%	10,6%	16,2%
Ιρλανδία	36,5%	0,0%	6,9%	9,6%	6,2%	40,8%
Ιταλία	26,3%	10,1%	13,4%	15,0%	7,6%	27,6%
Λετονία	23,1%	31,9%	μ.δ	17,8%	1,5%	25,7%
Λιθουανία	47,1%	19,3%	4,6%	7,0%	0,9%	21,1%
Λουξεμβούργο	19,3%	9,8%	13,5%	7,3%	17,8%	32,3%
Μάλτα	79,2%	0,0%	20,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Ολλανδία	33,8%	24,2%	7,8%	μ.δ	22,2%	12,0%
Πολωνία	43,3%	12,2%	10,2%	μ.δ	6,0%	28,4%
Πορτογαλία	42,1%	5,4%	10,7%	9,5%	14,4%	17,9%
Ρουμανία	47,3%	6,1%	3,8%	18,3%	11,5%	13,0%
Σλοβακία	34,4%	17,2%	1,4%	22,2%	7,2%	17,5%
Σλοβενία	29,3%	14,5%	2,9%	17,3%	17,2%	18,7%
Σουηδία	15,2%	17,2%	21,2%	11,0%	1,0%	34,4%
Ην. Βασίλειο	37,4%	11,1%	9,4%	35,7%	3,4%	3,1%
<b>EY28</b>	<b>31,5%</b>	<b>15,5%</b>	<b>16,6%</b>	<b>10,5%</b>	<b>7,1%</b>	<b>18,9%</b>

Πηγή: European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union.*

## **Δ. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα**

### **Δ.1. Τοπική Αυτοδιοίκηση**

Το παρόν κεφάλαιο θα ξεκινήσει με μια σύντομη αναφορά στη δομή της τοπικής αυτοδιοίκησης, αποσαφηνίζοντας τις έννοιες των Δήμων και των Περιφερειών, ως βασικών πυλώνων της αποκεντρωμένης διοίκησης στη χώρα.

Σύμφωνα με τον νόμο 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α'), *νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης και της αποκεντρωμένης διοίκησης – πρόγραμμα Καλλικράτης*, οι Δήμοι συνιστώνται ανά νομό και αποτελούν τον πρώτο βαθμό της τοπικής αυτοδιοίκησης. Αντίστοιχα, οι Περιφέρειες αποτελούν τη δεύτερη βαθμίδα τοπικής αυτοδιοίκησης.<sup>117</sup>

Όπως αναφέρει ο ίδιος νόμος: «οι Αποκεντρωμένες Διοικήσεις συγκροτούνται ως ενιαίες μονάδες για τις αποκεντρωμένες υπηρεσίες του κράτους και ασκούν γενική αποφασιστική αρμοδιότητα στις κρατικές υποθέσεις της περιφέρειάς τους». Πιο συγκεκριμένα, οι Περιφέρειες, ακολουθώντας τις ευρωπαϊκές και εθνικές πολιτικές, έχουν τη δυνατότητα να σχεδιάζουν και να υλοποιούν πολιτικές στο επίπεδο της Περιφέρειας.<sup>118</sup>

### **Δ.2. Το Θεσμικό Πλαίσιο για τη Διά Βίου Μάθηση και ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης**

Όπως είδαμε στο κεφάλαιο Α, σχετικά με τους ορισμούς που αφορούν τη Διά Βίου Μάθηση, η τελευταία αποτελεί μια εκπαιδευτική διαδικασία που εκτείνεται πέρα από τα όρια της παραδοσιακής τυπικής εκπαίδευσης, την οποία αναλαμβάνει να θεσπίσει και να διεκπεραιώσει το εκάστοτε Κράτος-Μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.<sup>119</sup> Μια έννοια που κατέχει κεντρική θέση σε κάθε στρατηγικό σχεδιασμό της Ένωσης, τις τελευταίες δεκαετίες και αποτελεί βασικό μοχλό για

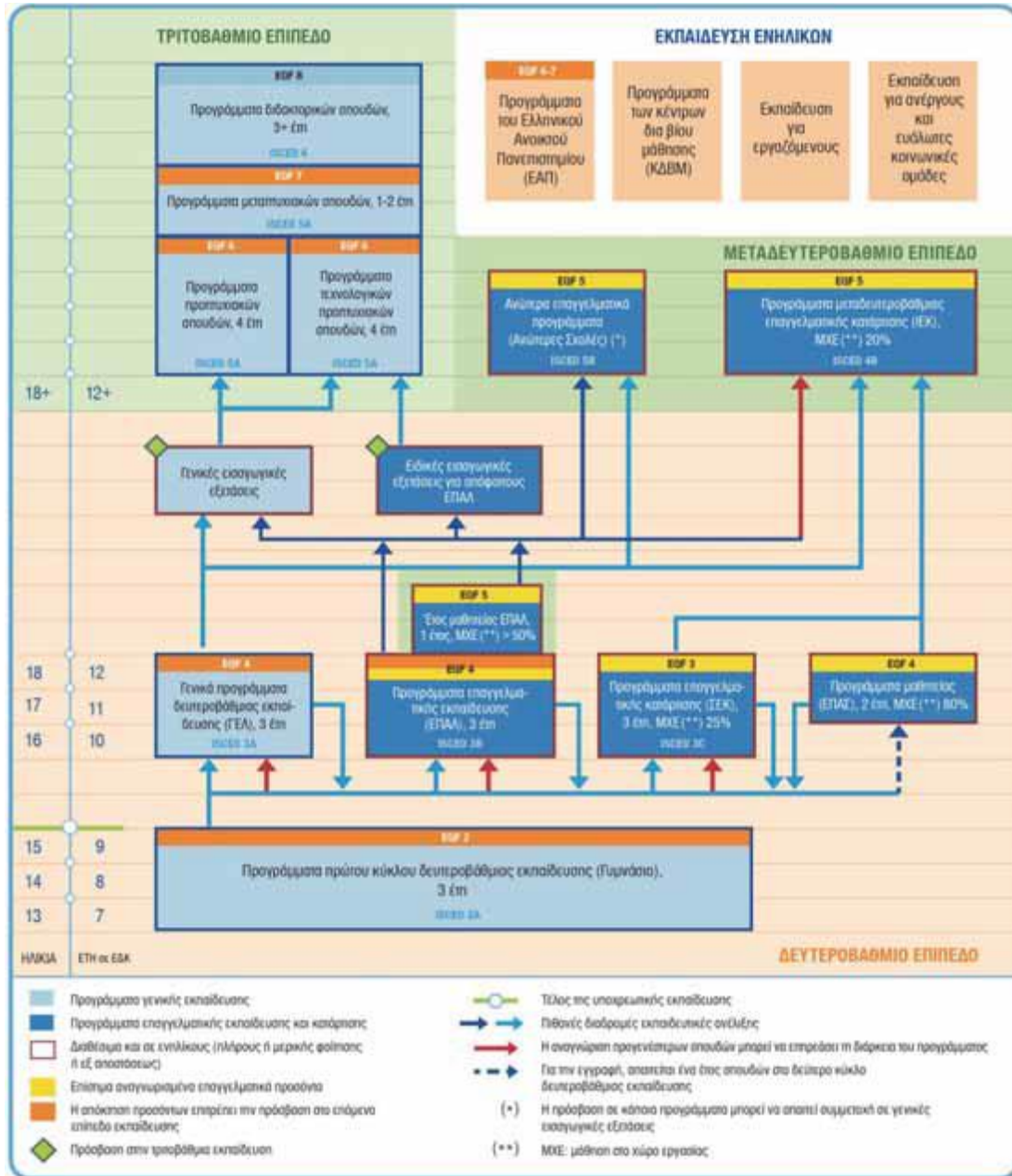
---

<sup>117</sup> Ν. 3852/2010 (ΦΕΚ 87 Α'), άρθρα 1 και 2.

<sup>118</sup> Ο.π.

<sup>119</sup> Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final.

## Δ.1. Το Σύστημα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Ελλάδας



CEDEFOP. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα: Συνοπτική Περιγραφή*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σελ. 23.

την επίτευξη «οικονομικής και βιώσιμης ανάπτυξης σε μια κοινωνία της γνώσης», μια μορφή ασπίδας για την αντιμετώπιση της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης που μαστίζει τον ευρωπαϊκό κόσμο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει προτείνει τις κατευθυντήριες γραμμές της και καλεί



τα Κράτη-Μέλη να ενεργοποιηθούν θεσπίζοντας τις δικές τους, εθνικές στρατηγικές, σχετικά με την ανάπτυξη εγχώριων πολιτικών Διά Βίου Μάθησης στην κατεύθυνση που έχει υποδείξει.

Η Ελλάδα έχει ανταποκριθεί στο κάλεσμα πολυπλεύρως και ποικιλοτρόπως, με πιο σημαντική ενέργεια τη θέσπιση του νόμου 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), «ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις». Ακολουθώντας τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει θέσει η Ένωση, ο νόμος αναγνωρίζει τη σημαντικότητα της Διά Βίου Μάθησης, ως βασική προϋπόθεση για την επίτευξη της κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης, αλλά και της προσωπικής ολοκλήρωσης των ατόμων. Στα πλαίσια του, προβλέπεται η ρύθμιση θεμάτων που αφορούν, αφ' ενός τη μη τυπική εκπαιδευτική διαδικασία και αφετέρου την αναγνώριση και πιστοποίηση των γνώσεων και δεξιοτήτων που προκύπτουν από διαδικασίες άτυπης μάθησης.<sup>120</sup> Σημαντική κρίνεται, επίσης, και η παράθεση ορισμών, στο άρθρο 2, σχετικών με τη Διά Βίου Μάθηση (όπως η αποσαφήνιση των εννοιών της «τυπικής» και «μη τυπικής εκπαίδευσης», καθώς και της «άτυπης μάθησης»), αφού με αυτόν τον τρόπο αναγνωρίζονται και θεσμικά.<sup>121</sup>

Η ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης πρόκειται να επιτευχθεί με τη «δικτύωση των φορέων διά βίου μάθησης, καθώς και τη διασφάλιση της ποιότητας και της διαφάνειας», ενώ πολύ σημαντική κρίνεται η σχέση ανάμεσα στη Διά Βίου Μάθηση και την αγορά εργασίας.<sup>122</sup>

Η κεντρική θέση που κατέχουν, τόσο η σύνδεση της Διά Βίου Μάθησης με την απασχόληση, όσο και η εκπαίδευση και κατάρτιση ενηλίκων, διαφαίνεται μέσα από τους ειδικότερους στόχους που απαριθμεί ο νόμος. Ανάμεσα σε άλλα, κρίνεται απαραίτητος ο συγχρονισμός μεταξύ των αναγκών των ενηλίκων για εκπαίδευση και των αναγκών της αγοράς εργασίας για προσόντα, προτείνεται η ανάπτυξη μιας ισότιμης σχέσης ανάμεσα στη γενική εκπαίδευση και την κατάρτισή τους, προωθείται η συνεχιζόμενη εκπαίδευση και η αξιολόγηση των εκπαιδευτών ενηλίκων, καθώς και η συγκρότηση ενός συνεκτικού εθνικού πλαισίου προκειμένου να αξιολογείται και να πιστοποιείται κάθε μορφή γενικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ενηλίκων. Τέλος, σημαντική, για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας, κρίνεται και η σαφής αναφορά στην ανάγκη για αποκέντρωση των προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης.<sup>123</sup>

---

<sup>120</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 1, παρ. 1 και 2.

<sup>121</sup> Ο.π., άρθρο 2.

<sup>122</sup> Ο.π., άρθρο 1, παρ. 1 και 2.

<sup>123</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 1, παρ. 3.

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς<sup>124</sup>, «οι Φορείς Παροχής Διά Βίου Μάθησης είναι:

1. Τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ).
2. Τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (εφεξής, βάσει του Ν. 4093/2012, Κέντρα Διά Βίου Μάθησης επιπέδου ΙΙ).
3. Τα Κέντρα Μεταλυκειακής Εκπαίδευσης και τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών (εφεξής, βάσει του Ν.4093/2012, Κέντρα Διά Βίου Μάθησης επιπέδου Ι).
4. Οι λοιπές δημόσιες και ιδιωτικές σχολές επαγγελματικής κατάρτισης.
5. Το Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης (Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ).
6. Οι φορείς παροχής υπηρεσιών γενικής (τυπικής και μη τυπικής) εκπαίδευσης ενηλίκων, στους οποίους περιλαμβάνονται κοινωνικοί, θρησκευτικοί και πολιτιστικοί φορείς, καθώς και δομές παροχής υπηρεσιών γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (Σ.Δ.Ε) και οι Σχολές Γονέων.
7. Οι φορείς παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών ή και υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού.
8. Τα Κέντρα Προώθησης στην Απασχόληση (Κ.Π.Α) κατά το μέρος που παρέχουν υπηρεσίες διά βίου συμβουλευτικής και επαγγελματικού προσανατολισμού.
9. Οι φορείς του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα που παρέχουν Μη Τυπική Εκπαίδευση στο ανθρώπινο δυναμικό του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως

---

<sup>124</sup> «Η Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης (Γ.Γ.Δ.Β.Μ.) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, είναι ο Επιτελικός Φορέας Διά Βίου Μάθησης στη χώρα. Σύμφωνα με το Ν. 3879/2010 η Γ.Γ.Δ.Β.Μ. έχει ως αποστολή να σχεδιάζει τη δημόσια πολιτική της διά βίου μάθησης, να διαμορφώνει τους σχετικούς κανόνες, να εκπονεί το αντίστοιχο εθνικό πρόγραμμα και να εποπτεύει την εφαρμογή του». Ανάμεσα στις καίριες - για την εύρυθμη λειτουργία των διαδικασιών/προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης, καθώς και την προώθησή της - αρμοδιότητές της, συμπεριλαμβάνεται η εποπτεία και η διαχείριση των συστημάτων αρχικής, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης και γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων, καθώς και η διαμόρφωση των εκπαιδευτικών τους πλαισίων. Επιπλέον, η Γ.Γ.Δ.Β.Μ φροντίζει, για την διατήρηση υψηλής ποιότητας στην παροχή υπηρεσιών γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων και της κατάρτισης, καθώς και «για την επιμόρφωση και τη συνεχή υποστήριξη των στελεχών των υπηρεσιακών μονάδων και των αρμόδιων φορέων παροχής υπηρεσιών Διά Βίου Μάθησης των Περιφερειών και των Δήμων. Πηγή: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Ταυτότητα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/taftotita> [Προσβάσιμο στις 4/7/2018].

είναι το Ε.Κ.Δ.Δ.Α,<sup>125</sup> καθώς και οι φορείς που συνιστώνται από τις επαγγελματικές ενώσεις και τα επιμελητήρια και παρέχουν Μη Τυπική Εκπαίδευση στα μέλη τους.

10. Οι φορείς παροχής υπηρεσιών Δ.Β.Μ, τους οποίους συνιστούν οι τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών που συνυπογράφουν την εθνική συλλογική σύμβαση εργασία.

11. Οι φορείς άτυπης μάθησης».<sup>126</sup>

Ανάμεσα στους φορείς, για τη διοίκηση της Διά Βίου Μάθησης, συγκαταλέγονται, μεταξύ άλλων, οι υπηρεσιακές μονάδες των Περιφερειών και των Δήμων, οι οποίες αναλαμβάνουν αρμοδιότητες σχετικές με τον εν λόγω τομέα. Σύμφωνα με το άρθρο 4 του 3879/2010: «η διαχείριση της εφαρμογής της δημόσιας πολιτικής, των κανόνων και του Εθνικού Προγράμματος Διά Βίου Μάθησης, σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, αποκεντρώνεται στις Περιφέρειες και τους Δήμους αντίστοιχα».<sup>127</sup>

Ως στόχος του φορέα της μη τυπικής εκπαίδευσης χαρακτηρίζεται η παροχή υπηρεσιών εκπαίδευσης και κατάρτισης. Αυτό σημαίνει πως ο φορέας είναι υπεύθυνος για να διοικήσει, να σχεδιάσει και να εφαρμόσει προγράμματα, σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτιση. Επίσης, προβλέπεται να υπάρχει το κατάλληλο προσωπικό για κάθε πρόγραμμα (π.χ. στην περίπτωση της επαγγελματικής κατάρτισης χρησιμοποιούνται εκπαιδευτές με τις κατάλληλες γνώσεις και εμπειρία στο συγκεκριμένο - κάθε φορά - επάγγελμα), οι κατάλληλες εγκαταστάσεις, σε συμφωνία με τον κτηριακό κανονισμό και ο ανάλογος, σε κάθε περίπτωση, εξοπλισμός.<sup>128</sup>

Το περιφερειακό πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης καταρτίζεται από τις Περιφέρειες με βάση το αντίστοιχο εθνικό πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης. Με τη σειρά του, το τοπικό πρόγραμμα καταρτίζεται από τους Δήμους ακολουθώντας το εθνικό, αλλά και το αντίστοιχο περιφερειακό πρόγραμμα Διά Βίου Μάθησης. Τα προγράμματα και οι επενδύσεις της Περιφέρειας αφορούν

---

<sup>125</sup> Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Πηγή: Ιστοσελίδα ΕΚΔΔΑ, <https://www.ekdd.gr> [Προσβάσιμο στις 4/7/2018].

<sup>126</sup> Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Ταυτότητα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/taftotita> [Προσβάσιμο στις 4/7/2018].

<sup>127</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 3, παρ. 2 και άρθρο 4, παρ. 5.

<sup>128</sup> Ο.π., άρθρο 4, παρ. 6.

κατά κύριο λόγο την επαγγελματική κατάρτιση, ενώ οι Δήμοι οργανώνουν δράσεις γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων.<sup>129</sup>

Στα πλαίσια του περιφερειακού προγράμματος, συγκροτείται η Περιφερειακή Επιτροπή Επαγγελματικής Κατάρτισης, η οποία διερευνά θέματα σύνδεσης της επαγγελματικής κατάρτισης με την αγορά εργασίας και συλλέγει ποιοτικά και ποσοτικά δεδομένα σχετικά με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας σε περιφερειακό επίπεδο, ώστε να διαμορφώσει τις προτεραιότητες για τις επαγγελματικές ειδικότητες που πρόκειται να λειτουργήσουν στα Ι.Ε.Κ και Κ.Ε.Κ. Επίσης, στις αρμοδιότητες της Περιφέρειας περιλαμβάνονται η λειτουργία και η διαχείριση των δημοσίων Ι.Ε.Κ.<sup>130</sup>

Ταυτόχρονα, στα πλαίσια του τοπικού προγράμματος, λειτουργούν: «δράσεις επιμόρφωσης ενηλίκων, ιδίως σε τομείς της δημόσιας υγείας, του πολιτισμού, του αθλητισμού, του περιβάλλοντος, της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών, οι δράσεις επιμόρφωσης της νέας γενιάς και της τρίτης ηλικίας, η δημιουργία σχολών γονέων και οι δράσεις προώθησης της επιχειρηματικότητας και της καινοτομίας μέσω της σύνδεσης με την τοπική οικονομία». Επιπλέον, ανάμεσα στις αρμοδιότητες του Δήμου εντάσσονται: «η ίδρυση και λειτουργία των Κέντρων Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ) [...], η λειτουργία και διαχείριση τοπικών δομών και η εφαρμογή προγραμμάτων της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης [...], η εφαρμογή προγραμμάτων των Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Κ.Π.Ε) του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.<sup>131</sup>

---

<sup>129</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 7, παρ. 1 και άρθρο 8, παρ. 1.

<sup>130</sup> Ο.π., άρθρο 7, παρ. 3.

<sup>131</sup> Ο.π., άρθρο 8, παρ. 1 και 4.

### Δ.3. Κέντρα για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων

#### Δ.3.1. Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε)

##### *Θεσμικό Πλαίσιο – Διαχείριση*

Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε) ιδρύθηκαν από το Ι.Δ.ΕΚ.Ε (Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων)<sup>132</sup> και αποτέλεσαν δομές της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης (τότε Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων – Γ.Γ.Ε.Ε) του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τα πρώτα Κέντρα εγκαινίασαν τη λειτουργία τους το 2003, έδρευαν στις πρωτεύουσες των νομών και αποτελούσαν συντονιστικό φορέα για την ανάπτυξη προγραμμάτων που σχετίζονταν με την εκπαίδευση και κατάρτιση των ενηλίκων. Τα εν λόγω προγράμματα χωρίζονταν σε γενικά, δηλαδή προγράμματα που υλοποιούνταν καθολικά σε κάθε Κ.Ε.Ε της χώρας και σε ειδικά, δηλαδή προγράμματα που καλούνταν να καλύψουν τις ανάγκες της εκάστοτε περιοχής.<sup>133134135</sup>

Τα Κ.Ε.Ε, σύμφωνα με τη Σιπητάνου, είχαν στόχο: «να συμβάλουν στην ανάπτυξη της προσωπικότητας, την απασχολησιμότητα, την κοινωνική και πολιτική συμμετοχή, καθώς και την πολιτισμική καλλιέργεια όλων των συμμετεχόντων, ανεξάρτητα από την οικονομική και κοινωνική κατάσταση και τον τόπο καταγωγής τους».<sup>136</sup> Τα γενικά εκπαιδευτικά προγράμματα

---

<sup>132</sup> «Με την υπ' αριθμ. 127175/Η/4.11.2011 (ΦΕΚ Β' 2508/04-11-2011) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, το νομικό πρόσωπο με την επωνυμία "Ινστιτούτο Νεολαίας" Ν. 3369/2005 (ΦΕΚ Α' 171/06-07-2005) και το νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου με την επωνυμία "Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων" Ν. 2327/1995 (ΦΕΚ Α' 156/31-07-1995) συγχωνεύθηκαν με απορρόφηση στο νομικό πρόσωπο με την επωνυμία "Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας" (ΦΕΚ Α' 41/15-03-1947) όπως τροποποιήθηκε διαδοχικά και εν τέλει με τον Ν. 3748/2009 (ΦΕΚ Α' 29/19-02-2009). Με την αυτή κοινή υπουργική απόφαση το "Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας" (Ε.Ι.Ν.) μετονομάστηκε σε "ΙΔΡΥΜΑ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ" (Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ.)». Πηγή: Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Ταυτότητα του Ιδρύματος*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/σελίδα/ταυτότητα-του-ιδρύματος> [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

<sup>133</sup> Σιπητάνου, Α.Α. (2007). Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 349.

<sup>134</sup> Δήμος Αγίων Αναργύρων Καματερού. *Τα κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) είναι Δομές της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://agan.gov.gr/articlesview.php?id=1822> [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

<sup>135</sup> Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. *Ελληνική και Δια Βίου Εκπαίδευση: Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: [http://www.greek-language.gr/greekLang/modern\\_greek/guides/adult\\_education/page\\_005.html#](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/guides/adult_education/page_005.html#) [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

<sup>136</sup> Σιπητάνου, Α.Α. (2007). Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 349.

των Κ.Ε.Ε απευθύνονταν σε ενήλικες πολίτες της χώρας, ενώ ειδικά προγράμματα οργανώθηκαν με στόχο να προσεγγίσουν ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (αθίγγανους, φυλακισμένους, τη Μουσουλμανική μειονότητα, μετανάστες, παλιννοστούντες ή πρόσφυγες). Οι θεματικές ενότητες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους ήταν οι εξής: «(α) Ελληνική γλώσσα, ιστορία, (β) ευρωπαϊκές γλώσσες, ευρωπαϊκή ιστορία (γ) βασικές γνώσεις μαθηματικών, στατιστικής, (δ) Τεχνολογίες πληροφορικής, επικοινωνιών, (ε) οικονομία, διοίκηση, επιχειρήσεις, (στ) ενεργός πολίτης: δικαιώματα, υποχρεώσεις, (ζ) πολιτισμός, τέχνες, διαχείριση ελεύθερου χρόνου (η) ειδικά προγράμματα (ειδικές ομάδες πληθυσμού), (θ) προγράμματα διά βίου μάθησης, (ι) περιβάλλον-πολιτισμός-τουρισμός-περιφερειακή ανάπτυξη.»<sup>137</sup>

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα Κ.Ε.Ε υπάγονταν στην Γ.Γ.Δ.Β.Μ, ωστόσο τη διαχείρισή τους αναλάμβανε το Ι.Δ.ΕΚ.Ε. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον νόμο 2909/2001, «ρυθμίσεις θεμάτων εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και άλλες διατάξεις», το Ι.Δ.ΕΚ.Ε: «έχει ως κύρια αποστολή την τεχνολογική και επιστημονική υποστήριξη των προγραμμάτων της Γ.Γ.Ε.Ε (σήμερα Γ.Γ.Δ.Β.Μ) και την υλοποίηση ενεργειών που αφορούν τη διά βίου μάθηση».<sup>138</sup> Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος, το Ίδρυμα φροντίζει, «α) να εξασφαλίσει την υλικοτεχνική και επιστημονική υποδομή, καθώς και τη διάδοση του εκπαιδευτικού και επιμορφωτικού υλικού, β) να επιδιώξει την ενσωμάτωση της τεχνολογίας της πληροφορίας και των επικοινωνιών με τη χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών πολυμέσων και εκπαιδευτικού λογισμικού, και γ) να εφαρμόσει ειδικά ερευνητικά και επιμορφωτικά προγράμματα για κάθε κατηγορία ενηλίκων».<sup>139</sup>

---

<sup>137</sup> Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. *Ελληνική και Δια Βίου Εκπαίδευση: Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: [http://www.greek-language.gr/greekLang/modern\\_greek/guides/adult\\_education/page\\_005.html#](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/guides/adult_education/page_005.html#) [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

<sup>138</sup> Ν. 2909/2001 (ΦΕΚ Α' 90), άρθρο 3, παρ. 3.β.

<sup>139</sup> Πανιτσίδου, Ε. (2007). *Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ) Ως Θεσμός Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης – Εξέλιξη και Προοπτική*. Διπλωματική Εργασία: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής, σελ. 77.

## Χρηματοδότηση

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα των Κ.Ε.Ε συγχρηματοδοτήθηκαν από το Ε.Π.Ε.Δ.Β (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση») και το Ε.Σ.Π.Α (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς).<sup>140</sup> Τόσο το Ε.Κ.Τ (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) όσο και το Εθνικό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων παρείχαν τους πόρους για το Ε.Π.Ε.Δ.Β, μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται δράσεις που έχουν να κάνουν με την εκπαίδευση σε κάθε βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και με το εκπαιδευτικό σύστημα αυτό καθ' αυτό, τη σύνδεση μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας, τη Διά Βίου Μάθηση και την έρευνα. Όπως και κάθε άλλο πρόγραμμα που συγχρηματοδοτεί το Ε.Κ.Τ, έτσι και οι δράσεις του Ε.Π.Ε.Δ.Β οφείλουν να παρουσιάζουν αποτελέσματα αναπτυξιακού χαρακτήρα, μετά την ολοκλήρωσή τους, τα οποία να ωφελούν ένα μικρότερο ή μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων.<sup>141</sup> Αξίζει να σημειωθεί, ότι στην αρχική φάση του, το έργο χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση» (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.) ΙΙ του υπουργείου Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων<sup>142</sup>, δηλαδή το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα που σχεδιάστηκε για την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί η Ελλάδα στις αναπτυξιακές προκλήσεις που έθετε διεθνώς η ανάπτυξη των νέων τεχνολογιών. Το Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ ΙΙ αποτελούσε ένα από τα 24 προγράμματα του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (2000-2006) και η χρηματοδότησή του πήγαζε κατά 75% από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Κ.Τ και Ε.Τ.Π.Α) και κατά 25% από το ελληνικό δημόσιο.<sup>143</sup>

---

<sup>140</sup> Δήμος Αγίων Αναργύρων Καματερού. *Τα κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) είναι Δομές της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://agan.gov.gr/articlesview.php?id=1822> [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

<sup>141</sup> Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση. *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.edulll.gr/> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

<sup>142</sup> Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων – (Κ.Ε.Ε.)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-εκπαίδευσης-ενηλίκων-κει> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

<sup>143</sup> Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση" (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.). *Κεντρική Σελίδα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.epeaek.gr/epeaek/el/home.jsp> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

## Π.10. Χρηματοδότηση μέσω Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ II

Αξονας	Συνολικός Προϋπολογισμός (εκατ. Ευρώ)	% επί του Συνολικού Προϋπολογισμού του Ε.Π	% της Συνεισφοράς του Ε.Κ.Τ στο πλαίσιο του Ε.Π
1.Προώθηση ίσων ευκαιριών για πρόσβαση στην αγορά εργασίας	333,25	13,8	16,7
2.Προώθηση και βελτίωση της εκπαίδευσης και της αρχικής επαγγελματική κατάρτισης	1.532,44	61,7	77,6
3.Ανάπτυξη και προώθηση της επιχειρηματικότητας και προσαρμοστικότητας των νέων	19,85	0,8	1,0
4.Βελτίωση της προσβασιμότητας των γυναικών στην αγορά εργασίας	69,47	2,8	3,5
5.Ανάπτυξη υποδομής για την εφαρμογή της στήριξης του Ε.Κ.Τ	509,92	20,5	0
6.Τεχνική βοήθεια	22,68	0,9	1,1
<b>Σύνολο</b>	<b>2.487,60</b>	<b>100</b>	<b>100</b>

Πηγή: Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Σύμφωνα με τον νόμο 3191/2003, «το εθνικό σύστημα σύνδεσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης με την απασχόληση (Ε.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α)», η ίδρυση και λειτουργία των προγραμμάτων Κ.Ε.Ε απαιτούσε τη διαμόρφωση συγκεκριμένων χώρων από τον δήμο, κατάλληλων για τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων Δια Βίου Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Αυτοί οι χώροι όφειλαν να ανταποκρίνονται στις προδιαγραφές που έθετε το Ε.ΚΕ.ΠΙΣ<sup>144</sup> (Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Διά Βίου Μάθησης).<sup>145</sup>

<sup>144</sup> Σύμφωνα με τη Ρέπα: «Το εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Συνοδευτικών Υπηρεσιών (Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.) είναι ο επίσημος εθνικός φορέας για την ανάπτυξη, εφαρμογή και παρακολούθηση ενός ολοκληρωμένου Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Ελλάδα. Ιδρύθηκε με το άρθρο 22 του Ν. 2469/1997 με την επωνυμία *Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης και Υποστηρικτικών Υπηρεσιών* και δυνάμει του άρθρου 14 παρ. 2 του Νόμου 3385/2005 (ΦΕΚ 210/19-8-2005) μετονομάστηκε και εφεξής φέρει την επωνυμία «Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης»». Πηγή: Αθανασούλα-Ρέπα, Α. (2007). *Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 351.

<sup>145</sup> Ν. 3191/2003 (ΦΕΚ Α' 258), άρθρο 8 και 9.



## ***Πιστοποίηση***

Σύμφωνα με το άρθρο 3, του νόμου 3369/2005, «*συστηματοποίηση της διά βίου μάθησης και άλλες διατάξεις*: ο σχεδιασμός και η πιστοποίηση των προγραμμάτων Διά Βίου Επαγγελματικής Κατάρτισης βασίζονται στην ανάπτυξη των επαγγελματικών περιγραμμάτων. Ως Επαγγελματικό Περιγραμμά ορίζεται το σύνολο των βασικών και επί μέρους επαγγελματικών λειτουργιών που συνθέτουν το αντικείμενο εργασίας ενός επαγγέλματος ή μιας ειδικότητας, καθώς και οι αντίστοιχες γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που απαιτούνται για την ανταπόκριση στις λειτουργίες αυτές». Η πιστοποίηση των επαγγελματικών περιγραμμάτων διεκπεραιωνόταν από το Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.<sup>146</sup>

Αντίστοιχα, η πιστοποίηση των προγραμμάτων Δια Βίου Επαγγελματικής Κατάρτισης βασιζόταν στα επαγγελματικά περιγράμματα, σύμφωνα με τα οποία τα προγράμματα Δια Βίου Κατάρτισης παρείχαν Πιστοποιητικό Δια Βίου Κατάρτισης, ενώ τα προγράμματα Δια Βίου Εκπαίδευσης, ανάλογα με τη διάρκειά τους, οδηγούσαν είτε στην απονομή Πιστοποιητικού επιμόρφωσης (μέχρι 75 ώρες), είτε σε Πιστοποιητικό Δια Βίου Εκπαίδευσης (μέχρι 250 ώρες).<sup>147</sup>

Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των Κ.Ε.Ε έληξε στις 30/06/2011, ενώ σύμφωνα με τον νόμο 3879/2012, που χρησιμοποιήσαμε και προηγουμένως, τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων αντικαταστάθηκαν από τα Κ.Δ.Β.Μ ή Κέντρα Διά Βίου Μάθησης.<sup>148</sup>

---

<sup>146</sup> Ν. 3369/2005 (ΦΕΚ Α' 171), άρθρο 3, παρ. 1,2 και 4.

<sup>147</sup> Ο.π., άρθρο 5, παρ. 1,2,3 και 4.

<sup>148</sup> Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης, *Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων – (Κ.Ε.Ε.)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-εκπαίδευσης-ενηλίκων-κεε> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

### Δ.3.2. Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ)

#### **Θεσμικό Πλαίσιο - Διαχείριση**

Τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ) ιδρύθηκαν και λειτούργησαν σύμφωνα με τους νόμους 2224/1994<sup>149</sup> και 2469/1997.<sup>150151</sup> Σύμφωνα με το άρθρο 13 του νόμου 3879/2010, τα Κ.Ε.Κ αποτελούσαν ή λειτουργούσαν ως νομικά πρόσωπα με σκοπό τους την παροχή υπηρεσιών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης. Επίσης, ήταν υπεύθυνα για τη διοίκηση, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων. Τα προγράμματα αυτά αντλούσαν τη θεματική τους από διάφορους κλάδους, όπως περιβάλλον, υγεία, εκπαίδευση, γεωργία, βιομηχανία, υπηρεσίες και απευθύνονταν σε όλους τους ενήλικες, εργαζόμενους ή μη, ασχέτως του εκπαιδευτικού τους υποβάθρου.<sup>152153</sup>

Η νομοθεσία προέβλεπε για τα Κ.Ε.Κ τα εξής: «Τα Κ.Ε.Κ περιλαμβάνουν [...] διοικητικό, επιστημονικό, ή τεχνικό και εκπαιδευτικό προσωπικό αντίστοιχο προς τις λειτουργίες αυτές,» (δηλαδή τη διοίκηση, τον σχεδιασμό και την εφαρμογή των προγραμμάτων) «τη χρήση κτηριακής υποδομής, η οποία είναι σύμφωνη με τον κτηριοδομικό κανονισμό, καθώς και εξοπλισμό, που εξυπηρετούν τις παραπάνω λειτουργίες τους, εφαρμόζουν πιστοποιημένα προγράμματα συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης που αντιστοιχούν σε συγκεκριμένα επαγγελματικά περιγράμματα, εφόσον υπάρχουν, και χρησιμοποιούν εκπαιδευτές με ανάλογες γνώσεις ή και εμπειρία. Αρμόδιος φορέας για την πιστοποίηση και την αδειοδότηση των Κ.Ε.Κ. είναι το Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.».<sup>154</sup>

Οι προϋποθέσεις και προδιαγραφές που παρατέθηκαν, καθώς και οι όροι και οι προϋποθέσεις, για την ίδρυση και λειτουργία, αλλά και το σύστημα πιστοποίησης των δομών, των προγραμμάτων και των εκπαιδευτών, εξειδικεύονταν και καθορίζονταν κατά περίπτωση, μετά από προεδρικό

---

<sup>149</sup> Ν. 2224/1994 (ΦΕΚ Α' 112), *Ρύθμιση θεμάτων εργασίας, συνδικαλιστικών δικαιωμάτων, υγιεινής και ασφάλειας των εργαζομένων και οργάνωσης υπ. Εργασίας και των εποπτευομένων από αυτό νομικών προσώπων και άλλες διατάξεις.*

<sup>150</sup> Ν. 2469/1997 (ΦΕΚ Α' 38), *Περιορισμός και βελτίωση της αποτελεσματικότητας των κρατικών δαπανών και άλλες διατάξεις.*

<sup>151</sup> Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2007). *Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 350.

<sup>152</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 13, παρ. 1

<sup>153</sup> Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2007). *Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 350.

<sup>154</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 13, παρ. 1.

διάταγμα. Τέλος, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του 3879/2010, «με απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων και Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης [...], ρυθμίζονται τα θέματα που αφορούν τη διαδικασία της αδειοδότησης και την εφαρμογή του συστήματος πιστοποίησης των Κ.Ε.Κ. και, ιδίως, τα απαιτούμενα έντυπα και δικαιολογητικά, τα κριτήρια και η διαδικασία πιστοποίησής τους, τα χρηματικά ποσά που καταβάλλονται για την πιστοποίηση και την αδειοδότηση, το σύστημα ελέγχου, αξιολόγησης και βαθμολόγησης, οι διοικητικές κυρώσεις για ελλιπή ή ψευδή στοιχεία της αίτησης ή για παράβαση των όρων της άδειας και κάθε θέμα σχετικό με την ίδρυση και λειτουργία των Κ.Ε.Κ. και τις παρεχόμενες από αυτά υπηρεσίες συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης».<sup>155</sup>

Σύμφωνα με τη Ρέππα, τα Κ.Ε.Κ χωρίζονταν σε Εθνικής και Περιφερειακής Εμβέλειας. Τα Εθνικής εμβέλειας είχαν τη δυνατότητα να οργανώσουν προγράμματα κατάρτισης σε τρεις έως πέντε περιφέρειες, ενώ αντίστοιχα τα Περιφερειακής σε μία. Τα εννέα θεματικά πεδία, από τα οποία τα Κ.Ε.Κ μπορούσαν να αντλήσουν το αντικείμενο κατάρτισης του εκάστοτε προγράμματος που επρόκειτο να υλοποιήσουν, σχετίζονταν με επαγγέλματα από τους εξής κλάδους: περιβάλλον, υγεία και πρόνοια, πολιτισμό, αθλητισμό, Μ.Μ.Ε και επικοινωνίες, παιδαγωγικά, οικονομία και διοίκηση, πληροφορική, τουριστικά και παροχή υπηρεσιών, αγροτικά, τεχνικά και μεταφορές. Τα Κέντρα έπρεπε να επιλέξουν το μέγιστο τέσσερα από τα παραπάνω πεδία, για τον σχεδιασμό των προγραμμάτων τους, ενώ ανάλογα με τον βαθμό εξειδίκευσης που παρείχαν στον εκάστοτε κλάδο διακρίνονταν και σε Κλαδικά (δηλαδή ανάλογα με τον κλάδο, τον οποίο αφορούσε η παροχή επαγγελματικής κατάρτισης).<sup>156</sup>

### ***Χρηματοδότηση***

Η λειτουργία των Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης χρηματοδοτήθηκε κατά κύριο λόγο μέσα από τα διάφορα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (Κ.Π.Σ). Ο προϋπολογισμός του εκάστοτε Κ.Π.Σ προέρχεται κατά 50% από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κατά 50% από εθνικούς πόρους (25%

---

<sup>155</sup> Ν. 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), άρθρο 13, παρ. 2 και 3.

<sup>156</sup> Αθανασούλα-Ρέππα. Α. (2007). *Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 350.

δημόσια και 25% ιδιωτική συμμετοχή), ενώ η συμμετοχή μπορεί να διαφοροποιείται ανάλογα με το τι προβλέπει το κάθε Μέτρο.<sup>157</sup>

Ωστόσο, πριν από την εφαρμογή των πρώτων Κ.Π.Σ, η Ελλάδα έλαβε εξαιρετική οικονομική ενίσχυση στον κοινωνικό τομέα, λίγο καιρό μετά την ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η ενίσχυση αφορούσε την περίοδο 1984-1988 και ανάμεσα στους βασικούς στόχους συγκαταλέγονταν η δημιουργία και ο εξοπλισμός των Κ.Ε.Κ. Σε εξέταση της υλοποίησης του προγράμματος από το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, το 1990, αποδείχτηκε ότι το σχέδιο για τα Κ.Ε.Κ έβριθε από αοριστίες και αυτοσχεδιασμούς. Ενδεικτικά: υπήρχε έλλειψη προσδιορισμού του περιεχομένου της δράσης των Κέντρων, δεν γνωρίζουμε εάν τα Κέντρα έλαβαν ενίσχυση από εθνικούς πόρους, υπήρχε έλλειψη τεχνικής προετοιμασίας και βοήθειας για την υλοποίηση των σχεδίων, καθώς και καθυστέρηση στη λογιστική διαχείριση και υλοποίηση αυτών (λόγω της συναλλαγματικής αστάθειας ανάμεσα σε δραχμή και ECU), ενώ τα αντικείμενα που διδάσκονταν στα Κέντρα δεν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, η χρηματοδότηση, αντί να αξιοποιηθεί για τη βελτίωση της παροχής υπηρεσιών, κατέληγε να διοχετεύεται σε αυξήσεις στην αμοιβή του προσωπικού.<sup>158</sup>

Η παράταση που δόθηκε στο τέλος της αρχικής προγραμματικής περιόδου (μέχρι το 1991), εφόσον μόνο το 70% των πόρων είχε δεσμευτεί και μόνο το 23% είχε πληρωθεί ως το 1988, το σύστημα εποπτείας της υλοποίησης των προγραμμάτων, που τελικά δεν ενεργοποιήθηκε ποτέ, σε συνδυασμό με όλα τα προαναφερθέντα ευρήματα, οδήγησαν το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο στο συμπέρασμα, πως η παροχή της συγκεκριμένης οικονομικής ενίσχυσης προς την Ελλάδα αποτέλεσε μια «απογοητευτική εμπειρία».<sup>159</sup>

Προβλήματα διαφάνειας εντοπίστηκαν και κατά την προγραμματική περίοδο 1989-1993, δηλαδή στη χρηματοδότηση που προήλθε μέσα από το πρώτο Κ.Π.Σ. Σύμφωνα με τον Σκιαδά, οι δυσκολίες αξιολόγησης του Α' ελληνικού Κ.Π.Σ και ειδικότερα οι σχετιζόμενες με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού ήταν οι εξής: «α) ο αρχικός προγραμματισμός έγινε βιαστικά χωρίς εκ των προτέρων αξιολόγηση των προγραμμάτων, β) δεν υπήρχαν ποσοτικοποιημένοι στόχοι και

---

<sup>157</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 18.

<sup>158</sup> Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

<sup>159</sup> Ο.π.

δείκτες αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων, γ) πολλά μέτρα δεν είχαν ολοκληρωθεί κατά το τέλος της εν λόγω προγραμματικής περιόδου, δ) η έλλειψη συνοχής των υλοποιούμενων μέτρων, καθώς αυτά δεν είχαν συνδεθεί με περιφερειακές ή τοπικές ανάγκες, ε) η δυσκολία αναγνώρισης ακριβών αποτελεσμάτων καθενός από τα μέτρα, γιατί πολλά υλοποιούνταν ταυτόχρονα στην ίδια περιοχή, στ) δυσκολία αναγνώρισης εμμέσων αποτελεσμάτων των μέτρων, ειδικά ως προς την απασχόληση, γιατί δεν υπήρχε σύστημα παρακολούθησης των μέτρων ούτε πριν, ούτε κατά τη διάρκεια, ούτε μετά την υλοποίηση».<sup>160</sup>

Το δεύτερο Κ.Π.Σ αποτέλεσε πηγή χρηματοδότησης για τα πρώτα Κ.Ε.Κ και εφαρμόστηκε από το 1994 μέχρι το 1999. Όπως φαίνεται και στον πίνακα 11, μία από τις βασικές Προτεραιότητες του προγράμματος ήταν η «ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η προώθηση της απασχόλησης», ενώ ένα από τα τέσσερα Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ε.Π) της εν λόγω Προτεραιότητας αποτελούσε η οικονομική στήριξη της συνεχιζόμενης κατάρτισης και της προώθησης της απασχόλησης. Με αυτό το Ε.Π καλύφθηκε η κατάρτιση τόσο εργαζόμενων, όσο και ανέργων.

Ο αρχικός προϋπολογισμός του προγράμματος ανερχόταν στα 1.285,2 εκατομμύρια δραχμές και αυξήθηκε σε 1.447,7 εκατομμύρια το 1999. Στην περίπτωση του συγκεκριμένου επιχειρησιακού προγράμματος το ισοζύγιο της χρηματοδότησης έγερνε προς την μεριά της Ε.Ε, η οποία συνεισέφερε το 75% (κατά κύριο λόγο από το Ε.Κ.Τ και σε κάποιες συγκεκριμένες δράσεις από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης) και 25% από το ελληνικό δημόσιο, ενώ ο ιδιωτικός φορέας συνεισέφερε ελάχιστα, κατά κύριο λόγο σε κάποια ενδοεπιχειρησιακά προγράμματα.<sup>161</sup>

Το Ε.Π «συνεχιζόμενη κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης» υποδιαιρούταν σε τρία υποπρογράμματα: 1. Ανάπτυξη υποδομής συνεχιζόμενης κατάρτισης, 2. Συνεχιζόμενη κατάρτιση για εργαζομένους και 3. Κατάρτιση και προώθηση απασχόλησης για ανέργους και όσους απειλούνται από την ανεργία. Οι πίνακες που ακολουθούν θα παρουσιάσουν τον συνολικό προϋπολογισμό του Ε.Π «συνεχιζόμενη κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης» ανά πηγή

---

<sup>160</sup> Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

<sup>161</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 19 και 20.

### Π.11. Βασική Δομή του 2<sup>ου</sup> Κ.Π.Σ

Προτεραιότητα 1: Ανάπτυξη βασικής υποδομής	
Προτεραιότητα 2: Βελτίωση της ποιότητας ζωής	
Προτεραιότητα 3: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας	
Προτεραιότητα 4: Ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και προώθηση της απασχόλησης	<p><i>Εκπαίδευση και αρχική επαγγελματική κατάρτιση (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ).</i></p> <p><i>Συνεχιζόμενη κατάρτιση και προώθηση της απασχόλησης.</i></p> <p><i>Καταπολέμηση του αποκλεισμού από την αγορά εργασίας.</i></p> <p><i>Εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης.</i></p>
Προτεραιότητα 5: Περιφερειακή ανάπτυξη	

Πηγή: Τσεκούρας, Ι. & Σταμπολής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

### Π.12. Συνολικός Προϋπολογισμός του Ε.Π «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση και Προώθηση της Απασχόλησης» ανά Πηγή Χρηματοδότησης (2<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999)

		Σύνολο ευρώ	% συνολικού προϋπολογισμού
Δημόσιες Δαπάνες		1.242.674.455	85,8
	Σύνολο ευρώ		% συνολικού προϋπολογισμού
Ε.Τ.Π.Α	25.100.000		
Ε.Κ.Τ	941.500.000		
Συνολική Χρηματοδότηση ΕΕ	966.600.000	66,8	
Κρατικός Προϋπολογισμός	276.074.455	19,1	
Ιδιωτική Χρηματοδότηση		204.986.737	14,2
<b>Συνολικός Προϋπολογισμός</b>		<b>1.447.661.192</b>	<b>100,0</b>

Πηγή: Τσεκούρας, Ι. & Σταμπολής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

**Π.13. Προϋπολογισμός Υπό-προγράμματος 2, «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για Εργαζομένους», ανά Μέτρο και ανά Έτος (2<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999)<sup>162</sup>**

Συνολικός Προϋπολογισμός		Δημόσια Χρηματοδότηση						Ιδιωτική Χρηματοδότηση	
		Συνολική Δημόσια Χρηματοδότηση		Χρηματοδότηση Ε.Ε (Ε.Κ.Τ)		Κρατική Χρηματοδότηση			
			%		%		%		
	1 (=2+8)	2 (=4+6)	3 (=2/ 1)	4	5 (=4/ 1)	6	7 (=6/ 1)	8	9 (=8 /1)
<b>ΥΠ 2</b>	<b>530.049.301</b>	<b>325.062.564</b>	<b>61</b>	<b>252.032.2217</b>	<b>48</b>	<b>73.030.347</b>	<b>14</b>	<b>204.986.737</b>	<b>39</b>
M 2.1	124.827.063	87.378.944	70	67.593.032	54	19.785.912	16	37.448.119	30
M 2.2	280.733.520	168.440.112	60	132.065.378	47	36.374.734	13	112.293.408	40
M 2.3	105.787.974	55.835.164	53	42.317.549	40	13.517.615	13	49.952.810	47
M 2.4	18.700.744	13.408.344	72	10.056.258	54	3.352.086	18	5.292.400	28

**Π.14. Δαπάνες Υπό-προγράμματος 2, «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση για Εργαζομένους», ανά Μέτρο και ανά Έτος (2<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ, 1994-1999)<sup>163</sup>**

Συνολικός Προϋπολογισμός		Δαπάνες ανά Έτος					Σύνολο 1994-98	Προϋπολ. 1999
		1994	1995	1996	1997	1998 (εκτιμ.)		
	1	2	3	4	5	6	7= 2+3+4+5+6	8
ΥΠ 2	530.049.301	25.215.887	153.874.530	54.486.582	34.707.596	49.252.101	317.536.696	180.882.353
M 2.1	124.827.063	2.141.777	23.798.908	21.225.607	18.837.243	22.193.277	88.196.812	29.411.764
M 2.2	280.733.520	385.597	69.426.576	19.744.877	0	27.058.824	116.615.874	142.647.058
M 2.3	105.787.974	16.332.058	51.178.018	12.289.080	14.224.109	0	94.023.265	8.823.531
M 2.4	18.700.744	6.356.455	9.471.028	1.227.018	1.646.244	0	18.700.745	0

<sup>162</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004).

<sup>163</sup> Ο.π.

χρηματοδότησης, καθώς και τον προϋπολογισμό και τις δαπάνες του Υ.Π 2, δηλαδή «συνεχιζόμενη κατάρτιση για εργαζομένους», ανά μέτρο και ανά έτος, καθώς αυτό αποτέλεσε την κύρια πηγή χρηματοδότησης για τη συνεχιζόμενη κατάρτιση.<sup>164</sup>

Ένα ακόμα συναφές, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Προτεραιότητας 4, με την ανάπτυξη της συνεχιζόμενης κατάρτισης στην περιφέρεια, ήταν το Πρόγραμμα «Κλεισθένης» ή «εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης». Το συγκεκριμένο πρόγραμμα χρηματοδότησε δραστηριότητες κατάρτισης του δημόσιου τομέα, μέσω του Ινστιτούτου Διαρκούς Επιμόρφωσης (Ι.Δ.Ε), το οποίο παρείχε 3.352 προγράμματα κατάρτισης σε 83.549 καταρτιζόμενους και το συνολικό κόστος του προγράμματος ανερχόταν σε 19.094 ευρώ.<sup>165</sup>

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να γίνει αναφορά στο ότι τα υπουργεία, που εμπλέκονταν με τη διανομή του δεύτερου Κ.Π.Σ στη συνεχιζόμενη κατάρτιση, ήταν ταυτόχρονα υπεύθυνα για τον σχεδιασμό, την κατανομή και τις δαπάνες της χρηματοδότησης. Οι περιφερειακές αρχές ήταν υπεύθυνες μόνο για μικρά τμήματα αυτών των κονδυλίων μέσα από τον προϋπολογισμό που διέθεταν για προγράμματα κατάρτισης στα περιφερειακά Ε.Π. Οι περιφερειακές και δημοτικές αρχές δεν αποτελούσαν πηγές χρηματοδότησης, μόνο κάποιες φορές αναλάμβαναν τη θέση των τελικών χρηστών των κονδυλίων της συνεχιζόμενης κατάρτισης, σε περίπτωση που είχαν ιδρύσει Κ.Ε.Κ, για τους πολίτες της δικαιοδοσίας τους.<sup>166</sup>

Για να λάβουν τη συγχρηματοδότηση, τα υποψήφια Κ.Ε.Κ έπρεπε να υποβάλουν πρώτα προσφορές προς αξιολόγηση σε διαγωνισμό που ανακοίνωναν τα αρμόδια υπουργεία και έπειτα κάθε ένα από αυτά αναλάμβανε τη διεκπεραίωση ενός προγράμματος ή μιας δραστηριότητας κατάρτισης. Τα Κέντρα, που αναλάμβαναν κάποιο πρόγραμμα, ήταν υποχρεωμένα να το υλοποιήσουν εντός συγκεκριμένης προθεσμίας, ενώ το αρμόδιο υπουργείο ή περιφερειακή αρχή κατέβαλε το 50% του προϋπολογισμού στην αρχή της υλοποίησης του προγράμματος, άλλη μία δόση κατά τη διάρκειά του και μία τελευταία δόση μετά τον τελικό λογιστικό έλεγχο και την έγκριση των δαπανών.<sup>167</sup>

---

<sup>164</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 57 και 58.

<sup>165</sup> Ο.π.

<sup>166</sup> Ο.π., σελ. 60.

<sup>167</sup> Ο.π., σελ. 57.



Στην περίπτωση του δεύτερου Κ.Π.Σ υπήρχαν τρεις τύποι τοπικών αρχών στην Ελλάδα, με διαφορετικές ευθύνες η καθεμιά σε σχέση με την επαγγελματική κατάρτιση. Οι Περιφερειακές Αρχές, τα Νομαρχιακά Συμβούλια και οι Δημοτικές Αρχές.<sup>168</sup>

Η Γενική Γραμματεία Περιφέρειας και η Επιτροπή Παρακολούθησης των περιφερειακών επιχειρησιακών προγραμμάτων της εκάστοτε περιφέρειας ήταν αρμόδιες για την εφαρμογή των περιφερειακών Ε.Π του Κ.Π.Σ. Τα υποπρογράμματα που περιλαμβάνονταν στο εν λόγω Ε.Π ήταν υπεύθυνα για την κάλυψη των αναγκών κατάρτισης σε προσωπικό επιχειρήσεων και σε ανέργους της περιφέρειας. Μία από τις βασικές αρμοδιότητες των περιφερειακών αρχών αποτελούσε η κατανομή του σχετικού προϋπολογισμού στα Κ.Ε.Κ, μέσω των διαγωνισμών που αναφέραμε προηγουμένως.<sup>169</sup>

Όπως αναφέρθηκε στην αρχή της υποενοότητας, αδυναμίες αξιολόγησης, προβλήματα διαχείρισης και θέματα διαφάνειας προέκυψαν κατά τη χρηματοδότηση που προήλθε μέσα από την εξαιρετική οικονομική ενίσχυση και το πρώτο Κ.Π.Σ στην Ελλάδα. Παρόμοια προβλήματα επαναλήφθηκαν και στην περίπτωση του δεύτερου Κ.Π.Σ. Η Ελλάδα χαρακτηρίστηκε ως μια από τις βραδύτερες χώρες της Ε.Ε, εφόσον, στα τέλη του 1998, ο ρυθμός δεσμεύσεων πιστώσεων ήταν 62% και ο αντίστοιχος ρυθμός πληρωμών μόλις 47,7%, γεγονός που οδήγησε σε μεγάλη μεταφορά πιστώσεων ανάμεσα στα διάφορα επιχειρησιακά προγράμματα (από προγράμματα με χαμηλούς ρυθμούς απορρόφησης προς άλλα με υψηλότερους). Οι μεταφορές αυτές κρίθηκαν απαραίτητες, καθώς οι προϋπολογισμοί που είχε καταθέσει η ελληνική κυβέρνηση, είχαν βασιστεί πάνω σε εσφαλμένες εκτιμήσεις σχετικά με τις ανάγκες των προγραμμάτων.<sup>170</sup>

Αν και τα διαθέσιμα στοιχεία παρουσιάζουν ότι από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Συνεχιζόμενη Κατάρτιση και Προώθηση της Απασχόλησης» ωφελήθηκαν 749.411 άτομα, η ουσιαστική αποτελεσματικότητα του προγράμματος είναι σχεδόν αδύνατον να αξιολογηθεί, καθώς δε γνωρίζουμε πόσοι από αυτούς τους συμμετέχοντες κατάφεραν να βρουν μόνιμη απασχόληση. Επιπροσθέτως, είναι αμφίβολο το κατά πόσο το πρόγραμμα συνέβαλε αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της ανεργίας, εφόσον οι γυναίκες και οι νέοι (κάτω των 25)

---

<sup>168</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 30 και 31.

<sup>169</sup> Ο.π.

<sup>170</sup> Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

παρουσίαζαν χαμηλά ποσοστά συμμετοχής σε αυτό. Τέλος, η συγκεκριμένη προσπάθεια δεν κατάφερε να προσελκύσει το επενδυτικό ενδιαφέρον ιδιωτών, πράγμα που σημαίνει ότι η βιωσιμότητα του προγράμματος συνέχισε να εξαρτάται από την κρατική πρωτοβουλία.<sup>171</sup>

Ανάμεσα στα αρνητικά αποτελέσματα της εφαρμογής προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης συγκαταλέγεται η διαμόρφωση της κατηγορίας των ανθρώπων που λειτουργούσαν ως «επαγγελματίες καταρτιζόμενοι», δηλαδή άνθρωποι που συμμετείχαν ταυτόχρονα (κάτι που απαγορευόταν σύμφωνα με τον νόμο) σε περισσότερα από ένα προγράμματα κατάρτισης, με στόχο να λαμβάνουν το επίδομα του καταρτιζόμενου από κάθε πρόγραμμα. Την ίδια στιγμή, υπήρχαν επιχειρηματίες, οι οποίοι παρείχαν τυποποιημένα προγράμματα κατάρτισης, τα οποία δεν λάμβαναν υπ' όψη τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και σε αυτά συμμετείχαν ταυτόχρονα απόφοιτοι Α.Ε.Ι, Τ.Ε.Ι και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, χωρίς να επιτυγχάνεται έτσι η συνοχή και κατ' επέκταση η αποτελεσματικότητα του προγράμματος. Όπως ήταν αναμενόμενο, μόλις το 10% των συμμετεχόντων σε τέτοιου είδους προγράμματα βρήκαν εργασία σε αντικείμενο συναφές με εκείνο της κατάρτισης και αυτό στις περισσότερες περιπτώσεις λόγω γνωριμιών και όχι σαν αποτέλεσμα της μαθησιακής διαδικασίας και των μηχανισμών προώθησης στην απασχόληση, γεγονός ανησυχητικό, καθώς η εξέλιξη της ανεργίας αποτελεί και το βασικό μέτρο αναφοράς, προκειμένου να μπορέσει το Ε.Κ.Τ να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών απασχόλησης που χρηματοδοτεί στην Ελλάδα.<sup>172</sup>

Όλα αυτά τα προβλήματα που αναφέρθηκαν, τόσο σε επίπεδο διαφάνειας, όσο και σε επίπεδο διαχείρισης της χρηματοδότησης από το Ε.Κ.Τ, για υλοποίηση ενεργών πολιτικών απασχόλησης, κατέστησε τις ελληνικές αρχές αναξιόπιστες στην Επιτροπή, η οποία συμπέρανε πως πρέπει να παρεμβαίνει κάθε φορά, για να διορθώσει τυχόν αδυναμίες που προκύπτουν στην υλοποίηση τέτοιων προγραμμάτων, καθώς δεν αρκούν οι ενέργειες των ελληνικών αρχών. Το αποτέλεσμα ήταν, όπως διαπιστώνει ο Σκιαδάς, πως αν δεν υπήρχε υιοθέτηση ενός συστήματος αξιολόγησης

---

<sup>171</sup> Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

<sup>172</sup> Ο.π.

της αξίας τους χρήματος (value for money)<sup>173</sup> από τους ελληνικούς φορείς, η Ελλάδα θα αντιμετώπιζε σύντομα τον κίνδυνο της διακοπής των επιδοτήσεων από τα διαρθρωτικά ταμεία.<sup>174</sup>

Το 3<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ διαδέχτηκε το 2<sup>ο</sup> με χρηματοδότηση η οποία υπολογιζόταν αυξημένη κατά 20-40% σε σχέση με το προηγούμενο. Το καινούριο Πλαίσιο Στήριξης διαμορφώθηκε με βάση επτά Προτεραιότητες, ανάμεσα στις οποίες συμπεριλαμβανόταν η Προτεραιότητα «ανθρώπινο δυναμικό» και περιλάμβανε δύο Ε.Π, ένα για την εκπαίδευση και ένα για την κατάρτιση και απασχόληση. Την ίδια στιγμή η Προτεραιότητα «περιφερειακή ανάπτυξη» περιλάμβανε 13 Ε.Π, δηλαδή ένα για κάθε περιφέρεια της χώρας.<sup>175</sup>

Ο Πίνακας Π.15 παρουσιάζει τη συνολική χρηματοδότηση του 3<sup>ου</sup> Κ.Π.Σ για κάθε Προτεραιότητα ξεχωριστά και ανάλογα με τον συντελεστή χρηματοδότησης (Ευρωπαϊκή Ένωση, Δημόσιο και ιδιωτικός τομέας). Από τον πίνακα εξάγεται το συμπέρασμα πως τα προγράμματα της Προτεραιότητας «ανθρώπινο δυναμικό», δηλαδή εκπαίδευση, κατάρτιση και απασχόληση, λάμβαναν, όπως και στο 2<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ χρηματοδότηση κατά 75% από την Ε.Ε και 25% από το Δημόσιο με εξαίρεση την ελάχιστη ιδιωτική χρηματοδότηση σε περιπτώσεις Μέτρων για προγράμματα ενδοεπιχειρησιακής κατάρτισης.<sup>176</sup>

Για το Ε.Π «απασχόληση και επαγγελματική κατάρτιση» προβλεπόταν προϋπολογισμός που ανερχόταν στα 1.998,9 εκατομμύρια ευρώ. Από αυτά τα χρήματα, οι δημόσιες δαπάνες υπολογίζονται στα 1.888,9 εκατομμύρια ευρώ, εκ των οποίων τα 13,33 συγχρηματοδοτήθηκαν από το Ε.Τ.Π.Α, ενώ τα υπόλοιπα 1.875,6 από το Ε.Κ.Τ και τέλος τα εναπομείναντα 110 εκατομμύρια ευρώ προέρχονταν από ιδιωτικά κονδύλια.<sup>177</sup>

---

<sup>173</sup> «Ένα τέτοιο σύστημα στηρίζεται στη διαπίστωση τριών βασικών στοιχείων: α) οικονομία, δηλαδή αξιοποίηση των πόρων κατά οικονομικό τρόπο που συνεπάγεται τη χρήση των λιγότερο ακριβών μέσων για να επιτευχθούν οι στόχοι, β) επάρκεια, δηλαδή επίτευξη των καλύτερων δυνατών αποτελεσμάτων με τους πόρους που έχουν διατεθεί και γ) αποτελεσματικότητα, δηλαδή το ποσοστό επίτευξης των στόχων που έχουν τεθεί». Πηγή: Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

<sup>174</sup> Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

<sup>175</sup> Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, σελ. 30 και 31.

<sup>176</sup> Ο.π., σελ. 21 και 78.

<sup>177</sup> Ο.π., σελ. 78 και 79.

### Π.15. Χρηματοδότηση 3<sup>ου</sup> Κ.Π.Σ

Προτεραιότητες	Συνολική Χρηματοδότηση	Συνολική Δημόσια Χρηματοδότηση	Δημόσια Χρηματοδότηση				Συνεισφορά Ιδιωτικού Τομέα	
			Συνεισφορά Ε.Ε		Εθνική Δημόσια Χρηματοδότηση			
			Σύνολο	%	Σύνολο	%		%
Ανθρώπινο Δυναμικό	4.483.494.409	4.373.494.409	3.280.120.807	73	1.093.373.602	24	110.000.000	2
Μεταφορά	12.087.578.359	8.571.578.359	4.501.755.761	37	4.069.822.598	34	3.516.000.000	29
Ανταγωνιστικότητα	6.098.265.992	3.288.086.682	1.976.705.391	32	1.311.381.291	22	2.810.179.310	46
Αγροτική Ανάπτυξη Και Αλιεία	3.773.504.306	2.096.283.334	1.470.014.251	39	626.269.083	17	1.677.220.972	44
Βελτίωση Ποιότητας Ζωής	1.811.255.538	1.796.755.538	1.284.353.655	71	512.401.883	28	14.500.000	1
Κοινωνία της Πληροφορίας	2.839.078.394	2.269.578.394	1.702.183.796	60	567.394.598	20	569.500.000	20
Περιφερειακή Ανάπτυξη	10.825.072.268	9.357.650.172	7.041.737.630	65	2.315.912.542	21	1.467.422.096	14
Τεχνική Βοήθεια	84.971.612	84.971.612	63.728.709		21.242.903			
<b>Σύνολο Κ.Π.Σ</b>	<b>42.003.220.878</b>	<b>31.838.398.500</b>	<b>21.320.600.000</b>	<b>51</b>	<b>10.517.798.500</b>	<b>25</b>	<b>10.164.822.378</b>	<b>24</b>
Αποθεματικό Απόδοσης	1.411.361.418	1.411.361.418	945.000.000		466.361.418			
Αποθεματικού Προγραμματισμού	877.448.844	663.248.844	441.400.000		221.848.844		214.200.000	
<b>Σύνολο</b>	<b>44.292.031.140</b>	<b>33.913.008.762</b>	<b>22.707.000.000</b>	<b>51</b>	<b>11.206.008.762</b>	<b>25</b>	<b>10.379.022.378</b>	<b>23</b>

Πηγή: Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

## Π.16. Χρηματοδότηση του Ε.Π «Απασχόληση και Επαγγελματική Κατάρτιση»

Άξονας	Συνολικός Προϋπολ.	% επί του Συνολικού Προϋπολ. του Ε.Π	Δημόσια Χρηματοδότηση του άξονα (%)
1. Ανάπτυξη και προώθηση ενεργών πολιτικών για καταπολέμηση της ανεργία, αποφυγή μακροχρόνιας ανεργίας και τη διευκόλυνση επανένταξης των μακροχρόνια ανέργων στην αγορά εργασίας.	895,4	47,4	100
2. Προώθηση ίσων ευκαιριών για πρόσβαση στην αγορά εργασίας, ειδικά για όσους απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό.	307	16,3	100
3. Προώθηση και βελτίωση ποιότητας και πιστοποίηση.	53	2,8	100
4. Ανάπτυξη και προώθηση επιχειρηματικότητας και προσαρμοστικότητας του εργατικού δυναμικού.	510	23,0	85,3
5. Βελτίωση πρόσβασης και συμμετοχής γυναικών στην αγορά εργασίας.	210	9,3	83,3
6. Τεχνική βοήθεια και υποστήριξη εφαρμογής.	23.49	1,2	100
<b>Σύνολο</b>		<b>100</b>	

Πηγή: Τσεκούρας, Ι. & Σταμπολής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Το 3<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ έδωσε τη θέση του στο Ε.Σ.Π.Α (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς). Το Ε.Σ.Π.Α 2007-2013 αποτελούσε ουσιαστικά το 4<sup>ο</sup> Κ.Π.Σ και έλαβε ως κοινοτική συνδρομή 20.4 δισεκατομμύρια ευρώ, τα οποία μαζί με την εθνική χρηματοδότηση υπολογίζονταν σε 32 δισεκατομμύρια ευρώ.<sup>178</sup>

<sup>178</sup> Σ. Κ. ΑΙΓΙΣ. *Επιδοτούμενα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.myespa.gr/subsidized/> [Προσβάσιμο στις 14/09/2018].

## Εκπαιδευτές

Όσο για τους εκπαιδευτές των Κ.Ε.Κ, ένα από τα κριτήρια για την πιστοποίηση των Κέντρων αποτελούσε η εκπαιδευτική εμπειρία. Πιο συγκεκριμένα, η υπουργική απόφαση 105127/2001, «σύστημα πιστοποίησης κέντρων επαγγελματικής κατάρτισης», προέβλεπε ότι ως επαγγελματική εμπειρία για τα Κ.Ε.Κ θεωρούνταν, ανάλογα με την ημερομηνία ίδρυσής τους, είτε κάποια προηγούμενη υλοποίηση Προγράμματος Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης ή συναφών δραστηριοτήτων (π.χ. έρευνες), είτε η εμπειρία της Διεύθυνσης. Ταυτόχρονα, όπως φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί, στο ελάχιστο απαιτούμενο προσωπικό για την ίδρυση ενός Κ.Ε.Κ Περιφερειακής Εμβέλειας περιλαμβάνονταν τουλάχιστον ένας Εκπαιδευτικός Υπεύθυνος για κάθε θεματικό πεδίο/Κλάδο/Εξειδίκευση, σχετικά με το οποίο αιτούνταν πιστοποίηση το εκάστοτε Κέντρο.<sup>179</sup>

### Π.17. Κ.Ε.Κ Περιφερειακής Εμβέλειας: Ελάχιστο Απαιτούμενο Προσωπικό

<b>Κ.Ε.Κ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΜΒΕΛΕΙΑΣ: Ελάχιστο Απαιτούμενο Προσωπικό</b>	
<b>Κεντρική Δομή του Κ.Ε.Κ</b>	<b>Παράρτημα</b>
Διευθυντής/τρια του Κ.Ε.Κ	
Διευθυντής/τρια Κατάρτισης	
Ένας/μία (1) Εκπαιδευτικό Υπεύθυνος/η για κάθε θεματικό πεδίο/Κλάδο/Εξειδίκευση στην Υγιεινή και Ασφάλεια της Εργασίας στο οποίο αιτείται πιστοποίηση το Κ.Ε.Κ	
Υπεύθυνος/η προώθησης στην απασχόληση	
1 άτομο Διοικητικό Προσωπικό (3 άτομα Διοικητικό Προσωπικό στην περίπτωση που η Κεντρική Δομή είναι στα πολυεδομικά συγκροτήματα Αθηνών, Πειραιώς και Θεσ/νίκης)	1 άτομο Διοικητικό Προσωπικό

Πηγή: Υ.Α 105127/2001 (ΦΕΚ Β' 5), άρθρο 4, παρ. Ι και ΙΙ.

Ανάμεσα στα απαιτούμενα προσόντα για τον Διευθυντή ή τη Διευθύντρια των Κέντρων περιλαμβάνονταν είτε η τριετής (τουλάχιστον) επαγγελματική εμπειρία στη διοίκηση, είτε η τριετής (τουλάχιστον) εκπαιδευτική εμπειρία<sup>180</sup> στην κατάρτιση ενηλίκων. Επίσης, τίτλοι σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γνώση τουλάχιστον μίας ξένης γλώσσας των Κρατών-

<sup>179</sup> Υ.Α 105127/2001 (ΦΕΚ Β' 5), άρθρο 4, παρ. Ι και ΙΙ.

<sup>180</sup> «Ως εκπαιδευτική εμπειρία νοείται η εμπειρία στον σχεδιασμό, την οργάνωση, την υλοποίηση, τη διδασκαλία, και την αξιολόγηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Στην περίπτωση που η εκπαιδευτική εμπειρία είναι μόνο διδακτική, θα πρέπει να βεβαιώνεται για κάθε έτος διδασκαλίας 150 ωρών». Στην περίπτωση του Διευθυντή/τριας Κατάρτισης η εκπαιδευτική εμπειρία δε μπορούσε να είναι εξ ολοκλήρου διδακτική. Πηγή: Υ.Α 105127/2001 (ΦΕΚ Β' 5), άρθρο 4, παρ. ΙΙ.

Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εμπειρία και ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας ευκαιριών. Ο Διευθυντής/τρια Κατάρτισης έπρεπε, είτε να έχει στην κατοχή του κάποιον τριτοβάθμιο τίτλο σπουδών, είτε να διαθέτει αποδεδειγμένη τετραετή εκπαιδευτική εμπειρία στην κατάρτιση ενηλίκων, είτε αποδεδειγμένη τετραετή επαγγελματική εμπειρία σε θέματα που είχαν να κάνουν με την εξειδίκευση του εκάστοτε Κ.Ε.Κ, ενώ ένα από τα έτη θα έπρεπε να έχει αφιερωθεί στην εκπαιδευτική εμπειρία. Ταυτόχρονα, άλλα απαραίτητα προσόντα ήταν ο μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών σε συναφές με την εξειδίκευση του Κέντρου αντικείμενου, η γνώση μιας ξένης γλώσσας Κράτους-Μέλους της Ε.Ε, η ειδική εκπαίδευση (εκπαίδευση εκπαιδευτών), καθώς και η εμπειρία και ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας ευκαιριών.<sup>181</sup>

Τα Κ.Ε.Κ έπρεπε να δηλώσουν τουλάχιστον έναν Εκπαιδευτικό Υπεύθυνο για κάθε θεματικό πεδίο με το οποίο επρόκειτο να ασχοληθούν ή για κάθε οικονομικό κλάδο στον οποίο επρόκειτο να δραστηριοποιηθούν, στην περίπτωση των κλαδικών. Στην περίπτωση των Κέντρων, που ήταν εξειδικευμένα στην Υγιεινή και την Ασφάλεια της Εργασίας έπρεπε να δηλώνεται ένας εκπαιδευτικός υπεύθυνος εξειδίκευσης. Ο κατά περίπτωση Εκπαιδευτικός Υπεύθυνος έπρεπε να είναι απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε κάποιο συναφές αντικείμενο με το πεδίο, τον Κλάδο ή την Εξειδίκευση του Κ.Ε.Κ και να έχει το ελάχιστο τριετή εμπειρία στην κατάρτιση ενηλίκων, σε αντικείμενο συναφές με το αντικείμενο του Κ.Ε.Κ. Επίσης, προτεραιότητα για πρόσληψη είχαν εκπαιδευτικοί με μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών σε αντικείμενο συναφές με αυτό του Κ.Ε.Κ, γνώση τουλάχιστον μίας ξένης γλώσσας Κράτους-Μέλους της Ε.Ε, η ειδική εκπαίδευση (εκπαίδευση εκπαιδευτών), η εμπειρία και ευαισθητοποίηση σε θέματα ισότητας ευκαιριών.<sup>182</sup>

## ***Πιστοποίηση***

Σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου 3369/2005, «συστηματοποίηση της διά βίου μάθησης και άλλες διατάξεις», η παρακολούθηση των προγραμμάτων Δια Βίου Επαγγελματικής Κατάρτισης παρείχε πιστοποίηση με βάση το αντίστοιχο επαγγελματικό περίγραμμα του εκάστοτε προγράμματος. Συγκεκριμένα, όπως αναφέραμε και στην περίπτωση των Κ.Ε.Ε, τα προγράμματα Δια Βίου Κατάρτισης οδηγούσαν στην απονομή Πιστοποιητικού Δια Βίου Κατάρτισης. Γενικά,

---

<sup>181</sup> Υ.Α 105127/2001 (ΦΕΚ Β' 5), άρθρο 4, παρ. ΙΙ.

<sup>182</sup> Ο.π.

τα πιστοποιητικά έπρεπε να φέρουν πάνω τους την ονομασία του φορέα χορήγησης, τη χρονολογία χορήγησης, καθώς και την ονομασία του προγράμματος που αφορούσαν. Επιπροσθέτως, ο νόμος κάνει συγκεκριμένη αναφορά, στο γεγονός πως υπεύθυνο για τη χορήγηση των πιστοποιητικών συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης ήταν το Ε.ΚΕ.ΠΙΣ.<sup>183</sup>

Όπως έγινε αναφορά και στο κεφάλαιο Δ.2, το *Θεσμικό Πλαίσιο για τη Διά Βίου Μάθηση και ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης*, σύμφωνα με τον νόμο 4093/2012 τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης έδωσαν τη θέση τους στα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης επιπέδου ΙΙ.

### Δ.3.3. Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ)

#### ***Θεσμικό Πλαίσιο - Διαχείριση***

Όπως ορίζει το άρθρο 17, *φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης*, του νόμου 4186/2013: «στο πλαίσιο της μη τυπικής εκπαίδευσης, δηλαδή της εκπαίδευσης που παρέχεται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος και μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο, φορείς παροχής υπηρεσιών είναι: α) η Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ) [...], β) το Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ) [...], γ) το Κέντρο Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ) [...], δ) το Κολλέγιο [...]».<sup>184</sup>

Στην περίπτωση των Σ.Ε.Κ και Ι.Ε.Κ παρέχεται αρχική επαγγελματική κατάρτιση, ενώ το Κολλέγιο προσφέρει μη τυπική εκπαίδευση σε απόφοιτους της τυπικής, μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας. Αντιθέτως, τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης παρέχουν υπηρεσίες συνεχιζόμενης

---

<sup>183</sup> Ν. 3369/2005 (ΦΕΚ Α' 171), άρθρο 5.

<sup>184</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 17.



επαγγελματικής κατάρτισης,<sup>185</sup> γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων,<sup>186</sup> επαγγελματικού προσανατολισμού<sup>187</sup> και δια βίου συμβουλευτικής.<sup>188189</sup>

Σύμφωνα με την ιστοσελίδα του Ιδρύματος Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης, τα Κ.Δ.Β.Μ αναλαμβάνουν να υλοποιήσουν είτε Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας, είτε Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας. Σε κάθε περίπτωση τα Προγράμματα των Κ.Δ.Β.Μ απευθύνονται σε ενήλικες (18 ετών και άνω), ενώ γίνεται προσπάθεια να διατηρείται ισότιμη πρόσβαση για όλους στους κύκλους των Προγραμμάτων, όπως ορίζουν οι αρχές της μη διάκρισης και ισότητας των ευκαιριών. Με βάση τις εν λόγω αρχές, προβλέπεται η ισότιμη ένταξη των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων στη σύγχρονη κοινωνία με τη δημιουργία ειδικών, ανεξάρτητων τμημάτων μάθησης για τις συγκεκριμένες ομάδες.<sup>190</sup>

---

<sup>185</sup> «Ως **συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση** νοείται η κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού που συμπληρώνει, εκσυγχρονίζει ή και αναβαθμίζει ήδη υπάρχουσες γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες, οι οποίες αποκτήθηκαν από τα συστήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Α.Ε.Ι. – Τ.Ε.Ι.) ή επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης ή μη τυπικής εκπαίδευσης ή από επαγγελματική εμπειρία, με στόχο την ένταξη ή επανένταξη στην αγορά εργασίας, τη διασφάλιση της εργασίας και την επαγγελματική και προσωπική ανάπτυξη». Πηγή: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Γενικά Στοιχεία Προγραμμάτων ΚΔΒΜ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/idiotika-kdvm/1546-genika-stoixeia-programmton-kdvm> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

<sup>186</sup> «Ως **γενική εκπαίδευση ενηλίκων** νοούνται όλες οι οργανωμένες μαθησιακές δραστηριότητες που απευθύνονται σε ενηλίκους και στοχεύουν στον εμπλουτισμό γνώσεων, στην ανάπτυξη και βελτίωση ικανοτήτων και δεξιοτήτων, στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του ατόμου και της ιδιότητας του ενεργού πολίτη, καθώς και στην άμβλυνση των μορφωτικών και κοινωνικών ανισοτήτων.

Ειδικότερα η Γενική Εκπαίδευση Ενηλίκων, ως πεδίο εφαρμογής, συνδέεται άμεσα με τις βασικές ικανότητες για τη διά βίου μάθηση του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Αναφοράς (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 30 Δεκεμβρίου 2006/L394).

Οι βασικές αυτές ικανότητες αναφέρονται σε: 1. Επικοινωνιακές, 2. Μαθηματικές, 3. Επιστήμης και Τεχνολογίας, 4. Ψηφιακές (πληροφορική), 5. Μεταγνωστικές (Learning to learn), 5. Κοινωνικές και ιδιότητας του πολίτη, 6. Πρωτοβουλίας και επιχειρηματικότητας, 7. Πολιτισμικής συνείδησης και έκφρασης». Πηγή: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Γενικά Στοιχεία Προγραμμάτων ΚΔΒΜ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/idiotika-kdvm/1546-genika-stoixeia-programmton-kdvm> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

<sup>187</sup> «Ο **επαγγελματικός προσανατολισμός** αποτελεί το σύνολο των διαδικασιών ενημέρωσης, διερεύνησης και προετοιμασίας που πραγματοποιούνται κατά τρόπο οργανωμένο και συστηματικό από ειδικές υπηρεσίες και εξειδικευμένους επιστήμονες και στοχεύουν στο να βοηθήσουν τα ενδιαφερόμενα άτομα να πάρουν μόνα τους τις πιο κατάλληλες για αυτά αποφάσεις, σύμφωνα με τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα και τις ικανότητές τους, όσον αφορά την εκπαιδευτική και επαγγελματική τους πορεία, την είσοδό τους στην ενεργό ζωή, την προσαρμογή τους σε αυτήν και τις πιθανές μεταγενέστερες αλλαγές της επαγγελματικής τους δραστηριότητας». Πηγή: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Γενικά Στοιχεία Προγραμμάτων ΚΔΒΜ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/idiotika-kdvm/1546-genika-stoixeia-programmton-kdvm> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

<sup>188</sup> «Η **επαγγελματική συμβουλευτική** αναφέρεται στην καθοδήγηση και στήριξη του ατόμου στην προσπάθειά του να επιλέξει το επάγγελμα που του ταιριάζει ή να επιλύσει ψυχολογικά προβλήματα που συνδέονται με το επάγγελμα». Πηγή: Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Γενικά Στοιχεία Προγραμμάτων ΚΔΒΜ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/idiotika-kdvm/1546-genika-stoixeia-programmton-kdvm> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

<sup>189</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193): *Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Λοιπές Διατάξεις*, άρθρο 17.

<sup>190</sup> Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ) – Νέα Φάση και Κέντρα Διά Βίου Μάθησης – Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ7 & ΑΠ8*. Διαθέσιμα αντίστοιχα

Κάποιοι από τους στόχους, σχετικά με την εκπαίδευση των ενηλίκων που παρέχουν τα Κ.Δ.Β.Μ, είναι οι παρακάτω:

- Η δημιουργία θετικής στάσης ως προς την εκπαίδευση και προώθηση των ίσων ευκαιριών πρόσβασης στη μάθηση πολιτών.
- Η σύνδεση με την εκπαιδευτική διαδικασία ενηλίκων, οι οποίοι για πολλούς λόγους δεν κατάφεραν να ολοκληρώσουν την υποχρεωτική εκπαίδευση που προβλέπει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Η ενίσχυση των δυνατοτήτων πρόσβασης στην αγορά εργασίας, καθώς και της διατήρησης της θέσης εργασίας ή της επαγγελματικής εξέλιξης.
- Η συμμετοχή στην κοινωνία της πληροφορίας .
- Η ενδυνάμωση της ικανότητας προσαρμογής στις γνωστικές απαιτήσεις ενός διαρκώς εξελισσόμενου κοινωνικοοικονομικού χώρου δράσης των ενηλίκων.
- Η πρόσβαση στις εργασιακές, κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ευκαιρίες.
- Η αναβάθμιση των συνθηκών εργασίας, εκπαίδευσης και κοινωνικής κατάστασης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων του πληθυσμού.
- Η δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου στο πεδίο του πολιτισμού.
- Η ενίσχυση της ισότητας των δύο φύλων.<sup>191</sup>

Τα Θεματικά – Γνωστικά αντικείμενα των Προγραμμάτων σχετίζονται με τα εξής πεδία: α) Οικονομία – Επιχειρηματικότητα, β) Ποιότητα Ζωής – Περιβάλλον, γ) Νέες Τεχνολογίες, δ) Γλώσσα και Επικοινωνία, ε) Κοινωνικές Δεξιότητες και Δράσεις, ζ) Πολιτισμός και Τέχνη, η) Προγράμματα Ευάλωτων Κοινωνικά Ομάδων. Αντιθέτως, «τα Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας

---

στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κεντρα-δια-βιου-μαθησης-νεα-φαση> και <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-δια-βίου-μάθησης-προγραμματα-εθνικης-εμβλειας-προγραμματα-τοπικης> [Προσβάσιμα στις 23/12/2018].

<sup>191</sup> Εκπαιδευτικός Όμιλος Ανάβασις. *Τι Είναι τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης – Σε Ποιους Απευθύνονται*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.anavasis.gr/blog/ti-einai-ta-kentra-dia-biou-mathisis> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

προτείνονται από τους Δήμους με γνώμονα τις τοπικές ανάγκες και την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και προσωπικής ανάπτυξης των δημοτών.»<sup>192</sup>

Οι φορείς, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη συγκρότηση των Κ.Δ.Β.Μ μπορεί να είναι τόσο ιδιωτικοί, όσο και δημόσιοι, όμως σε κάθε περίπτωση υπεύθυνη για την εποπτεία τους, όσο και για την κατάρτιση του κανονισμού λειτουργίας τους είναι η Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης, όπως και κάθε δημόσιος φορέας μη τυπικής εκπαίδευσης υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, συνιστούν περιφερειακές, αποκεντρωμένες υπηρεσίες της Γ.Γ.Δ.Β.Μ, παρέχουν ειδικότητες και οργανώνουν τμήματα, σύμφωνα με τις εθνικές και περιφερειακές ανάγκες της εθνικής οικονομίας. Αρμόδιο για την οργάνωση και τη λειτουργία τους είναι το Υπουργείο ή το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου που τα έχει συστήσει, ενώ η διαμόρφωση και η εποπτεία του εκπαιδευτικού τους πλαισίου υπόκειται στη δικαιοδοσία της Γ.Γ.Δ.Β.Μ. Επίσης, στεγάζονται σε κτήρια σχολικών μονάδων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ή άλλα κτήρια, που πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις.<sup>193</sup>

Η κεντρική διοίκηση και διαχείριση των προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης, σε όλες τις εκφάνσεις της, ανήκει στη Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης. Οι Δ.Δ.Β.Μ ή Διευθύνσεις Διά Βίου Μάθησης αποτελούν αποκεντρωμένες υπηρεσίες της Γ.Γ.Δ.Β.Μ, η κάθε μία από αυτές εδρεύει σε κάποια από τις περιφερειακές ενότητες, που προβλέπονται στο άρθρο 3 του νόμου 3852/2010 και αναλαμβάνουν αρμοδιότητες τοπικού χαρακτήρα, ανάλογα με την περιφέρεια. Ανάμεσα στα καθήκοντα του διευθυντή της Δ.Δ.Β.Μ συγκαταλέγονται: α) η εξειδίκευση της εθνικής πολιτικής Διά Βίου Μάθησης σύμφωνα με τις συγκεκριμένες ανάγκες της εκάστοτε περιφέρειας, β) η διοίκηση, ο έλεγχος και η εποπτεία των Ι.Ε.Κ, Σ.Ε.Κ, Σ.Δ.Ε και Κ.Δ.Β.Μ, τα οποία εντάσσονται στην περιφερειακή τους αρμοδιότητα, γ) η οικονομική διαχείριση της Δ.Δ.Β.Μ. Επίσης, κάθε Δ.Δ.Β.Μ είναι υπεύθυνη να στελεχώσει ένα τμήμα διοικητικών και οικονομικών υποθέσεων.<sup>194</sup>

---

<sup>192</sup> Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Διά Βίου Μάθησης – Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ7 & ΑΠ8*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-δια-βίου-μάθησης-προγράμματα-εθνικης-εμβελειας-προγράμματα-τοπικησ> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

<sup>193</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 17, παρ. 2-6.

<sup>194</sup> Ο.π., άρθρο 25, παρ. 1-6.

Πιο συγκεκριμένα τώρα, η διοίκηση των Κ.Δ.Β.Μ ασκείται από τον διευθυντή, τον υποδιευθυντή και τη συνέλευση των διδασκόντων. Οι θέσεις του διευθυντή και του υποδιευθυντή καλύπτονται από αποσπασμένους εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για δύο έτη. Ο διευθυντής αναλαμβάνει καθήκοντα επιστημονικού-παιδαγωγικού και οικονομικού υπευθύνου και επομένως έχει την αρμοδιότητα σε θέματα που αφορούν την εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία των Κ.Δ.Β.Μ. Για να αναλάβει κανείς τα καθήκοντα του διευθυντή πρέπει να κατέχει πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τουλάχιστον οκταετή εκπαιδευτική εμπειρία, διοικητικά και επιστημονικά προσόντα σχετικά με τη μη τυπική εκπαίδευση, καθώς και γνώσεις των αναπτυξιακών δεξιοτήτων και αναγκών της περιοχής του, τεχνογνωσία που έχει αποκτηθεί από τη συμμετοχή σε σχετικές με τον τόπο του δραστηριότητες.<sup>195</sup>

### ***Χρηματοδότηση***

Σύμφωνα με την επίσημη ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η εκπαίδευση των ενηλίκων χρηματοδοτείται τόσο από το δημόσιο, όσο και από κοινοτικούς πόρους. Πιο συγκεκριμένα, ακολουθείται μέθοδος συγχρηματοδότησης από τον τακτικό προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας (πρωτίστως) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (συμπληρωματικά). Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων αφορά ένα συνολικό ποσό, το οποίο στη συνέχεια αναλαμβάνει να διαχειριστεί το Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ, ώστε να καλύψει τα έξοδα και τις αμοιβές των μονάδων εκπαίδευσης ενηλίκων, ανάλογα με τα ατομικά χαρακτηριστικά κάθε μονάδας.<sup>196</sup>

«Το Ε.Σ.Π.Α 2014-2020 αποτελεί το βασικό στρατηγικό σχέδιο για την ανάπτυξη της χώρας με τη συνδρομή σημαντικών πόρων που προέρχονται από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (Ε.Δ.Ε.Τ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης».<sup>197</sup> Στα πλαίσια του Ε.Σ.Π.Α, το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΑΝ.Α.Δ & Ε.Δ.Β.Μ)» αποτελεί το πρόγραμμα μέσα από το οποίο παρέχεται χρηματοδότηση στις δράσεις Διά Βίου Μάθησης και Μαθητείας. Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο

---

<sup>195</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 27, παρ. 1-3.

<sup>196</sup> ΕΑΧΕΑ. *Ελλάδα: Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο από το δίκτυο Eurydice στην ιστοσελίδα: [https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33\\_el](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33_el) [Προσβάσιμο στις 04/01/2019].

<sup>197</sup> ΕΣΠΑ 2014-2020. *ΕΣΠΑ 2014-2020*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx> [Προσβάσιμο στις 04/01/2019].

για την ανάπτυξη 2014-2020 προβλέπει δράσεις που αφορούν την ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και πιο συγκεκριμένα της Επαγγελματικής Κατάρτισης, σε μια προσπάθεια να επιτευχθεί μια πιο αποτελεσματική σύνδεση ανάμεσα στην εκπαίδευση-κατάρτιση και την αγορά εργασίας.<sup>198</sup>

Κάθε Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του Ε.Σ.Π.Α αναλύεται σε επιμέρους Επενδυτικές Προτεραιότητες και αυτές με τη σειρά τους αναλύονται σε επιμέρους Ειδικούς Στόχους. Η χρηματοδότηση των Κ.Δ.Β.Μ προβλέπεται μέσω της Επενδυτικής Προτεραιότητας 10.3 και του Ειδικού Στόχου 10.3.1. Πιο συγκεκριμένα, η Επενδυτική Προτεραιότητα 10.3 αφορά τα εξής: «Βελτίωση της ισότιμης πρόσβασης στη Διά Βίου Μάθηση για όλες τις ηλικιακές ομάδες στο πλαίσιο τυπικών, άτυπων και μη τυπικών δομών, αναβάθμιση των γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων του εργατικού δυναμικού και προώθηση ευέλικτων δυνατοτήτων μάθησης, μεταξύ άλλων μέσω του επαγγελματικού προσανατολισμού και της πιστοποίησης των αποκτώμενων προσόντων (76,2 εκατ. €)».<sup>199</sup> Ταυτόχρονα, ο Ειδικός Στόχος 10.3.1 προβλέπει: «Αύξηση της ποιότητας και της ελκυστικότητας της διά βίου μάθησης και της συμμετοχής σε αυτήν του πληθυσμού (16-66+ ετών), με πιστοποίηση προσόντων και διασύνδεση τυπικής, μη τυπικής και άτυπης μάθησης (π/υ: 70,1 €)».<sup>200</sup>

Το συμπέρασμα που εξάγονται από τον πίνακα που ακολουθεί, σχετικά με τη χρηματοδότηση που πραγματοποιείται στα πλαίσια του Ειδικού Στόχου 10.3.1, για τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης είναι ότι προβλέφθηκε προϋπολογισμός ένταξης ύψους 9,6 εκατομμυρίων ευρώ, τα οποία ήταν υπεύθυνο να διαχειριστεί το Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ στο διάστημα 14/11/2016 μέχρι 13/11/2018.<sup>201</sup>

---

<sup>198</sup> ΕΑΧΕΑ. *Ελλάδα: Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο από το δίκτυο Eurydice στην ιστοσελίδα: [https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33\\_el](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33_el) [Προσβάσιμο στις 04/01/2019].

<sup>199</sup> Ο.π.

<sup>200</sup> Ο.π.

<sup>201</sup> Ο.π.

## Π.18. Συνολική Χρηματοδότηση Ειδικού Στόχου 10.3.1

Δράση	Π/υ Ένταξης (εκατ. Ευρώ)	Δικαιούχος	Χρονοδιάγραμμα Υλοποίησης
<b>1. Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας</b>	21,1	I.NE.ΔΙ.ΒΙ.Μ	01/09/2015- 31/08/2019
<b>2. Ανάπτυξη ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας με έμφαση στις δομές της Εκκλησίας</b>	0,6	Ίδρυμα Ποιμαντικής Επιμορφώσεως της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών	10/04/2017- 09/04/2020
<b>3. Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (Κ.Δ.Β.Μ) – Νέα Φάση (Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης)</b>	9,6	I.NE.ΔΙ.ΒΙ.Μ	14/11/2016- 13/11/2018
Σύνολο	31,3		

Πηγή: ΕΑΧΕΑ. Ελλάδα: Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων

### Εκπαιδευτές

Το εκπαιδευτικό προσωπικό των Σ.Ε.Κ, Ι.Ε.Κ, Σ.Δ.Ε και Κ.Δ.Β.Μ μπορεί να αποτελείται από: α) εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε θέσεις συναφούς κλάδου με αυτόν από τον οποίο προέρχονται, β) εκπαιδευτές ενηλίκων, με σύμβαση εξαρτημένης εργασίας ορισμένου χρόνου ή σύμβαση έργου, γ) μέλη του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π) και του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π).<sup>202</sup>

«Ως Εκπαιδευτής Ενηλίκων ορίζεται ο επαγγελματίας, ο οποίος διαθέτει τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματός του και την απαιτούμενη πιστοποιημένη εκπαιδευτική εμπειρία, για τη γενική εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση στο πλαίσιο της Διά Βίου Μάθησης, όπως προσδιορίζεται σχετικά στο εκάστοτε ισχύον πιστοποιημένο Επαγγελματικό Περίγραμμα Εκπαιδευτή».<sup>203</sup>

Τα προγράμματα σπουδών των Κ.Δ.Β.Μ καταρτίζονται με τέτοιο τρόπο, ώστε να προβλέπουν με σαφήνεια τα προσόντα που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτές για κάθε θεματική ενότητα. Στα πλαίσια της Διά Βίου Μάθησης κρίνεται απαραίτητη η επάρκεια, καθώς και η διαρκής ανανέωση

<sup>202</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 27, παρ. 14.

<sup>203</sup> Ο.π., παρ. 15.

και επικαιροποίηση των προσόντων των εκπαιδευτών. Ανάμεσα στα προσόντα που συνεκτιμώνται για την επιλογή των εκπαιδευτών, περιλαμβάνονται τα ακόλουθα: α) εργασιακή εμπειρία, β) διδακτική εμπειρία, γ) η εξειδίκευση στο γνωστικό αντικείμενο που πρόκειται να διδαχθεί, δ) οι συναφείς με το αντικείμενο μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών, ε) η απόδοση και ζ) η συνέπεια.<sup>204</sup>

Οι θέσεις των εκπαιδευτών για τους φορείς της μη τυπικής εκπαίδευσης προκηρύσσονται από τη Γ.Γ.Δ.Β.Μ ή άλλον συναφή φορέα. Δικαίωμα για υποβολή αίτησης στη συγκεκριμένη διαδικασία έχουν όλοι οι ιδιώτες, καθώς και: «οι με οποιαδήποτε σχέση εργασίας ασχολούμενοι στον δημόσιο τομέα, που έχουν τα νόμιμα τυπικά προσόντα». Αυτά τα προσόντα περιγράφονται στα εγκεκριμένα και δημοσιοποιημένα αναλυτικά προγράμματα σπουδών των ειδικοτήτων της αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Τέλος, οι αμοιβές των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης καλύπτονται και από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα Ε.Σ.Π.Α.<sup>205</sup>

### ***Πιστοποίηση***

Το άρθρο 25 του νόμου 4186/2013 ορίζει τα επίπεδα πιστοποίησης που πρόκειται να παρέχει κάθε φορέας της μη τυπικής εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, για τα Κ.Δ.Β.Μ προβλέπει: «Βεβαίωση Επάρκειας, που χορηγείται σε επαγγελματίες οι οποίοι παρακολουθούν σε Κέντρο Διά Βίου Μάθησης πρόγραμμα Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης συμβατό με το εκάστοτε ισχύον επαγγελματικό περίγραμμα, προκειμένου να εκσυγχρονίσουν ή αναβαθμίσουν γνώσεις, ικανότητες και δεξιότητες του επαγγέλματος». Τα θέματα για τις εξετάσεις πιστοποίησης, που αφορούν τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση καθορίζονται από την Κ.Ε.Ε.Π.Ε.Κ (Κεντρική Εξεταστική Επιτροπή Πιστοποίησης Επαγγελματικής Κατάρτισης), ενώ για τη διενέργεια των εξετάσεων συγκροτούνται όργανα και επιτροπές πρόσκαιρου χαρακτήρα, με απόφαση του Δ.Σ του Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.<sup>206</sup>

---

<sup>204</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 27, παρ. 15

<sup>205</sup> Ο.π.

<sup>206</sup> Ν. 4186/2013 (ΦΕΚ Α' 193), άρθρο 26, παρ. 1-7.

## Ε. Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Κύπρο

### Ε.1. Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η βασική διοικητική διαίρεση της Κύπρου γίνεται σε έξι Επαρχίες: Λευκωσία, Αμμόχωστο, Πάφο, Λεμεσό, Λάρνακα, Κερυνεία. Η Επαρχία της Κερυνείας, το μεγαλύτερο μέρος της Επαρχίας Αμμοχώστου, μεγάλο μέρος της Επαρχίας Λευκωσίας και κάποιο μέρος της Επαρχίας Λάρνακας τελούν υπό κατοχή, μετά την τουρκική εισβολή στη Μεγαλόνησο το 1974.<sup>207</sup>

Η διοίκηση των Επαρχιών γίνεται από τους Επάρχους, δηλαδή ανώτερους δημόσιους υπαλλήλους, οι οποίοι υπάγονται στο Υπουργείο Εσωτερικών. Οι Επαρχιακές Διοικήσεις συντονίζουν, καθοδηγούν και υλοποιούν έργα ανάπτυξης στις κοινότητες, ενώ ταυτόχρονα κρίνεται σημαντική η συμβολή τους στην εκπόνηση, αναθεώρηση και τροποποίηση των Τοπικών Σχεδίων και της Δήλωσης Πολιτικής, καθώς και τη διαδικασία μελέτης των ενστάσεων.<sup>208</sup>

Το δεύτερο επίπεδο διοικητικής διαίρεσης, αποτελεί η διαίρεση των Επαρχιών σε Δήμους και Κοινότητες. Οι Δήμοι καλύπτουν περίπου το 65% του πληθυσμού, ενώ οι Κοινότητες το υπόλοιπο 35%.<sup>209</sup> «Υπάρχουν σε λειτουργία 30 Δήμοι και 350 Κοινότητες. Επιπλέον, επίσημα υπάρχουν άλλοι 9 Δήμοι και 137 Κοινότητες στην κατεχόμενη περιοχή. Όλοι οι κατεχόμενοι δήμοι και κοινότητες, παρόλο που δεν ασκούν τις συνηθισμένες εξουσίες και αρμοδιότητες, διατηρούν τη νομική τους υπόσταση στις ελεύθερες περιοχές της Δημοκρατίας, όπου έχουν προσωρινά την έδρα τους. Ωστόσο, δεδομένου ότι βρίσκονται εκτός της ελεγχόμενης, από την κυβέρνηση, περιοχής, οι κύριες λειτουργίες τους περιορίζονται κατά κύριο λόγο στην οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων».<sup>210</sup>

---

<sup>207</sup> Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου. *Επαρχιακές Διοικήσεις: Ιστορικό*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory\\_gr/dmlhistory\\_gr?OpenDocument](http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμο στις 19/03/2019].

<sup>208</sup> Ο.π.

<sup>209</sup> Ο.π.

<sup>210</sup> Trutkowski, C. και Del Bianco, D. και Λοΐζου Ε. (2017). Έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνομοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τίτλο: *Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA\\_Cyprus\\_GR.pdf](http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA_Cyprus_GR.pdf) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019], σελ. 18.



Σύμφωνα με τον «περί Δήμων Νόμο» του 1985 (ο οποίος έχει τροποποιηθεί πάνω από 70 φορές),<sup>211</sup> η διοίκηση των Δήμων γίνεται από τον Δήμαρχο (εκτελεστική αρχή) και το Δημοτικό Συμβούλιο. Τη διαχείριση της πλειονότητας των θεμάτων που αφορούν τη λειτουργία των Δήμων – από την ετοιμασία προϋπολογισμών, μέχρι τον διορισμό ειδικών επιτροπών συμβουλευτικού χαρακτήρα – αναλαμβάνει η διαχειριστική επιτροπή, η οποία αποτελείται από μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου. Ο Δήμαρχος προεδρεύει τόσο στις συνεδριάσεις του Δημοτικού Συμβουλίου, όσο και της διαχειριστικής επιτροπής.<sup>212213</sup>

Οι κύριες αρμοδιότητες των Δήμων έχουν να κάνουν κυρίως με βελτίωση της λειτουργικότητας των δημοτικών υποδομών, την καλύτερη εμφάνιση των χώρων του Δήμου και την προστασία του περιβάλλοντος. Ωστόσο, προβλέπεται η προώθηση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τις τέχνες, την παιδεία, τον αθλητισμό και γενικότερα τις κοινωνικές υπηρεσίες, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες του Συμβουλίου. Σχετικά με την οικονομική διάσταση, τα έσοδα των Δήμων προέρχονται από διάφορες δημοτικές φορολογίες, τέλη και δικαιώματα, ενώ κρατικές χορηγίες αποτελούν ένα μικρό ποσοστό από τα τακτικά έσοδα.<sup>214</sup>

Σύμφωνα με τον «περί Κοινοτήτων Νόμο» του 1999 (ο οποίος έχει τροποποιηθεί πάνω από 30 φορές<sup>215</sup>), η διοίκηση των Κοινοτήτων πραγματοποιείται από τα Συμβούλια Κοινοτήτων και τα Συμβούλια Συμπλέγματος Κοινοτήτων. Ο Κοινοτάρχης είναι το πρόσωπο που αποφασίζει σχετικά με τα σημαντικότερα θέματα που αφορούν τα Συμβούλια, όπως για παράδειγμα τη σύγκληση των

---

<sup>211</sup> Ο νόμος 111/1985 παρουσιάζει συνολικά 72 τροποποιήσεις μέχρι σήμερα (04/06/2019), με τελευταία τροποποίηση εκείνη στις 05/03/2019. Όλες οι τροποποιήσεις, όπως και η πρωτότυπη νομοθεσία είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου: [http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1985\\_1\\_111.html](http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1985_1_111.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

<sup>212</sup> Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου. *Επαρχιακές Διοικήσεις: Ιστορικό*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory\\_gr/dmlhistory\\_gr?OpenDocument](http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμο στις 19/03/2019].

<sup>213</sup> Ν. 111/1985, *περί Δήμων Νόμος*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1985\\_1\\_111/full.html](http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1985_1_111/full.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

<sup>214</sup> Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου. *Επαρχιακές Διοικήσεις: Ιστορικό*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory\\_gr/dmlhistory\\_gr?OpenDocument](http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμο στις 19/03/2019].

<sup>215</sup> Ο νόμος 86(Ι)/1999 παρουσιάζει συνολικά 33 τροποποιήσεις μέχρι σήμερα (04/06/2019), με τελευταία τροποποίηση εκείνη στις 08/03/2019. Όλες οι τροποποιήσεις, όπως και η πρωτότυπη νομοθεσία είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου: [http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999\\_1\\_86.html](http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999_1_86.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

συνεδριάσεων τους. Οι αρμοδιότητες των Συμβουλίων είναι παρόμοιες με εκείνες των Δήμων, όμως με μικρότερη αυτοτέλεια.<sup>216217</sup>

## **Ε.2. Δομές Διά Βίου Μάθησης στην Κύπρο**

Όπως η Ελλάδα, έτσι και η Κύπρος έχει αναγνωρίσει τον καταλυτικό χαρακτήρα που διαδραματίζουν και πρόκειται να διαδραματίσουν η εκπαίδευση και η κατάρτιση για τη μετάβαση των ευρωπαϊκών κοινοτήτων στην «κοινωνία της γνώσης» και τη συνακόλουθη «βιώσιμη ανάπτυξη και οικονομία». Συγκεκριμένα η σημασία που δίνεται στην εκπαίδευση και την κατάρτιση των ενηλίκων μπορεί να γίνει εμφανής μέσα από τη φράση του εισαγωγικού κεφαλαίου της έκθεσης για την Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης από τη Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων Συντονισμού και Ανάπτυξης: «η αναβάθμιση των δεξιοτήτων των ενηλίκων είναι απαραίτητη για ένα παραγωγικό ανθρώπινο δυναμικό».<sup>218</sup>

Η Στρατηγική της Κυπριακής Δημοκρατίας για τη Διά Βίου Μάθηση (2014 – 2020) καλύπτει την ανάπτυξη όλων των ειδών μάθησης (τυπική, μη τυπική, άτυπη) και έχει εγκριθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο στις 18/06/2014. Στα πλαίσια της προσδιορίζονται οι στρατηγικοί στόχοι και οι άξονες προτεραιότητας που σχετίζονται με τη Διά Βίου Μάθηση, ενώ ταυτόχρονα προδιαγράφονται οι κατηγορίες δράσεων που θα προωθηθούν στην Κυπριακή Δημοκρατία.<sup>219</sup>

Ακολουθούν οι 4 άξονες προτεραιότητας:

1. «Ενίσχυση της πρόσβασης και συμμετοχής όλων στη Δ.Β.Μ και αναγνώριση των αποτελεσμάτων της.
2. Βελτίωση της ποιότητας και αποτελεσματικότητας της εκπαίδευσης και κατάρτισης.

---

<sup>216</sup> Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου. *Επαρχιακές Διοικήσεις: Ιστορικό*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory\\_gr/dmlhistory\\_gr?OpenDocument](http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμο στις 19/03/2019].

<sup>217</sup> Ν. 86(Ι)/1999, περί Κοινοτήτων Νόμος. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999\\_1\\_86.html](http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999_1_86.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

<sup>218</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 5. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>219</sup> Ο.π.

3. Προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης για στήριξη της Δ.Β.Μ.
4. Βελτίωση της απασχολησιμότητας (προώθηση της ένταξης/ επανένταξης στην αγορά εργασίας)». <sup>220</sup>

Επίσης, η Στρατηγική για τη Διά Βίου Μάθηση της Κύπρου έχει διαμορφωθεί στα πλαίσια συνάρτησης των εκπαιδευτικών της πολιτικών με εκείνες που προτείνει η Ευρωπαϊκή Ένωση και πιο συγκεκριμένα μετά από κατανόηση του περιβάλλοντος της Ένωσης, αλλά και την προσπάθεια για εναρμόνιση με τις «εμβληματικές πρωτοβουλίες» της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020». <sup>221</sup>

Όπως έχει αναφερθεί ξανά, η Διά Βίου Μάθηση καλύπτει κάθε εκπαιδευτική διαδικασία και δραστηριότητα, σε κάθε περίοδο της ζωής του ανθρώπου. Έτσι και στην έκθεση, για τη Στρατηγική σχετικά με τη Διά Βίου Μάθηση στην Κύπρο, πραγματοποιείται καταγραφή όλων των εκπαιδευτικών επιπέδων του κυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος, τυπικών και μη – τυπικών. Γίνεται σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στις διάφορες εκφάνσεις της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας, ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης. Ωστόσο, αυτό που μας ενδιαφέρει περισσότερο για την παρούσα έρευνα είναι η λεπτομερής αναφορά που πραγματοποιείται στις διάφορες μορφές και επίπεδα που σχετίζονται με την κατάρτιση και ακόμα πιο συγκεκριμένα με τη συνεχιζόμενη κατάρτιση των ενηλίκων. <sup>222</sup>

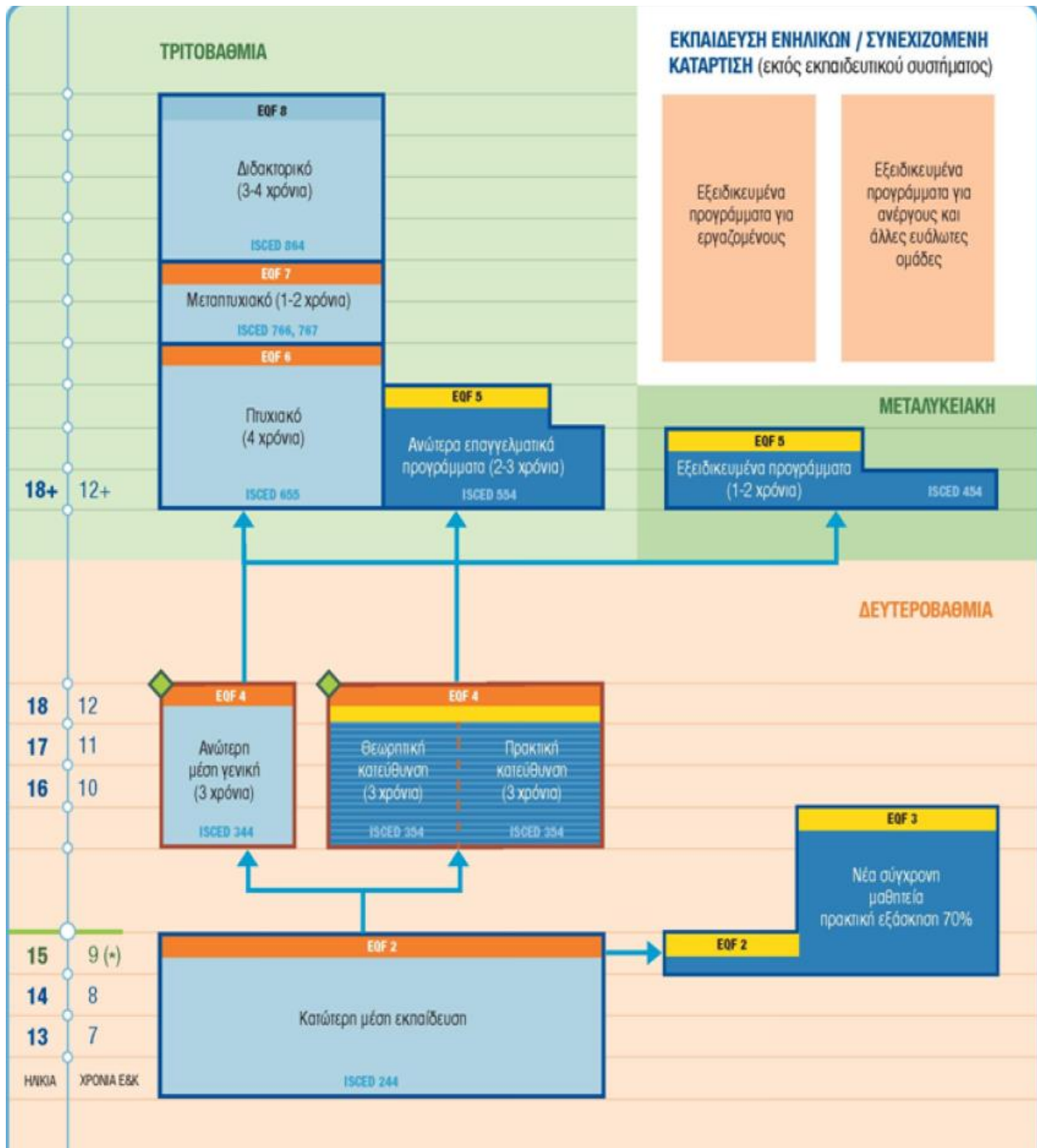
---

<sup>220</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 6. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>221</sup> Ό.π.

<sup>222</sup> Ό.π.

## Δ.2. Το Σύστημα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης της Κύπρου



Πηγή: Κορέλλη, Γ. & Μουρουζίδης, Γ. (2016). Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη – Κύπρος. Cedefop ReferNet Εκθέσεις ΕΕΚ στην Ευρώπη, σελ. 29.

Αρχικά, ένας από τους σημαντικότερους φορείς για την προώθηση της Διά Βίου Μάθησης στην Κύπρο είναι η Αν.Α.Δ ή Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού<sup>223</sup>. Κάτω από τη δική της εποπτεία λειτουργούν προγράμματα κατάρτισης εργαζομένων. Πιο συγκεκριμένα:

1. Μονοεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης στην Κύπρο, δηλαδή προγράμματα από τις ίδιες τις επιχειρήσεις για κάλυψη των αναγκών του προσωπικού που απασχολούν.
2. Μονοεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης στο Εξωτερικό, δηλαδή προγράμματα που στοχεύουν στη διεύρυνση των γνώσεων στελεχών, κυρίως σε θέματα τεχνολογίας και διεύθυνσης.
3. Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Συνήθη, δηλαδή προγράμματα που διοργανώνονται από ιδρύματα και οργανισμούς κατάρτισης, για να καλύψουν ανάγκες κατάρτισης των εργαζομένων.
4. Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας, δηλαδή προγράμματα από ιδρύματα και οργανισμούς κατάρτισης σε θέματα που αφορούν την τοπική οικονομία.
5. Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Συνδικαλιστικών Στελεχών, τα οποία οργανώνονται από τα Κέντρα Συνδικαλιστικής Κατάρτισης.<sup>224</sup>

Από την άλλη, υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Υ.Π.Π) λειτουργούν:

1. Απογευματινά και βραδινά Τμήματα Τεχνικών Σχολών, τα οποία, εκτός από τη συνεχιζόμενη κατάρτιση των εργαζομένων, στοχεύουν ειδικότερα στην επανένταξη των ανέργων στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα σε τομείς που παρουσιάζουν ελλείψεις εργατικού δυναμικού.

---

<sup>223</sup> Η Αν.Α.Δ αποτελεί οργανισμό δημοσίου δικαίου που συστάθηκε το 1979, ενώ ο ρόλος της ενισχύθηκε με τη σύσταση του νόμου περί Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού αρ. 125(I) του 1999. «Αποστολή της ΑνΑΔ είναι η δημιουργία των προϋποθέσεων για προγραμματισμένη και συστηματική κατάρτιση και ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της Κύπρου, σε όλα τα επίπεδα και σε όλους τους τομείς, για την ικανοποίηση των αναγκών της οικονομίας μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής και οικονομικής πολιτικής του κράτους». Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Η ΑνΑΔ και η Αποστολή της*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.hrdauth.org.cy/el/η-αναδ-η-αναδ-και-η-αποστολη-της> [Προσβάσιμο στις 21/03/2019].

<sup>224</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 18-19. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

2. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, το οποίο ασχολείται με τη διαρκή ανανέωση των γνώσεων εκπαιδευτικών από κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα.
3. Η Μονάδα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, η οποία αναλαμβάνει τον ρόλο του συντονιστικού φορέα σε θέματα που αφορούν το περιβάλλον, σε επίπεδο τυπικής, μη τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης.<sup>225</sup>

Με τη σειρά του, το Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων (Υ.Ε.Π.Κ.Α) προσφέρει:

1. Εκπαίδευση και κατάρτιση στους τομείς της ξενοδοχειακής, επισιτιστικής και τουριστικής βιομηχανίας σε συνεργασία με το Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο Κύπρου (Α.Ξ.Ι.Κ).
2. Επιμορφωτικά προγράμματα συνεχιζόμενης κατάρτισης για εργαζόμενους σε επιχειρήσεις ή οργανισμούς (δηλαδή στον ιδιωτικό τομέα) μέσω του Κέντρου Παραγωγικότητας Κύπρου (ΚΕ.ΠΑ)<sup>226</sup>, τα οποία αφορούν την τεχνική κατάρτιση σε βιομηχανικούς τομείς που παρουσιάζουν προοπτικές ανάπτυξης (π.χ. ανανεώσιμες πηγές ενέργειας), καθώς και την κατάρτιση σε θέματα ασφάλειας και υγείας (και στον δημόσιο τομέα).
3. Ταχύρρυθμα προγράμματα αρχικής τεχνικής/επαγγελματικής κατάρτισης, επίσης, μέσω του ΚΕ.ΠΑ.
4. Το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Διεύθυνσης και Δημόσιας Διοίκησης μέσω του Μεσογειακού Ινστιτούτου Διεύθυνσης.<sup>227</sup>

Ταυτόχρονα η Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης (Κ.Α.Δ.Δ), που υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών, έχει στόχο τη βελτίωση, την αποτελεσματικότητα, αλλά και γενικότερα τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης, ενώ η Αστυνομική Ακαδημία Κύπρου (Α.Α.Κ), που

<sup>225</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 19. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>226</sup> Το Κέντρο Παραγωγικότητας λειτουργεί από το 1963 και υπάγεται στο Υ.Ε.Π.Κ.Α. Ο στόχος του είναι: «να βοηθήσει τους ιδιωτικούς και δημόσιους οργανισμούς να χρησιμοποιήσουν το ανθρώπινο και κεφαλαιουχικό δυναμικό τους με τον καλύτερο τρόπο για αύξηση της παραγωγικότητας». Πηγή: Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου. *Αποστολή του ΚΕΠΑ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa\\_new.nsf/kepa02\\_gr/kepa02\\_gr?OpenDocument](http://www.mlsi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa_new.nsf/kepa02_gr/kepa02_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>227</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 19-20. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

έχει συσταθεί από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημοσίας Τάξεως έχει αναλάβει τη συνεχή επιμόρφωση των μελών του αστυνομικού σώματος.<sup>228</sup>

Η έκθεση σχετικά με την Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης προβλέπει δράσεις για την ένταξη των ανέργων και του αδρανούς δυναμικού στην απασχόληση της Κύπρου. Κατά κύριο λόγο, τα προγράμματα για την κατάρτιση των ανέργων τα έχει αναλάβει η Αν.Α.Δ. Ανάμεσα στα προγράμματα που σχετίζονται με την αρχική επαγγελματική κατάρτιση (Σχέδιο Στελέχωσης Επιχειρήσεων με Αποφοίτους Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Σχέδιο Τοποθέτησης Άνεργων Νέων Πτυχιούχων για Απόκτηση Εργασιακής Πείρας σε Επιχειρήσεις/ Οργανισμούς, Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Αρχικής Κατάρτισης – Ταχύρρυθμα) συμπεριλαμβάνεται και το πρόγραμμα, Βελτίωση της Απασχολησιμότητας των Ανέργων και του Αδρανούς Γυναικείου Δυναμικού, το οποίο στοχεύει στην ενσωμάτωση των ανέργων και των οικονομικά αδρανών γυναικών σε δράσεις συνεχιζόμενης κατάρτισης, ώστε να αποκτήσουν περισσότερες ευκαιρίες για την ένταξη/επανένταξή τους στην αγορά εργασίας. Το πρόγραμμα αυτό είναι συγχρηματοδοτούμενο από το Ε.Κ.Τ και την Αν.Α.Δ.<sup>229</sup>

Το Υ.Ε.Π.Κ.Α με το Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης Ατόμων με Αναπηρίες (Τ.Κ.Ε.Α.Α) σχεδιάζει προγράμματα για την επαγγελματική κατάρτιση και την αποκατάσταση ομάδων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας, ενώ ο Ο.ΝΕ.Κ (Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου) προωθεί ειδικές δράσεις για τη συμμετοχή της νεολαίας σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τη μη τυπική και άτυπη μάθηση.<sup>230</sup>

Ακόμα, η έκθεση πραγματοποιεί αναφορά σε τρεις θεσμούς, οι οποίοι σχετίζονται με την κατάρτιση των ενηλίκων. Το πρόγραμμα «Ανοικτό Σχολείο» (Α.Σ) φροντίζει να αξιοποιήσει τους σχολικούς χώρους μετατρέποντάς τους σε κέντρα πολιτισμού, αθλητισμού, ψυχαγωγίας, δημιουργίας και επιμόρφωσης. Στόχος είναι η προώθηση της κοινωνικής ενεργοποίησης των συμμετεχόντων, καθώς και η καλλιέργεια δεξιοτήτων, οι οποίες θα συμβάλλουν στην προσωπική

---

<sup>228</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 19-21. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>229</sup> Ο.π.

<sup>230</sup> Ο.π.

και επαγγελματική ανάπτυξη των ατόμων. Ο θεσμός απευθύνεται κυρίως σε μαθητές, ενώ τα αντικείμενα των μαθημάτων καθορίζονται από τις εκάστοτε ανάγκες των δημοτών.<sup>231</sup>

Επιπροσθέτως, τα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης (Κ.Ι.Ε) λειτουργούν σε αστικές και αγροτικές περιοχές προσφέροντας μαθήματα ξένων γλωσσών, πληροφορικής, ενισχυτικά μαθήματα Γυμνασίου – Λυκείου και προετοιμασία για τις Παγκύπριες Εξετάσεις, τόσο σε μαθητές, όσο και σε ενήλικες.<sup>232</sup>

Τέλος: «τα Επιμορφωτικά Κέντρα αποτελούν το μεγαλύτερο πρόγραμμα γενικής επιμόρφωσης ενηλίκων στην Κύπρο. Προσφέρουν ποικιλία διεπιστημονικών θεμάτων τα οποία εστιάζονται στη διδασκαλία και εκμάθηση ξένων γλωσσών, στις τέχνες και χειροτεχνίες, σε πολιτιστικά προγράμματα, στην υγεία, σε πρακτικές εφαρμογές, στην απόκτηση επαγγελματικών δεξιοτήτων και σε άλλα θέματα γενικής φύσης. Παράλληλα, προσφέρουν δωρεάν μαθήματα σε Ιδρύματα, Στέγες Ενηλίκων, στις Κεντρικές Φυλακές, Κέντρα Φροντίδας Ηλικιωμένων, καθώς και σε ειδικές ομάδες στις οποίες φοιτούν αναλφάβητοι, άτομα με ειδικές ανάγκες, ανάπηροι, εγκλωβισμένοι, κατάδικοι, ψυχικά ασθενείς και άτομα τρίτης ηλικίας. Επίσης, προσφέρουν δωρεάν μαθήματα της ελληνικής γλώσσας σε παιδιά επαναπατρισθέντων Κυπρίων, σε πολιτικούς πρόσφυγες και σε Τουρκοκύπριους, καθώς επίσης και δωρεάν μαθήματα εκμάθησης της τουρκικής γλώσσας σε Ελληνοκύπριους».<sup>233</sup>

---

<sup>231</sup> Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, σελ. 23. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Life%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

<sup>232</sup> Ο.π.

<sup>233</sup> Ο.π.



### **E.3. Προγράμματα Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων**

#### E.3.1. Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Ενηλίκων της Αν.Α.Δ σε Συσχέτιση με την Τοπική Κοινωνία

##### *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας*

Το Σχέδιο Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας (De Minimis<sup>234</sup>) λειτουργεί από την 1<sup>η</sup> Οκτωβρίου 2014 και έχει ως στόχο την επιμόρφωση και κατάρτιση διευθυντικού και άλλου εξειδικευμένου προσωπικού επιχειρήσεων και οργανισμών μέσα από προγράμματα που οργανώνουν Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ), τα οποία είναι πιστοποιημένα από την Αν.Α.Δ. Η συμμετοχή στα προγράμματα έχει ως στόχο την κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών της οικονομίας και εξασφαλίζεται μετά από συνεννόηση των επιχειρήσεων με τα Κ.Ε.Κ.<sup>235</sup>

Τα θεματικά πεδία, τα οποία καλούνται να καλύψουν τα Κ.Ε.Κ αποφασίζονται μέσα από τα Θεματολόγια που εκδίδει η Αν.Α.Δ κάθε δύο χρόνια. Ακόμα, η Αν.Α.Δ δημοσιεύει έναν Οδηγό Πολιτικής και Διαδικασιών σχετικά με την πολιτική, τις διαδικασίες και τα κριτήρια έγκρισης και επιχορήγησης προγραμμάτων στο πλαίσιο του Σχεδίου. Επίσης, υπάρχει αρμόδιος Λειτουργός στη Διεύθυνση Υπηρεσιών Κατάρτισης, ο οποίος φροντίζει να παρέχει την κατάλληλη τεχνική υποστήριξη και παροχή πληροφοριών στα Κ.Ε.Κ που αναλαμβάνουν την εφαρμογή Πολυεπιχειρησιακών Προγραμμάτων Κατάρτισης.<sup>236</sup>

---

<sup>234</sup> «Ο κανόνας De Minimis (Ε.Ε.) ορίζει ότι οι συνολικές ενισχύσεις που μπορεί να λάβει μια επιχείρηση σε μια τριετία δεν μπορούν να υπερβαίνουν το ανώτατο όριο των 200.000 ευρώ. [...] Ο κανόνας de minimis διέπει μεταξύ άλλων και το επενδυτικό πρόγραμμα ΕΣΠΑ της Ελλάδας. Ο de minimis εφαρμόζεται μόνο στις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας που όπως λέγεται είναι *διαφανείς* [...] Μια ενίσχυση χαρακτηρίζεται ως διαφανής όταν είναι δυνατό να υπολογιστεί εκ των προτέρων με ακρίβεια το ακριβές ποσό της ενίσχυσης χωρίς να είναι αναγκαία η ανάλυση εκτίμησης κινδύνου». Πηγή: Capitalinvest. *Τι είναι ο κανόνας de minimis (ΕΕ) και τι είναι οι Διαφανείς Ενισχύσεις*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://capitalinvest.gr/index.php/22-orologia/118-de-minimis-eu> [Προσβάσιμο στις 27/05/2019].

<sup>235</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας (De Minimis)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/178/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/178/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

<sup>236</sup> Ό.π.

Με σκοπό να καλυφθεί ένα κομμάτι του δικαιώματος διδάκτρων, προβλέπεται καταβολή χορηγήματος στον εργοδότη, στην περίπτωση που οι εργοδοτούμενοί του έχουν παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης στα πλαίσια του σχεδίου.<sup>237</sup>

Σύμφωνα με το Θεματολόγιο της Αν.Α.Δ για το 2017-2018, «η πολιτική για έγκριση και επιχορήγηση των προγραμμάτων κατάρτισης στο πλαίσιο του Σχεδίου *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας* στηρίζεται κυρίως στην ύπαρξη εξειδικευμένων αναγκών της οικονομίας για άρτια καταρτισμένο διευθυντικό και άλλο εξειδικευμένο προσωπικό σε σημαντικές θέσεις, μέσω της ενεργοποίησης και αξιοποίησης των δυνατοτήτων και της εμπειρίας των Κ.Ε.Κ, στην επιλεξιμότητα του θέματος σύμφωνα με το ισχύον Θεματολόγιο, στην καταλληλότητα του προγράμματος και των εκπαιδευτών για ικανοποίηση της ανάγκης αυτής, καθώς και στις δυνατότητες του προϋπολογισμού του σχεδίου».<sup>238</sup>

Το Θεματολόγιο για τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας φροντίζει να καλύψει εξειδικευμένα θέματα, τα οποία δεν καλύπτονται επαρκώς από άλλα προγράμματα κατάρτισης. Συγκεκριμένα, το Θεματολόγιο για το 2017 – 2018 περιλαμβάνει προβλέψεις για τη βελτίωση της παραγωγικότητας στις επιχειρήσεις, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τομέων οικονομικής δραστηριότητας, προώθηση της επιχειρηματικότητας και ανάπτυξη των επιχειρήσεων, προώθηση της απασχολησιμότητας και προσαρμοστικότητας των εργαζομένων, καθώς και την προώθηση της πράσινης οικονομίας. Ταυτόχρονα, συμπεριλαμβάνει τις κατηγορίες θεμάτων, οι οποίες δεν αποτελούν προτεραιότητα για την Αν.Α.Δ, δηλαδή θέματα ακαδημαϊκής φύσεως, θέματα που δεν είναι εξειδικευμένα, που δεν απευθύνονται σε διευθυντικό ή άλλο εξειδικευμένο προσωπικό σε σημαντικές θέσεις ή θέματα που μπορούν να καλυφθούν από τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη.<sup>239</sup>

Το Θεματολόγιο προβλέπει πως για να υλοποιηθεί ένα πρόγραμμα θα πρέπει να εμπίπτει στους θεματικούς τομείς που απαριθμήσαμε πιο πάνω, δε θα πρέπει να εντάσσεται στα θέματα που δεν εγκρίνονται (και επίσης έχουμε ορίσει), θα πρέπει να κριθεί από τις υπηρεσίες της Αν.Α.Δ ως μέσο για την κάλυψη υπαρκτής ανάγκης κατάρτισης, θα πρέπει να μπορεί να χρηματοδοτηθεί από τον

---

<sup>237</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας (De Minimis)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

[http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/178/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/178/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

<sup>238</sup> Ο.π.

<sup>239</sup> Ο.π.

προϋπολογισμό της Αν.Α.Δ και να πληροί τις προϋποθέσεις του Οδηγού Πολιτικής και Διαδικασιών του Σχεδίου.<sup>240</sup>

### ***Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης - Συνήθη***

Το Σχέδιο, Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Συνήθη (De Minimis), έχει τεθεί κι αυτό σε λειτουργία από την 1<sup>η</sup> Οκτωβρίου του 2014 και στοχεύει στην κατάρτιση τόσο εργοδοτούμενων επιχειρήσεων, όσο και ανέργων σε συνεργασία με Κ.Ε.Κ που έχουν πιστοποιηθεί από την Αν.Α.Δ. Η συμμετοχή των εργαζομένων στα προγράμματα επιχορηγείται (μετά την ολοκλήρωση παρακολούθησης του προγράμματος) και εξασφαλίζεται μετά από συνεννόηση των επιχειρήσεων με τα Κ.Ε.Κ, ενώ έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν και άνεργοι, οι οποίοι πληρούν τις προϋποθέσεις και είναι εγγεγραμμένοι στα γραφεία της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης, ώστε να καλυφθούν κενές θέσεις.<sup>241</sup>

Όπως και στην περίπτωση των προγραμμάτων Ζωτικής Σημασίας, προβλέπεται χορήγηση στον εργοδότη με σκοπό την κάλυψη ενός μέρους των διδάκτρων του προγράμματος, καθώς και στο Κ.Ε.Κ για την επιχορήγηση της κατάρτισης των ανέργων. Ταυτόχρονα, συντάσσεται κάθε δυο χρόνια ξεχωριστό θεματολόγιο, το οποίο καλύπτει την ενημέρωση και καθοδήγηση των Κ.Ε.Κ σχετικά με τις θεματικές προτεραιότητες των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Συνήθη, ενώ προβλέπεται και για το συγκεκριμένο σχέδιο αρμόδιος Λειτουργός για παροχή πληροφοριών και τεχνικής βοήθειας.<sup>242</sup>

Σύμφωνα με το Θεματολόγιο της Αν.Α.Δ για την περίοδο 2017 – 2018, «το Σχέδιο Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη στοχεύει στην κάλυψη αναγκών κατάρτισης των εργοδοτούμενων που αντιμετωπίζουν επιχειρήσεις/ οργανισμοί, οι οποίες προκύπτουν λόγω ελλείψεων στις γνώσεις και δεξιότητες των εργοδοτούμενων και λόγω τεχνολογικών, οργανωτικών, οικονομικών και άλλων αλλαγών, με απώτερο στόχο την αύξηση

---

<sup>240</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Ιούνιος 2016). *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας. Θεματολόγιο 2017-2018*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://www.refernet.org.cy/easyconsole.cfm/id/2327> [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

<sup>241</sup> Ο.π.

<sup>242</sup> Ο.π.

της παραγωγικότητας των επιχειρήσεων/οργανισμών και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους. Στο Σχέδιο μπορούν να συμμετέχουν και εγγεγραμμένοι στα γραφεία της Δημόσιας Υπηρεσίας Απασχόλησης άνεργοι, για κάλυψη κενών θέσεων, με σκοπό την αναβάθμιση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους και βελτίωση της απασχολησιμότητάς τους».<sup>243</sup>

Τα θέματα που προτείνει η Αν.Α.Δ για τα Κ.Ε.Κ τη συγκεκριμένη περίοδο είναι: διεύθυνση και εποπτεία, ανάπτυξη και παραγωγή προϊόντων, μάρκετινγκ/πωλήσεις/δημόσιες σχέσεις, αγορές/αποθέματα, οικονομικά και χρηματοοικονομικά θέματα, διαχείριση ποιότητας, ανάπτυξη και αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, βελτίωση παραγωγικότητας, τεχνολογία και πληροφορική, ψηφιακές δεξιότητες, προώθηση της έρευνας της καινοτομίας, πράσινες δεξιότητες, γαλάζιες δεξιότητες, δεξιότητες για τη διαχείριση του πετρελαίου και φυσικού αερίου, ασφάλεια και υγεία στον χώρο εργασίας, εξειδικευμένα θέματα ανάλογα με το επάγγελμα. Στα θέματα που δεν εγκρίνονται περιλαμβάνονται τα εξής: θέματα ακαδημαϊκής φύσεως, θέματα που καλύπτονται σε ικανοποιητικό βαθμό από προγράμματα μικρής διάρκειας, θέματα που σχετίζονται περισσότερο με την προσωπική ανάπτυξη του ατόμου και όχι την επαγγελματική (π.χ. διαχείριση χρόνου), θέματα που σχετίζονται με την παροχή βασικών γνώσεων πληροφορικής (π.χ. πλοήγηση στο διαδίκτυο), η εκμάθηση ξένων γλωσσών.<sup>244</sup>

Τέλος, οι γενικοί όροι για την έγκριση των προδιαγραφών και της εφαρμογής των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Συνήθη είναι οι ίδιοι που αναφέραμε στην περίπτωση των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας.<sup>245</sup>

### ***Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Συνδικαλιστικών Στελεχών***

Στο ίδιο πνεύμα με τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης που είδαμε μέχρι τώρα λειτουργούν και τα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Συνδικαλιστικών Στελεχών, με κομβική διαφορά πως τα προγράμματα κατάρτισης του Σχεδίου εφαρμόζονται από τα Κέντρα Συνδικαλιστικής Κατάρτισης (Κ.Σ.Κ), που έχουν πιστοποιηθεί ως Κέντρα

---

<sup>243</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου (Ιούνιος 2016). *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη*. Θεματολόγιο 2017-2018. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/179/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/179/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

<sup>244</sup> Ο.π.

<sup>245</sup> Ο.π.

Επαγγελματικής Κατάρτισης (Κ.Ε.Κ) από την Αν.Α.Δ. Την επιχορήγηση για τα συγκεκριμένα προγράμματα δικαιούνται να λάβουν όλα τα Σωματεία, Συντεχνίες και οι Οργανώσεις όλων των Συνδικαλιστικών Οργανώσεων Εργαζομένων (Σ.Ο.Ε). Ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων καταβάλλεται επιχορήγηση στα Κ.Σ.Κ προκειμένου να καλυφθούν τα έξοδα οργάνωσης και εφαρμογής του προγράμματος.<sup>246</sup>

### ***Προγράμματα Κατάρτισης Ανέργων***

Ανάμεσα στα προγράμματα Διά Βίου Μάθησης που διοργανώνει η Αν.Α.Δ σε συνεργασία με τα Κ.Ε.Κ συμπεριλαμβάνεται και το Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων, το οποίο στοχεύει στην παροχή αρχικής και συνεχιζόμενης κατάρτισης σε ανέργους έτσι ώστε να βοηθήσει στην ένταξή τους στην απασχόληση.<sup>247</sup> Η Αν.Α.Δ μέσα από εκθέσεις και έρευνες που πραγματοποιεί σχετικά με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας (σε συνεργασία με κυβερνητικές υπηρεσίες, εργοδοτικές και συνδικαλιστικές οργανώσεις, επαγγελματικούς συνδέσμους και άλλους φορείς) κατευθύνει τα Κ.Ε.Κ, που πρόκειται να αναλάβουν τη διεκπεραίωση του προγράμματος, ώστε να προσφέρουν στους συμμετέχοντες γνώσεις και δεξιότητες που θα τους οδηγήσουν πιο γρήγορα στην εύρεση εργασίας. Για αυτόν τον σκοπό το Σχέδιο καλύπτει ένα ευρύ φάσμα ειδικοτήτων.<sup>248</sup>

Όπως και στην περίπτωση των Πολυεπιχειρησιακών προγραμμάτων, έτσι και στα Προγράμματα Κατάρτισης Ανέργων, τα Κ.Ε.Κ που επιθυμούν να ενταχθούν στο σχέδιο οφείλουν να ακολουθούν την πολιτική και τις διαδικασίες, καθώς και να πληρούν τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια του Οδηγού Πολιτικής και Διαδικασιών που εκδίδει η Αν.Α.Δ. Τα έξοδα του προγράμματος καλύπτονται από τον προϋπολογισμό της Αν.Α.Δ, ενώ οι συμμετέχοντες λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα για την κατάρτισή τους. Επίσης, το Σχέδιο προβλέπει και δυνατότητα απόκτησης

---

<sup>246</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου (Ιούνιος 2016). *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη. Θεματολόγιο 2017-2018*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/179/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/179/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

<sup>247</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019].

<sup>248</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Οκτώβριος 2018). *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων: Οδηγός Πολιτικής και Διαδικασιών*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019], σελ. 7.

εργασιακής/πρακτικής εμπειρίας για τους καταρτιζόμενους σε συνεργασία με συμβεβλημένους οργανισμούς και επιχειρήσεις.<sup>249</sup>

Έναν ακόμα στόχο του Σχεδίου αποτελεί: «η σύνδεση των Προτύπων Επαγγελματικών Προσόντων (Π.Ε.Π) που ορίζει η Αν.Α.Δ με την εφαρμογή κατάλληλων προγραμμάτων, τα οποία διευκολύνουν την πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων των καταρτιζομένων από το Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π) της Αν.Α.Δ, και η ενεργοποίηση και σωστή αξιοποίηση διαθέσιμων υποδομών των Κ.Ε.Κ και των επιχειρήσεων/οργανισμών, όπου εφαρμόζει».<sup>250</sup>

### ***Χρηματοδότηση Αν.Α.Δ***

Εξετάζοντας το «Στρατηγικό Πλαίσιο Αν.Α.Δ 2019 – 2021» γίνεται αντιληπτό πως τα έσοδα της Αρχής προέρχονται από τρεις πηγές: το τέλος ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού<sup>251</sup>, τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες πηγές. Επίσης, εξετάζοντας τα διαγράμματα Δ.2 «Αριθμητική Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019 – 2021» και Δ.3 «Ποσοστιαία Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019 – 2021» διαπιστώνουμε πως τα έσοδα που προέρχονται από το τέλος ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού εκτιμάται ότι πρόκειται να καλύψουν το 93,1% των συνολικών εξόδων προσφέροντας στην Αν.Α.Δ έσοδα της τάξης των 99.115.000 ευρώ. Ακόμα, τα έσοδα από άλλες πηγές εκτιμάται ότι θα ανέλθουν στα 4.520.770 ευρώ (4,2%), τα έσοδα που θα προκύψουν από την απορρόφηση κονδυλίων προερχόμενων από τα ταμεία της Ε.Ε. υπολογίζονται στα 2.876.230 ευρώ (2,7%), συμπληρώνοντας τα συνολικά έσοδα της Αν.Α.Δ στα 106.512.000 ευρώ για την περίοδο 2019 - 2021.<sup>252</sup>

---

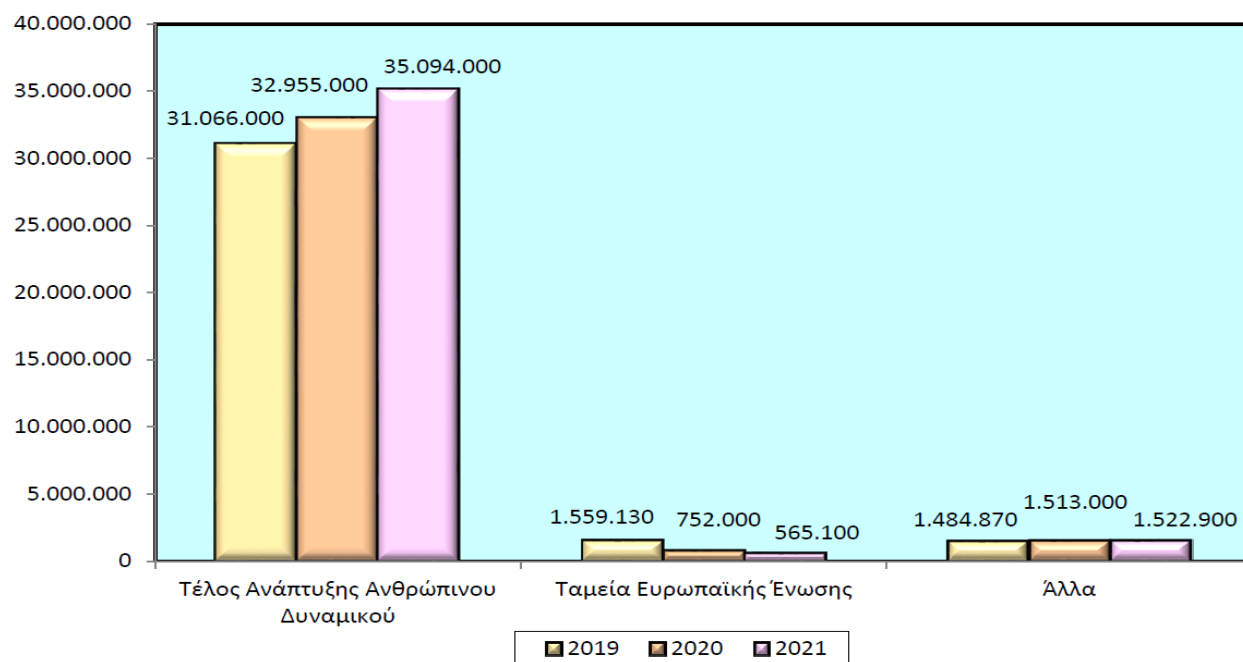
<sup>249</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019].

<sup>250</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Οκτώβριος 2018). *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων: Οδηγός Πολιτικής και Διαδικασιών*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019], σελ. 7.

<sup>251</sup> Το Τέλος Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού καταβάλλεται από όλους τους εργοδότες, τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, καθώς και ημικρατικούς οργανισμούς. Εξαιρέση αποτελεί η κυπριακή κυβέρνηση με την ιδιότητά της ως εργοδότης και οι αυτοαπασχολούμενοι. Πηγή: Cedefop – Refernet Κύπρου. *Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου (Αν.Α.Δ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.refernet.org.cy/easyconsole.cfm/id/2260>

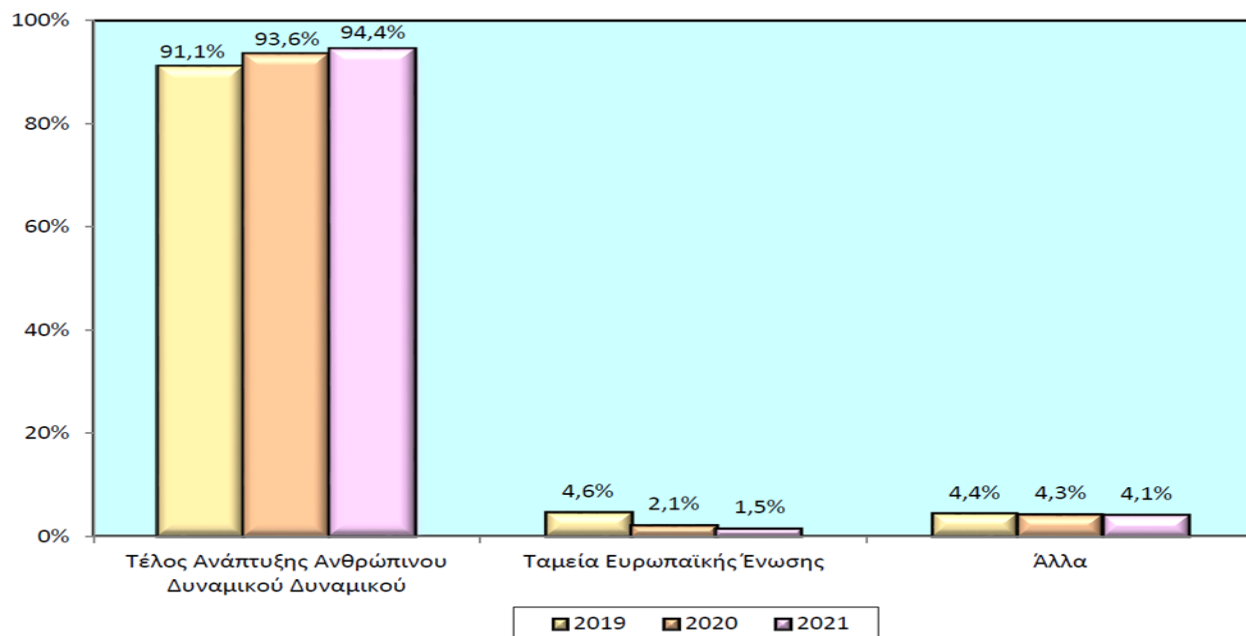
<sup>252</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Ιούλιος 2018). *Στρατηγικό Πλαίσιο Αν.Α.Δ 2019 – 2021*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.hrdauth.org.cy/images/media/assetfile/Στρατηγικο%20Πλαίσιο%20ΑνΑΔ%202019-21.pdf> [Προσβάσιμο στις 27/05/2019].

### Δ.3. Αριθμητική Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019-2020



Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Ιούλιος 2018). *Στρατηγικό Πλαίσιο Αν.Α.Δ 2019 – 2021*.

### Δ.4. Ποσοστιαία Κατανομή Εσόδων Αν.Α.Δ 2019-2021



Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Ιούλιος 2018). *Στρατηγικό Πλαίσιο Αν.Α.Δ 2019 – 2021*.

Σύμφωνα με την έκθεση του Refernet και του Cedefop, «Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη: Κύπρος, για το 2016», κατά το 2015, περίπου 850 συμμετέχοντες επωφελήθηκαν από τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας και 9000 από τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη. Οι δαπάνες των προγραμμάτων ανήλθαν κατ' αντιστοιχία σε 1.200.000 ευρώ και 2.400.000 ευρώ.<sup>253</sup>

### **Θέματα Πιστοποίησης**

Όσον αφορά τα θέματα πιστοποίησης, σε αυτό το σημείο θα πραγματοποιηθεί μια αναφορά στη σύσταση του Συστήματος Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π) από την Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού, το οποίο στοχεύει στη διευκόλυνση της αξιολόγησης και πιστοποίησης των επαγγελματικών προσόντων των συμμετεχόντων και λειτουργεί υπό τη συγχρηματοδότηση του Ευρωπαϊκού Κοινοτικού Ταμείου μέσα στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Απασχόληση, Ανθρώπινο Κεφάλαιο και Κοινωνική Συνοχή». Το Σ.Ε.Π αναλαμβάνει την αναγνώριση των προσόντων εργαζομένων, ανέργων ή οικονομικά ανενεργών ατόμων χωρίς οικονομική επιβάρυνση για τους συμμετέχοντες με σκοπό να διευκολύνει τη διαδικασία εύρεσης εργασίας για άνεργους και οικονομικά ανενεργούς, καθώς και την ενίσχυση ανέλιξης των εργαζομένων, ώστε να συμβάλει σε μια συνολικότερη αύξηση της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.<sup>254</sup>

Τη διαδικασία προσδιορισμού και τεκμηρίωσης των προσόντων που έχουν αποκτηθεί από την τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση των συμμετεχόντων αναλαμβάνουν εγκεκριμένα από την Αν.Α.Δ Κέντρα Αξιολόγησης Επαγγελματικών Προσόντων (Κ.Α.Ε.Π).<sup>255</sup> Πιο συγκεκριμένα την αξιολόγηση των προσόντων αναλαμβάνει διμελής ομάδα Αξιολογητών Επαγγελματικών

---

<sup>253</sup> Κορέλλη, Γ. & Μουρουζίδης, Γ. (2016). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη – Κύπρος*. Cedefop ReferNet Εκθέσεις ΕΕΚ στην Ευρώπη, σελ. 29.

[http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/ReferNet\\_CY\\_CR.pdf](http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2016/ReferNet_CY_CR.pdf) σελ. 28

<sup>254</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/82/pc\\_id/17154](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/82/pc_id/17154) [Προσβάσιμο στις 29/05/2019].

<sup>255</sup> Τα Κ.Α.Ε.Π αποτελούν πιστοποιημένα Κ.Ε.Κ, τα οποία έχουν κάνει συμφωνία με κάποια πιστοποιημένη Δομή Επαγγελματικής Κατάρτισης (Δ.Ε.Κ), η οποία με τη σειρά της τυγχάνει εξειδίκευσης στα σχετικά με την αξιολόγηση επαγγελματικών προσόντων θεματικά πεδία. Πηγή: Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/82/pc\\_id/17154](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/82/pc_id/17154) [Προσβάσιμο στις 29/05/2019].



Προσόντων στη βάση Προτύπων των Επαγγελματικών Προσόντων (Π.Ε.Π) που αναπτύσσονται από την Αν.Α.Δ. «Η πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων γίνεται από την Αν.Α.Δ με βάση τις εκθέσεις αξιολόγησης των Αξιολογητών Επαγγελματικών Προσόντων. Τα Πιστοποιητικά Επαγγελματικών Προσόντων που απονέμονται στους επιτυγχόντες είναι ενταγμένα στο Κυπριακό Πλαίσιο Προσόντων (Cy.Q.F), που είναι συσχετισμένο με το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων (E.Q.F) και αποτελούν αξιόπιστα και έγκυρα εφόδια για επαγγελματική σταδιοδρομία, διευκολύνοντας επιπρόσθετα την κινητικότητα των κατόχων τους εντός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου».<sup>256</sup> Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι από τη διαδικασία αξιολόγησης του Σ.Ε.Π μπορούν να επωφεληθούν όχι μόνο πολίτες της Κύπρου, αλλά και οποιοδήποτε άλλου Κράτους-Μέλους της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών.<sup>257</sup>

### Ε.3.2. Άλλα Προγράμματα που Σχετίζονται με τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων στην Τοπική Κοινωνία

#### ***Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης (Κ.Ι.Ε)***

Ένας από τους θεσμούς που απευθύνεται κυρίως σε μαθητές, αλλά τα προγράμματά του βρίσκουν εφαρμογή και σε ενήλικες, είναι εκείνος των Κρατικών Ινστιτούτων Επιμόρφωσης, τα οποία λειτουργούν υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού. Τα Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης (Κ.Ι.Ε) προσφέρουν μαθήματα ξένων γλωσσών επιπέδου Β2 και Β2+ σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες, μαθήματα ηλεκτρονικών υπολογιστών και πληροφορικής, καθώς και ενισχυτικά μαθήματα για μαθητές Γυμνασίου-Λυκείου και μαθήματα προετοιμασίας για της Παγκύπριες Εξετάσεις. Η λειτουργία του θεσμού είναι εξαιρετικά σημαντική για την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού της τοπικής κοινωνίας, αφού τα Ινστιτούτα λειτουργούν τόσο σε αστικές, όσο και σε αγροτικές περιοχές, ενώ στεγάζονται

---

<sup>256</sup> Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/82/pc\\_id/17154](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/82/pc_id/17154) [Προσβάσιμο στις 29/05/2019].

<sup>257</sup> Ο.π.

σε δημόσια σχολεία Δημοτικής και Μέσης εκπαίδευσης συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στη βέλτιστη αξιοποίηση των τοπικών υποδομών εκπαίδευσης.<sup>258</sup>

Το ύψος των διδάκτρων, για τη συμμετοχή στα προγράμματα των Κ.Ι.Ε, αποφασίζεται από το Υπουργείο Οικονομικών και κυμαίνεται στα 225-410 ευρώ τον χρόνο, ενώ προβλέπεται δωρεάν παροχή υπηρεσιών και απαλλαγή διδάκτρων σε άπορους, καθώς και άριστους μαθητές. Τη διαχείριση τους έχει αναλάβει η Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, ενώ οι διδάσκοντες είναι πτυχιούχοι και η άσκηση των καθηκόντων τους ελέγχεται σε συστηματική βάση. Επίσης, μετά από τη συμμετοχή σε ενιαίες γραπτές εξετάσεις, οι οποίες ετοιμάζονται από το Υ.Π.Π, παραχωρείται στους επιτυχόντες Πιστοποιητικό Επιτυχίας.<sup>259</sup>

### ***Επιμορφωτικά Κέντρα (Ε.Κ)***

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα *E.2. Δομές Διά Βίου Μάθησης στην Κύπρο*, τα Επιμορφωτικά Κέντρα (Ε.Κ) προσφέρουν ένα ιδιαίτερος ευρύ φάσμα θεμάτων, με αποτέλεσμα να αποτελούν το μεγαλύτερο πρόγραμμα γενικής επιμόρφωσης ενηλίκων της χώρας. Ο γενικός σκοπός των προγραμμάτων είναι η: «ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας του κάθε ατόμου και η κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική πρόοδος των πολιτών και της κοινωνίας γενικότερα».<sup>260</sup> Όπως και στην περίπτωση των Κ.Ι.Ε, έτσι και τα Ε.Κ αξιοποιούν τις εγκαταστάσεις των δημόσιων σχολείων, για τη διεξαγωγή των μαθημάτων τους, τα οποία μπορεί να παρακολουθήσει οποιοδήποτε άτομο ηλικίας 15 ετών και άνω, χωρίς να υπάρχει απαίτηση για συγκεκριμένα προσόντα ή διαπιστευτήρια. Επίσης, προβλέπεται η ελάχιστη καταβολή διδάκτρων, καθώς και Πιστοποιητικό Παρακολούθησης για τους συμμετέχοντες.<sup>261</sup>

Υπεύθυνο για την οργάνωση, τον έλεγχο, τον συντονισμό, για θέματα μισθοδοσίας και γενικά για τη λειτουργία των Ε.Κ είναι το Υ.Π.Π, ενώ ταυτόχρονα αναλαμβάνει τη στελέχωση των

---

<sup>258</sup> Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. *Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/kie/index.html> [Προσβάσιμο στις 06/06/2019].

<sup>259</sup> Ο.π.

<sup>260</sup> Ο.π.

<sup>261</sup> Κορέλλη, Γ. & Μουρουζίδης, Γ. (2016). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη – Κύπρος*. Cedefop ReferNet Εκθέσεις ΕΕΚ στην Ευρώπη, σελ. 36.

Επιμορφωτικών Κέντρων<sup>262</sup> με λειτουργούς, καθώς και των Κέντρων Επιμόρφωσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε)<sup>263</sup> με εκπαιδευτές και Τοπικούς Υπεύθυνους.<sup>264</sup> Τη γενική ευθύνη των Επιμορφωτικών Κέντρων αναλαμβάνει ο Διευθυντής Δημοτικής Εκπαίδευσης, ενώ ο προϊστάμενος των Ε.Κ αναλαμβάνει καθήκοντα εποπτείας για τη λειτουργία και οργάνωση, την εκπαίδευση του προσωπικού, καθώς και την επιθεώρηση-αξιολόγηση της εργασίας, ενώ ταυτόχρονα καθορίζει τα θέματα (υπάρχει δυνατότητα αναθεώρησης των θεμάτων κάθε χρόνο) που πρόκειται να προσφερθούν στο εκάστοτε θεματολόγιο.<sup>265</sup>

Ο Διευθυντής του Επαρχιακού Γραφείου Ε.Κ, καθώς και ο Συντονιστής (Παγκύπρια) των Ε.Κ εκτελούν τα καθήκοντά τους υπό την καθοδήγηση του προϊσταμένου, ενώ ταυτόχρονα βοηθούν τον προϊστάμενο στο έργο του. Ανάμεσα στα διάφορα καθήκοντα που αναλαμβάνει ο Διευθυντής του Επαρχιακού Γραφείου Ε.Κ, σχετικά με την επαρχία του πάντα, περιλαμβάνονται η οργάνωση και λειτουργία του Επαρχιακού Γραφείου, η συμμετοχή του στις επιτροπές Αξιολόγησης, Μοριοδότησης και Επιλογής, καθοδήγηση εκπαιδευτικού προσωπικού των Κ.Ε.Ε, η υποβολή περιοδικών εκθέσεων για τη λειτουργία των Κ.Ε.Ε, οι εισηγήσεις στον Προϊστάμενο σχετικά με τη λειτουργία των Κ.Ε.Ε, η ευθύνη για τον έλεγχο της απόδειξης πληρωμής των Τοπικών Υπεύθυνων, η συμμετοχή στις συνεδρίες της Επιτροπής του Συνδέσμου Μελών της εκάστοτε επαρχίας, ο συντονισμός των Κ.Ε.Ε της επαρχίας του.<sup>266</sup> Ταυτόχρονα, ο Συντονιστής των Ε.Κ αναλαμβάνει συντονιστική αρμοδιότητα ανάμεσα στο Κεντρικό Γραφείο και τα Επαρχιακά Γραφεία των Επιμορφωτικών Κέντρων. Οι αρμοδιότητές του περιλαμβάνουν τον συντονισμό των Ευρωπαϊκών και άλλων προγραμμάτων Εκπαίδευσης Ενηλίκων, καθώς και τον συντονισμό της

---

<sup>262</sup> «Ο όρος *Επιμορφωτικά Κέντρα (Ε.Κ)* αναφέρεται στην υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (Υ.Π.Π) που έχει την ευθύνη της οργάνωσης και υλοποίησης του εκάστοτε προτεινόμενου θεματολογίου εκπαίδευσης ενηλίκων». Πηγή: Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 1, παρ. 1.

<sup>263</sup> «Ο όρος *Κέντρα Επιμόρφωσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε)* αναφέρεται στον χώρο (σχολείο, ίδρυμα κ.α.) στον οποίο προσφέρονται μαθήματα σε ενήλικες». Πηγή: Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 1, παρ. 1.

<sup>264</sup> Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 1, παρ. 2.

<sup>265</sup> Ο.π., άρθρο 4 και 4.1.

<sup>266</sup> Ο.π., άρθρο 4.2.

διαμόρφωσης και αναθεώρησης διαφόρων πληροφοριακών εντύπων των Επιμορφωτικών Κέντρων.<sup>267</sup>

Επίσης, η τελευταία βαθμίδα σχετικά με την οργάνωση και τη διαχείριση των Κ.Ε.Ε, περιλαμβάνει τους Τοπικούς Υπεύθυνους των Ε.Κ, οι οποίοι αναλαμβάνουν την εποπτεία ενός ή περισσοτέρων Κ.Ε.Ε. Αυτοί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με καθεστώς μερικής απασχόλησης και αγοράς υπηρεσιών και επιλέγονται από την Επιτροπή Επιλογής και Στελέχωσης<sup>268</sup> μετά από προκήρυξη θέσης, ενώ είναι υποχρεωμένοι να παρακολουθήσουν μαθήματα σχετικά με την οργάνωση, τη διοίκηση και τη λειτουργία των Ε.Κ, σε περίπτωση που τους ζητηθεί. Οι Τοπικοί Υπεύθυνοι αναλαμβάνουν να καταρτίσουν το ωρολόγιο πρόγραμμα των Κ.Ε.Ε, να ανακοινώσουν τις εκάστοτε ισχύουσες εκπαιδευτικές διατάξεις στο προσωπικό των Κ.Ε.Ε, τον έλεγχο της πειθαρχίας και της ευπρεπής συμπεριφοράς των Μελών, να συγκαλέσουν συνεδρίες για την επίλυση προβλημάτων που μπορεί να αντιμετωπίζουν τα Κ.Ε.Ε που λειτουργούν υπό τη δικαιοδοσία τους, τον έλεγχο της πληρωμής του τέλους συμμετοχής από τα Μέλη, την τήρηση και την ορθή ενημέρωση των υπηρεσιακών εντύπων από τους Εκπαιδευτές, τον δειγματοληπτικό έλεγχο για την προσέλευση των εκπαιδευτών και την ενημέρωση του Επαρχιακού Διευθυντή σχετικά με όλα τα θέματα που αφορούν τα Κ.Ε.Ε της δικαιοδοσίας τους.<sup>269</sup>

Σχετικά με το διδακτικό προσωπικό των Ε.Κ, δημιουργούνται Κατάλογοι/Μητρώα υποψήφιων εκπαιδευτών για κάθε επαρχία και για κάθε θέμα ξεχωριστά, αφού πρώτα πραγματοποιηθεί προκήρυξη αγοράς υπηρεσιών και μοριοδότηση. Οι εκπαιδευτές επιλέγονται ξεχωριστά για κάθε επαρχία με βάση τους Καταλόγους που αναφέραμε πιο πάνω από την Επιτροπή Επιλογής και Στελέχωσης και εγκρίνεται από τον Διευθυντή Δημοτικής Εκπαίδευσης. Για την επιλογή των εκπαιδευτών η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τη σειρά κατάταξης των Καταλόγων σε συνδυασμό με τις ανάγκες των Κέντρων. Στις υποχρεώσεις του διδακτικού προσωπικού ανήκουν: η παρακολούθηση μαθημάτων που οργανώνονται από τα Ε.Κ, η ορθή τήρηση των οικονομικών

---

<sup>267</sup> Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 4.3.

<sup>268</sup> Η Επιτροπή Επιλογής και Στελέχωσης αποτελείται από: α. τον Προϊστάμενο των Ε.Κ, β. τον Επαρχιακό Διευθυντή των Ε.Κ και γ. έναν λειτουργό του Επαρχιακού Γραφείου των Ε.Κ. Πηγή: Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 5.3.

<sup>269</sup> Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 4.4.

υποχρεώσεων και της πειθαρχίας των συμμετεχόντων, η ενημέρωση των κατάλληλων εντύπων, η προστασία του σχολικού εξοπλισμού και, τέλος, η διδασκαλία του θέματος που έχει αναλάβει με βάση τις κατευθυντήριες γραμμές ή το μη-τυπικό αναλυτικό πρόγραμμα που του παρέχει η υπηρεσία, αφού προβεί στις απαραίτητες προσαρμογές με βάση το επίπεδο των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα. Επίσης, οι εκπαιδευτές αμείβονται σύμφωνα με την ορισμένη αντιμισθία που έχει οριστεί από το Υπουργείο Οικονομικών.<sup>270</sup>

«Περισσότεροι από 25.000 πολίτες (74% γυναίκες και περισσότεροι από 24% ήταν 65 χρόνων και άνω) παρακολούθησαν προγράμματα στα Επιμορφωτικά Κέντρα κατά το ακαδημαϊκό έτος 2015-2016 και 30% παρακολούθησαν προγράμματα στην ύπαιθρο. Κατά το 2015-2016, οι δαπάνες ανήλθαν σε 2.217.842 ευρώ, συμπεριλαμβανομένων των μισθών των εκπαιδευτικών».<sup>271</sup> Την ίδια περίοδο τα Επιμορφωτικά Κέντρα οργάνωσαν δωρεάν περίπου 357 ειδικές τάξεις για διάφορες μειονεκτούσες ομάδες (π.χ. αναλφάβητους, κρατούμενους).<sup>272</sup>

#### **E.4. Προβληματισμοί για τη Διά Βίου Μάθηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου**

Όταν ξεκίνησε η έρευνα, για τη συγγραφή της παρούσας Διπλωματικής Εργασίας, ο βασικός σκοπός ήταν να αποτυπωθούν με τον περιεκτικότερο και αποτελεσματικότερο τρόπο οι προτάσεις της Ε.Ε προς τα Κράτη-Μέλη της, σχετικά με τη Διά Βίου Μάθηση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση. Στη συνέχεια, επρόκειτο να εξεταστεί το θεσμικό πλαίσιο για τη Διά Βίου Μάθηση στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δύο συγκεκριμένων Κρατών-Μελών, την Ελλάδα και την Κύπρο, και πιο συγκεκριμένα των πλαισίων εφαρμογής για τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων, που οργανώνεται και λειτουργεί υπό τη διοικητική αρμοδιότητα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Οι δύο αυτές χώρες του μεσογειακού περιβάλλοντος, αν και μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν και μια κοινή ανθρωπογεωγραφία, διαφέρουν σε θέματα πολιτικής

---

<sup>270</sup> Α.Υ.Σ 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019], άρθρο 5.

<sup>271</sup> Κορέλλη, Γ. & Μουρουζίδης, Γ. (2016). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη – Κύπρος*. Cedefop ReferNet Εκθέσεις ΕΕΚ στην Ευρώπη, σελ. 36.

<sup>272</sup> Ο.π., σελ. 36-37.

οργάνωσης, δημόσιας διοίκησης, καθώς και στη διάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησής τους. Όπως έχει επισημανθεί, στις τελευταίες σελίδες της ενότητας Γ.2, *Κατανοώντας τη Συμβολή της Διά Βίου Μάθησης στην Τοπική Ανάπτυξη μέσα από τις Περιοχές/Πόλεις Μάθησης*, εξετάζοντας τους πίνακες σχετικά με τις δαπάνες και τις επενδύσεις των Τοπικών Αυτοδιοικήσεων της Ε.Ε για τις κοινωνικές ανάγκες, τα ποσοστά για την Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου στον τομέα της εκπαίδευσης παρουσιάζονται μηδενικά. Αυτό συμβαίνει, διότι η Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου δεν έχει ούτε τη δομή, αλλά ούτε και τις αποκεντρωμένες αρμοδιότητες που παρουσιάζει η Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και όπως θα δούμε παρακάτω δεν κατέχει δικαιοδοσία οργάνωσης και λειτουργίας εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε κανένα επίπεδο.

Έτσι, αν και η αρχική προσέγγιση αφορούσε τη σύγκριση των πλαισίων εφαρμογής της Διά Βίου Μάθησης από την Τοπική Αυτοδιοίκηση των δύο χωρών, αυτές οι τόσο δομικές και συστηματικές διαφορές που παρουσίαζαν οι δύο χώρες στον συγκεκριμένο τομέα, έθεσε έναν νέο προσανατολισμό στην έρευνα, στα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης Ενηλίκων που αφορούν την Τοπική Κοινωνία των δύο χωρών, είτε αυτά ανήκουν στη δικαιοδοσία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, είτε όχι. Γιατί, αν και η Τοπική Αυτοδιοίκηση της Κύπρου δεν έχει να παρουσιάσει παρόμοιες δράσεις με εκείνες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της Ελλάδας, αυτό δε σημαίνει ότι οι πολίτες της Τοπική Κοινωνίας της Κύπρου δεν απολαμβάνουν Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης. Αντιθέτως, όπως παρουσιάστηκε στην προηγούμενη ενότητα, τα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων που σχετίζονται με την Τοπική Κοινωνία της Κύπρου διοργανώνονται τόσο από την Αν.Α.Δ, η οποία παίζει καταλυτικό ρόλο στην κάλυψη των αναγκών Επαγγελματικής Κατάρτισης στην Κύπρο, όσο και από το Υ.Π.Π, το οποίο φροντίζει να καλύψει τις ανάγκες για σύνδεση της Διά Βίου Μάθησης και της αγοράς εργασίας.

Σύμφωνα με έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Κύπρου), «Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου», οι Trukowski, Del Bianco και Λοϊζου εξηγούν ότι: «οι διοικητικές περιφέρειες αποτελούν ένα χαμηλότερο επίπεδο αποκέντρωσης της λειτουργίας της Κεντρικής Κυβέρνησης. Η κύρια λειτουργία των Επαρχιακών Διοικήσεων είναι ο συντονισμός και εφαρμογή των αρμοδιοτήτων των Υπουργείων (Κεντρικής Κυβέρνησης) εντός των διοικητικών ορίων της περιοχής παρέμβασής τους και λειτουργούν υπό τον στενό έλεγχο του Υπουργείου Εσωτερικών.

Επιπλέον, επιβλέπουν τη νομιμότητα των εργασιών των Κοινοτικών Συμβουλίων. Παρόλο που υπάρχει ένα ενιαίο σύστημα Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Κύπρο, οι Τοπικές Αρχές, ανάλογα με το μέγεθος και τη δυνατότητα αυτοδιοίκησής τους, είναι είτε Δήμοι (κυρίως αστικές περιοχές με περισσότερους από 5.000 κατοίκους), είτε Κοινότητες (κυρίως αγροτικές περιοχές). Έχουν διαφορετικό νομικό και διοικητικό καθεστώς αλλά και διαφορετικό φάσμα εξουσιών και ευθυνών όσον αφορά το επίπεδο παροχής υπηρεσιών». <sup>273</sup>

Από την ίδια πηγή αντλήθηκε η πληροφορία ότι οι Δήμοι διαθέτουν πολύ μεγαλύτερες εξουσίες, ευθύνες και άρα προϋπολογισμούς από τις Κοινότητες, ενώ παρουσιάζεται σημαντική διαφοροποίηση στο επίπεδο των εκτελεστικών τους λειτουργιών. Τόσο οι Δήμοι, όσο και οι Κοινότητες διαθέτουν γενική αρμοδιότητα, δηλαδή τη δικαιοδοσία να διαχειρίζονται όλες τις τοπικές υποθέσεις και να ασκούν όλες τις εξουσίες που προβλέπει ο νόμος. Αν και οι αρμοδιότητες των Τοπικών Αρχών είναι παρόμοιες, παρουσιάζουν αξιοσημείωτες διακρίσεις στο επίπεδο ελέγχου που δέχονται από την Κεντρική Κυβέρνηση σε θέματα λειτουργικού και εκτελεστικού ελέγχου, ενώ οι Κοινότητες παρουσιάζουν ούτως ή άλλως μικρότερη αυτοτέλεια σε σχέση με τους Δήμους. Ωστόσο, η βασική διαφοροποίηση εντοπίζεται στον έλεγχο νομιμότητας που δέχονται όλες οι ενέργειες των Κοινοτικών Αρχών από την Επαρχιακή διοίκηση, την ίδια στιγμή που οι Δήμοι δεν υφίστανται τέτοιου είδους περιορισμούς, πράγμα που σημαίνει πως διαθέτουν την ευελιξία να θέσουν σε λειτουργία οποιαδήποτε απόφαση χωρίς επιπρόσθετους ελέγχους. <sup>274</sup>

«Οι Δήμοι έχουν την εξουσία να προωθούν, ανάλογα με τις οικονομικές τους δυνατότητες, ένα ευρύ φάσμα τομέων και δραστηριοτήτων, όπως οι τέχνες, η παιδεία, ο αθλητισμός και οι κοινωνικές υπηρεσίες. Ωστόσο, κατά την ανασκόπηση των ευθυνών και καθηκόντων των Δημοτικών Αρχών, είναι εντυπωσιακός ο αριθμός των τοπικών δημοσίων υποθέσεων που δε ρυθμίζονται/διαχειρίζονται από τους Δήμους. Ουσιαστικά, οι περισσότερες τοπικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως η κοινωνική πρόνοια, η δημόσια υγεία, η εκπαίδευση, η στέγαση, οι δημόσιες

---

<sup>273</sup> Trutkowski, C. και Del Bianco, D. και Λοΐζου Ε. (2017). Έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τίτλο: *Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA\\_Cyprus\\_GR.pdf](http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA_Cyprus_GR.pdf) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019], σελ. 18.

<sup>274</sup> Ο.π., σελ. 19.

**Π.19. Κεντρική Κυβέρνηση, Δήμοι και Κοινότητες: Αρμοδιότητες και Εξουσίες**

Υπηρεσία	Εκτελεστική Αρχή			Παρατηρήσεις
	Κεντρική Κυβέρνηση	Δήμοι	Κοινότητες	
<b>GENERAL ADMINISTRATION</b>				
Αστυνομία, Πυροπροστασία, Πολιτική Προστασία				Οι Τοπικές Αρχές μπορούν να διορίσουν Τροχονόμους
Ποινική Δικαιοσύνη				
Civil Status Register				
Στατιστική Υπηρεσία				
<b>ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ</b>				
Προσχολική (βρεφοκομείο & νηπιαγωγείο), Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια				
Επαγγελματική και Τεχνική Εκπαίδευση, Εκπαίδευση Ενηλίκων				
Ανώτερη – Ανώτατη εκπαίδευση				
<b>ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΝΟΙΑ</b>				
Υπηρεσίες Κοινωνικής Πρόνοιας				Οι Τοπικές Αρχές μπορούν να λειτουργούν κέντρα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών
Στέγες Πρόνοιας				
Κοινωνική Ασφάλιση				
<b>ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΕΙΑ</b>				
Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας				
Νοσοκομεία				
Προστασία της Υγείας				
<b>ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ</b>				
Στέγαση				
Πολεοδομικός Σχεδιασμός				
Περιφερειακός Προγραμματισμός				
<b>ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ</b>				
Δρόμοι				
Μεταφορές				
Περιφερειακοί Δρόμοι, Λιμάνια, Αεροδρόμια				
<b>ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΘΑΡΙΟΤΗΤΑ</b>				



Υδρευση & Αποχέτευση				
Συλλογή & Διαχείριση Αποβλήτων				
Κοιμητήρια & Σφαγεία				
Προστασία Περιβάλλοντος				
Προστασία Καταναλωτών				
<b>ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, ΑΝΑΨΥΧΗ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ</b>				
Θέατρα & Συναυλίες				
Μουσεία & Βιβλιοθήκες				
Πάρκα & Ανοιχτοί Χώροι				
Αθλητισμός & Αναψυχή				
Θρησκευτικές Εγκαταστάσεις				
<b>ΚΟΙΝΗΣ ΩΦΕΛΙΑΣ</b>				
Αέριο, Θέρμανση, Ηλεκτρική Ενέργεια				
Παροχή Νερού				
<b>ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ</b>				
Γεωργία, Δάση & Αλιεία				
Τοπική Οικονομική Ανάπτυξη				
Εμπόριο & Βιομηχανία				
Τουρισμός				
	Αποκλειστική Αρμοδιότητα			Κοινή Αρμοδιότητα

Πηγή: Trutkowski, C. και Del Bianco, D. και Λοΐζου Ε. (2017). Έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τίτλο: *Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου*.

συγκοινωνίες και η προστασία του περιβάλλοντος δεν εμπίπτουν στα καθήκοντα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αλλά της Κεντρικής Κυβέρνησης. Αξίζει να σημειωθεί επίσης, ότι οι Δήμοι στην Κύπρο έχουν μόνο υποχρεωτικά καθήκοντα, με αποτέλεσμα να μην έχουν την εξουσία και κατ' επέκταση ευελιξία να αναλαμβάνουν αυτόβουλα δράση ή να παίρνουν πρωτοβουλίες για αντιμετώπιση ζητημάτων τοπικού χαρακτήρα εκ μέρους των δημοτών τους».<sup>275</sup> Όπως άλλωστε παρατηρούμε και στον παραπάνω πίνακα, όπου αναλύονται οι Αρμοδιότητες και οι Εξουσίες των Εκτελεστικών Αρχών της Κύπρου (Κεντρική Κυβέρνηση, Δήμοι, Κοινότητες), σε όλους τους

<sup>275</sup> Trutkowski, C. και Del Bianco, D. και Λοΐζου Ε. (2017). Έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τίτλο: *Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA\\_Cyprus\\_GR.pdf](http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA_Cyprus_GR.pdf) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019], σελ. 20.

τομείς της εκπαίδευσης (προσχολική, πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση, εκπαίδευση ενηλίκων, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση) η Τοπική Αυτοδιοίκηση δεν κατέχει Αρμοδιότητες και Εξουσίες. Αντιθέτως, γίνεται ξεκάθαρο πως όλα τα επίπεδα και οι μορφές της εκπαίδευσης (τυπική, μη τυπική, άτυπη) στην Κύπρο οργανώνονται και ελέγχονται από την Κεντρική Κυβέρνηση της χώρας.

## Συμπεράσματα – Επίλογος

Στις τελευταίες σελίδες της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα επιχειρηθεί μια συγκριτική προσέγγιση των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων, από τα οποία επωφελούνται οι τοπικές κοινωνίες της Ελλάδας και της Κύπρου, όσο το επιτρέπουν οι υπάρχουσες οργανωτικές διαφορές ανάμεσα στις δύο χώρες. Η σύγκριση θα αφορά τους παρακάτω τομείς των Προγραμμάτων: θεσμικό πλαίσιο, διαχείριση, θεματολογία, επιλέξιμες ομάδες, χρηματοδότηση, ζητήματα εκπαιδευτικών και θέματα πιστοποίησης.

Οι βασικοί φορείς για την προαγωγή της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης στην τοπική κοινωνία της Ελλάδας είναι τα Κ.Δ.Β.Μ, τα οποία έχουν διαδεχτεί τα Κ.Ε.Κ. Σύμφωνα με τον νόμο 3879/2010 (ΦΕΚ Α' 163), «ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις», γίνεται ξεκάθαρο ότι τόσο η ίδρυση, όσο και η λειτουργία των Κ.Δ.Β.Μ εντάσσονται ανάμεσα στις αρμοδιότητες του Δήμου. Οι φορείς που αναλαμβάνουν τη συγκρότησή τους είναι τόσο ιδιωτικοί, όσο και δημόσιοι και λειτουργούν σε κάθε περίπτωση υπό την εποπτεία της Γ.Γ.Δ.Β.Μ και των Δ.Δ.Β.Μ, οι οποίες αναλαμβάνουν εκπαιδευτικές αρμοδιότητες τοπικού χαρακτήρα, ανάλογα με την Περιφέρεια της δικαιοδοσίας τους. Επίσης, τα Κέντρα στεγάζονται κατά κύριο λόγο σε κτήρια σχολικών μονάδων της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Αντιθέτως, τα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων στην Κύπρο λειτουργούν κάτω από κεντρικότερη δικαιοδοσία, δηλαδή υπό την εποπτεία είτε της Αν.Α.Δ, είτε του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, εφόσον οι Ο.Τ.Α της Κύπρου δε διαθέτουν δικαιοδοσία στην ίδρυση και οργάνωση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και σε αυτό το επίπεδο διακρίνεται ξεκάθαρα η βασική διαφορά ανάμεσα στις παροχές Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων που αφορούν την τοπική κοινωνία στις δύο χώρες. Τόσο τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης, όσο και το Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων που διοργανώνει η Αν.Α.Δ διενεργούνται σε συνεργασία με τα Κ.Ε.Κ της Κύπρου που έχουν πιστοποιηθεί από την Αν.Α.Δ. Επιπροσθέτως, στην περίπτωση των Επιμορφωτικών Κέντρων, τα οποία για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας κρίνεται ότι αντιστοιχούν περισσότερο στα Κ.Ε.Ε (Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων) της Ελλάδας, προβλέπεται η αξιοποίηση των εγκαταστάσεων των δημόσιων σχολείων για τη στέγασή τους.

Τα προγράμματα των Κ.Δ.Β.Μ της Ελλάδας απευθύνονται σε ενήλικες (18 ετών και άνω) και γίνεται προσπάθεια για διατήρηση ισότιμης πρόσβασης σε αυτά, με ιδιαίτερη προσοχή στην ενσωμάτωση των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, ενώ η θεματολογία των προγραμμάτων προτείνεται από τους Δήμους με γνώμονα τις τοπικές ανάγκες και με στόχο την προώθηση της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτιστικής και προσωπικής ανάπτυξης των ανθρώπων της τοπικής κοινωνίας. Τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Συνεχιζόμενης Κατάρτισης της Κύπρου στοχεύουν στην κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών της οικονομίας, στην αναβάθμιση γνώσεων και δεξιοτήτων των εργοδοτούμενων για κάλυψη επιχειρησιακών αναγκών ή, στην περίπτωση των Προγραμμάτων Κατάρτισης Ανέργων, στην παροχή Αρχικής και Συνεχιζόμενης Κατάρτισης σε άνεργους με σκοπό την ένταξή τους στην απασχόληση. Τα θεματικά πεδία, τα οποία καλούνται να καλύψουν τα Κ.Ε.Κ της Κύπρου αποφασίζονται μέσα από τα Θεματολόγια που εκδίδει η Αν.Α.Δ κάθε δύο χρόνια. Τα Θεματολόγια αυτά καταρτίζονται είτε με την αξιοποίηση της εμπειρίας των Κ.Ε.Κ, σχετικά με την επιλεξιμότητα των θεμάτων των προγραμμάτων, είτε με γνώμονα εκθέσεις και έρευνες που πραγματοποιεί η Αν.Α.Δ σχετικά με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, έτσι ώστε να προσφέρει προγράμματα που θα οδηγήσουν τους άνεργους συμμετέχοντες πιο γρήγορα στην εύρεση εργασίας ή θα ανανεώσουν αποτελεσματικότερα και πιο στοχευμένα τις γνώσεις και τις δεξιότητες των εργοδοτούμενων συμμετεχόντων.

Η χρηματοδότηση των Κ.Δ.Β.Μ, όπως και γενικότερα η εκπαίδευση των ενηλίκων στην Ελλάδα, χρηματοδοτείται πρωτίστως από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Παιδείας και συμπληρωματικά από το Ε.Κ.Τ. Πιο συγκεκριμένα, τα Κ.Δ.Β.Μ χρηματοδοτούνται μέσω του Ειδικού Στόχου 10.3.1, της Επενδυτικής Προτεραιότητας 10.3, η οποία αποτελεί κομμάτι του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (ΑΝ.Α.Δ & Ε.Δ.Β.Μ)», το οποίο με τη σειρά του αποτελεί Πρόγραμμα του Ε.Σ.Π.Α. Ο προϋπολογισμός ένταξης του προγράμματος υπολογίζεται στα 9,6 εκατομμύρια ευρώ και υπεύθυνο για τη διαχείριση των χρημάτων κρίνεται το Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ. Στην περίπτωση της Κύπρου, τα προγράμματα της Αν.Α.Δ χρηματοδοτούνται κατά κύριο λόγο από τον προϋπολογισμό της. Στην περίπτωση των Πολυεπιχειρησιακών Προγραμμάτων προβλέπεται καταβολή χορηγήματος από την Αν.Α.Δ στον εργοδότη των εργαζομένων που έχουν παρακολουθήσει κάποιο από τα προγράμματα της με σκοπό την κάλυψη ενός μέρους των διδάκτρων, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις προβλέπεται χορήγηση για το Κ.Ε.Κ που έχει αναλάβει τη διεξαγωγή κάποιου προγράμματος. Στην περίπτωση του Προγράμματος Κατάρτισης Ανέργων,

η Αν.Α.Δ αναλαμβάνει να καλύψει πλήρως τα έξοδα από τον προϋπολογισμό της και οι συμμετέχοντες λαμβάνουν μηνιαίο επίδομα για την κατάρτισή τους. Τα έσοδα της Αν.Α.Δ προέρχονται από: το τέλος ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, τα ταμεία της Ε.Ε, καθώς και από άλλες πηγές. Οι δαπάνες της Αν.Α.Δ μόνο για τα Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας και Συνήθη ανήλθαν για το 2015 σε 3.600.000 ευρώ. Στην περίπτωση των προγραμμάτων του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, οι δαπάνες καλύπτονται με ελάχιστη καταβολή διδάκτρων από τους συμμετέχοντες και μέσα από τον προϋπολογισμό του Υ.Π.Π.

Στα Κ.Δ.Β.Μ διδάσκουν Εκπαιδευτές Ενηλίκων, δηλαδή εκπαιδευτές που διαθέτουν τα τυπικά και ουσιαστικά προσόντα για την άσκηση του επαγγέλματός τους, καθώς και την απαραίτητη πιστοποίηση σχετικά με την εκπαιδευτική τους εμπειρία. Τα προγράμματα σπουδών των Κ.Δ.Β.Μ προβλέπουν με σαφήνεια τα προσόντα που πρέπει να έχουν οι εκπαιδευτές για κάθε θεματική ενότητα, δίνεται έμφαση στην επάρκεια, αλλά και τη διαρκή ανανέωση και επικαιροποίηση των προσόντων των εκπαιδευτικών, ενώ στα προσόντα που συνεκτιμώνται για την επιλογή τους περιλαμβάνονται: η εργασιακή και διδακτική εμπειρία, η εξειδίκευση στο γνωστικό αντικείμενο, οι συναφείς μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών, η απόδοση και η συνέπεια. Στην Κύπρο, η Αν.Α.Δ δημοσιεύει έναν Οδηγό Πολιτικής και Διαδικασιών σχετικά με τα κριτήρια έγκρισης και επιχορήγησης προγραμμάτων στο πλαίσιο του Σχεδίου Δράσης. Στην περίπτωση των Επιμορφωτικών Κέντρων, δημιουργούνται Κατάλογοι/Μητρώα υποψήφιων εκπαιδευτών για κάθε επαρχία και για κάθε θέμα ξεχωριστά και οι εκπαιδευτές επιλέγονται για κάθε επαρχία χωριστά.

Ο Νόμος 4186/2013, «αναδιάρθρωση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και λοιπές διατάξεις», ορίζει το είδος της πιστοποίησης που πρόκειται να παρέχει κάθε φορέας μη τυπικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα και προβλέπει Βεβαίωση Επάρκειας για την περίπτωση των Κ.Δ.Β.Μ. Η Αν.Α.Δ έχει πραγματοποιήσει τη σύσταση του Συστήματος Επαγγελματικών Προσόντων, το οποίο αναλαμβάνει την αναγνώριση των προσόντων των ατόμων χωρίς οικονομική επιβάρυνση. Τη διαδικασία προσδιορισμού και τεκμηρίωσης των προσόντων που έχουν αποκτηθεί από την τυπική, μη τυπική και άτυπη μάθηση αναλαμβάνουν εγκεκριμένα από την Αν.Α.Δ Κέντρα Αξιολόγησης Επαγγελματικών Προσόντων και η πιστοποίηση των επαγγελματικών προσόντων γίνεται με βάση τις εκθέσεις αξιολόγησης των Αξιολογητών Επαγγελματικών Προσόντων. Τα Πιστοποιητικά Επαγγελματικών Προσόντων είναι ενταγμένα στο Κυπριακό Πλαίσιο Προσόντων, το οποίο με τη

σειρά του είναι συσχετισμένο με το E.Q.F. Ιδιαίτερη σημασία έχει το γεγονός ότι από το Σ.Ε.Π μπορούν να επωφεληθούν πολίτες οποιουδήποτε Κράτους-Μέλους της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών.

Η παρούσα έρευνα ξεκίνησε παρουσιάζοντας τη σημασία που απέκτησε η επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο και κατ' επέκταση η Διά Βίου Μάθηση για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την αντιμετώπιση των καινούριων προκλήσεων που έφερε μαζί της η νέα χιλιετία, καθώς και την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσης που ξεκίνησε το 2008. Αφού εξετάστηκε ο ρόλος που διαδραμάτισε η Διά Βίου Μάθηση, αλλά και η γενικότερη προσπάθεια για τη διαμόρφωση μιας αποτελεσματικότερης εκπαίδευσης, προκειμένου να επιτευχθεί μια περισσότερο βιώσιμη οικονομία, καθώς και η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής μέσα από τις Στρατηγικές της Λισαβόνας και της «Ευρώπης 2020», στη συνέχεια αναλύθηκε η σημασία που παρουσιάζει η τοπική ανάπτυξη για την απασχόληση και η Δια Βίου Μάθηση για την τοπική ανάπτυξη.

Η έρευνα συνεχίστηκε εξετάζοντας πότε και με ποιόν τρόπο πραγματοποιήθηκε η ενεργοποίηση της Ε.Ε σχετικά με την τοπική διάσταση της πολιτικής για την απασχόληση, καθώς και το σύνολο της πορείας δράσης σε σχέση με το συγκεκριμένο θέμα, παρουσιάστηκαν οι δυσκολίες και τα προβλήματα που προέκυψαν στις προσπάθειες για εναρμόνιση των πολιτικών σχετικά με τις δραστηριότητες των Ο.Τ.Α, ενώ καταμετρήθηκαν οι δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι Ο.Τ.Α στην περίοδο της κρίσης, του σημαντικού τους ρόλου στην αντιμετώπιση των προβλημάτων που συνόδευαν την κρίση, καθώς και τη συμβολή των Ε.Δ.Ε.Τ στην τοπική ανάπτυξη. Επίσης, παρατέθηκε μια σειρά από αποσπάσματα άρθρων σχετικά με τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει η «Πόλη που Μαθαίνει», δηλαδή η περιοχή εκείνη που φροντίζει να εξασφαλίσει τη Διά Βίου Μάθηση σε όλους και που καλλιεργεί στον πολίτη την ανάγκη για συμμετοχή και προσωπική ολοκλήρωση. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε μια αναλυτική εξέταση των λόγων για τους οποίους η μάθηση καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου είναι σημαντική για την τοπική κοινωνία, καθώς και την προέλευση, την ιστορική διαδρομή των Περιοχών Μάθησης και την ιδέα μιας γεωγραφικά ορισμένης περιοχής που μαθαίνει. Παρουσιάστηκαν ορισμοί σχετικά με την Περιοχή Μάθησης και τα συστατικά στοιχεία που την απαρτίζουν, ενώ πραγματοποιήθηκαν υποθέσεις για το μέλλον των «Πόλεων της Μάθησης» μέσα από την έννοια της «Κοινωνίας της Σοφίας».

Μέσα από τα στοιχεία που παρουσιάστηκαν, γίνεται ξεκάθαρο το γεγονός πως και οι δύο χώρες έχουν αναγνωρίσει τον καταλυτικό χαρακτήρα που πρόκειται να διαδραματίσει η Διά Βίου Μάθηση για τη μετάβαση των ευρωπαϊκών κοινοτήτων στην «κοινωνία της γνώσης» και για την επίτευξη μιας «βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης» και της «κοινωνικής συνοχής». Εξετάστηκε η ευθυγράμμιση των εθνικών στρατηγικών των δύο χωρών με τις κατευθυντήριες γραμμές που έχει υποδείξει η Ε.Ε σχετικά με την ανάπτυξη εγχώριων πολιτικών Διά Βίου Μάθησης. Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ενεργοποίηση εξετάστηκε μέσα από τον νόμο 3879/2010, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου μέσα από τη Στρατηγική της Κυπριακής Δημοκρατίας για τη Διά Βίου Μάθηση (2014 – 2020). Επίσης, αποδείχτηκε ότι τα δύο Κράτη – Μέλη παρουσιάζουν ένα ικανοποιητικό σύνολο από Προγράμματα, τα οποία αφορούν τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων σε εθνικό επίπεδο.

Ταυτόχρονα, η παρούσα έρευνα αποδεικνύει ότι και οι δύο χώρες παρουσιάζουν ένα ικανοποιητικό σύνολο από Προγράμματα, τα οποία αφορούν τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση των Ενηλίκων σε υπό-εθνικό επίπεδο, δηλαδή την τοπική κοινωνία, τις Περιφέρειες, τους Δήμους και τις Κοινότητες. Κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να τονιστεί πως και οι δύο χώρες φροντίζουν να προωθήσουν τα προγράμματα με στόχο την ισότιμη πρόσβαση, την ενσωμάτωση των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων και ιδιαίτερα των ανέργων σε αυτά.

Η βασική διαφορά, ανάμεσα στα Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων της Ελλάδας και της Κύπρου, εντοπίζεται στο επίπεδο της διαχείρισής τους. Στην περίπτωση της Ελλάδας η ίδρυση, η λειτουργία και η διαχείριση των Προγραμμάτων ανήκουν στη δικαιοδοσία των Ο.Τ.Α, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου σε κεντρικότερη δικαιοδοσία, δηλαδή σε αυτήν της Κεντρικής Κυβέρνησης. Αυτή η διαπίστωση γεννά έναν αριθμό από προβληματισμούς, καθώς γίνεται αντιληπτό ότι η Κύπρος αποτελεί το μοναδικό Κράτος - Μέλος της Ε.Ε, του οποίου η Τοπική Αυτοδιοίκηση δε διαθέτει ελευθερία δράσης σχετικά με τις εκπαιδευτικές ενέργειες που αφορούν την τοπική κοινωνία. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει πως οι πολίτες των Κοινοτήτων και των Δήμων της Κύπρου δεν απολαμβάνουν Προγράμματα Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης σε αντίστοιχη πυκνότητα, ποιότητα και επίπεδο με τους πολίτες των Περιφερειών και των Δήμων της Ελλάδας, όμως θέτει το ερώτημα, αν η μη αποκεντρωμένη εποπτεία και διαχείριση αυτών των Προγραμμάτων της Κύπρου προσφέρει τη δυνατότητα εντοπισμού και κατ' επέκταση κάλυψης των αναγκών για εκπαίδευση και κατάρτιση

που προκύπτουν στη μικρή κοινωνία της Κοινότητας και του Δήμου. Όπως αναφέρθηκε και στην *Ενότητα Γ*, η Ε.Ε έχει φροντίσει να προβάλλει τη σημαντικότητα της ενεργοποίησης των Ο.Τ.Α σε θέματα αναπτυξιακού χαρακτήρα, διότι αναγνωρίζει ότι η οποιαδήποτε αναπτυξιακή αλλαγή πρέπει να ξεκινήσει από τα χαμηλότερα επίπεδα διοίκησης και οργάνωσης προς τα ψηλότερα, ώστε να είναι αποτελεσματικότερη. Το συγκεκριμένο αναπτυξιακό χαρακτηριστικό κρίνεται σημαντικό, καθότι η Περιφέρεια, ο Δήμος και η Κοινότητα, προσφέρουν μια μεγαλύτερη εγγύτητα ανάμεσα σε όσους παίρνουν τις αποφάσεις και εκείνους τους οποίους οι αποφάσεις αφορούν.

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, αλλά και συνυπολογίζοντας το γεγονός πως η Κύπρος παρουσιάζει κάποιες ιδιομορφίες σε σχέση με την πλειονότητα των Κρατών – Μελών της Ε.Ε (π.χ μικρότερη έκταση, απουσία δεύτερης βαθμίδας τοπικής αυτοδιοίκησης), θα πραγματοποιηθεί η ολοκλήρωση της εργασίας με τη διατύπωση προτάσεων για μελλοντική διερεύνηση. Κρίνεται, λοιπόν, χρήσιμο να εξεταστεί το κατά πόσο η απουσία της συμμετοχής των Ο.Τ.Α της Κύπρου στη διοργάνωση και τη διαχείριση εκπαιδευτικών προγραμμάτων που αφορούν την τοπική κοινωνία, επιτρέπει τη διαμόρφωση Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων, τα οποία να συνυπολογίζουν στον σχεδιασμό τους τις εξειδικευμένες ανάγκες, τις ελλείψεις και τα προβλήματα της Τοπικής Κοινωνίας, καθώς ο ρόλος των Ο.Τ.Α είναι πρωτίστως να αναγνωρίζουν αυτά ακριβώς τα χαρακτηριστικά των τοπικών κοινωνιών. Τέλος, τίθεται το ερώτημα, αν τα θεματολόγια που καταρτίζονται από τα Κ.Ε.Κ της Κύπρου λαμβάνουν υπ' όψη, εκτός από τις γενικότερες ανάγκες της αγοράς εργασίας σε εθνικό επίπεδο, τις ειδικές ανάγκες που προκύπτουν κατά περιοχή, κατά Κοινότητα, κατά Δήμο.

Συνοψίζοντας, η Ελλάδα και η Κύπρος είναι δύο χώρες του μεσογειακού περιβάλλοντος, οι οποίες μοιράζονται έναν μεγάλο αριθμό από κοινά χαρακτηριστικά, ωστόσο διαφέρουν σε αρκετά άλλα. Η διάρθρωση της Τοπικής τους Αυτοδιοίκησης αποτελεί ένα από αυτά. Αυτή τους η κομβική διαφορά δεν επέτρεψε την πραγματοποίηση κάποιας συγκριτικής προσέγγισης ανάμεσα στα πλαίσια εφαρμογής των προγραμμάτων Διά Βίου Μάθησης που πηγάζουν από την Τοπική Αυτοδιοίκηση των δύο χωρών. Ωστόσο, πραγματοποιήθηκε μια συγκριτική προσέγγιση των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων που επηρεάζουν τις τοπικές κοινωνίες των δύο χωρών. Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει καταφέρει να παρουσιάσει μια εις βάθος ανάλυση του σημαντικού χαρακτήρα που διαδραματίζει η Διά Βίου Μάθηση για την τοπική κοινωνία και κατ' επέκταση τη συμβολή της τοπικής ανάπτυξης στην



επίτευξη μιας βιώσιμης οικονομίας και κοινωνικής συνοχής για την Ε.Ε, καθώς και μια αποτελεσματική ανάλυση του πλαισίου εφαρμογής των Προγραμμάτων Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων από τους Ο.Τ.Α της Ελλάδας, καθώς και μια λεπτομερή αναφορά στα αντίστοιχα προγράμματα από τα οποία επωφελείται η τοπική κοινωνία της Κύπρου. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται, δίνονται με τρόπο κατανοητό, περιεκτικό και ταυτόχρονα διεξοδικό, έτσι ώστε η παρούσα διπλωματική εργασία να αποτελέσει σημείο εκκίνησης και προβληματισμού για μελλοντικές έρευνες συναφούς αντικειμένου, αλλά και ένα χρήσιμο σημείο αναφοράς για την αναζήτηση πληροφοριών σχετικά με τη Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση Ενηλίκων στην τοπική κοινωνία της Ελλάδας και της Κύπρου.

# Βιβλιογραφία

## Ελληνόγλωσση

Ανδριτσοπούλου – Μάλλιου, Δ. (2006). *Δημόσια Εκπαίδευση και Τοπική Αυτοδιοίκηση στην Ελλάδα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Διδακτορική Διατριβή: Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης. *Εθνική Στρατηγική Διά Βίου Μάθησης 2014 – 2020*. Λευκωσία: Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.dgepcd.gov.cy/dgepcd/dgepcd.nsf/499A1CB95981643FC2257C7D00486172/%24file/National%20Lifelong%20Learning%20Strategy%20in%20Greek.pdf> [Προσβάσιμο στις 20/03/2019].

Κορέλλη, Γ. & Μουρουζίδης, Γ. (2016). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ευρώπη-Κύπρος*. Cedefop ReferNet Εκθέσεις ΕΕΚ στην Ευρώπη.

Μπουτσιούκη, Σ. (2017). *Ευρωπαϊκή Πολιτική στην Εκπαίδευση: Από τη Στρατηγική της Λισαβόνας στη Στρατηγική «Ευρώπη 2020»*. Θεσσαλονίκη: Κ. & Μ. Αντ. Σταμούλη.

Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). (2007). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη:

1. Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2007). *Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 351.
2. Βρυνιώτη, Κ. (2007). *Διά Βίου Μάθηση*. Στο: Ξωχέλλης, Π. (επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 220
3. Σιπητάνου, Α.Α. (2007). *Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 349.
4. Σιπητάνου, Α.Α. (2007). *Τυπική - Μη Τυπική – Άτυπη Εκπαίδευση*. Στο: Ξωχέλλης, Π.(επίμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη, σελ. 694

Πανιτσίδου, Ε. (2007). *Τα Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΚΕΕ) Ως Θεσμός Συνεχιζόμενης Εκπαίδευσης και Κατάρτισης – Εξέλιξη και Προοπτική*. Διπλωματική Εργασία: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Τμήμα Εκπαιδευτικής και Κοινωνικής Πολιτικής.

Σιπητάνου, Α. Α. (2014). *Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Η Πορεία, οι Θεσμοί, οι Εφαρμογές*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Σιπητάνου, Α. Α. (2005). *Θεσμοί και Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Διά Βίου Μάθηση: Μια Κριτικό-Ερμηνευτική Προσέγγιση*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Πανεπιστημίου Μακεδονίας.

Σκιαδάς, Δ. (2004). Χρηματοδότηση Πολιτικών Απασχόλησης στην Ελλάδα από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο *Επιθεώρηση Εργασιακών Σχέσεων*, Τ. 33, σελ. 32-51.

Τσεκούρας, Ι. & Σταμπουλής, Μ. & Λιτσαρδάκης, Μ. (2004). *Η Χρηματοδότηση της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης στην Ελλάδα: Περιγραφή του Συστήματος Χρηματοδότησης*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Trutkowski, C., Del Bianco, D. και Λοΐζου Ε. (2017). Έκθεση για το Κέντρο Εμπειρογνωμοσύνης για τη Μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με τίτλο: *Ανάλυση Αναγκών Κατάρτισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Κύπρου*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA\\_Cyprus\\_GR.pdf](http://ucm.org.cy/wp-content/uploads/TNA_Cyprus_GR.pdf) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

## **Ξενόγλωσση**

Coombs, P.H. & Ahmed, M. (1974). *Attacking Rural Poverty: How Non-Formal Education Can Help*. Baltimore: John Hopkins University Press.

Coombs, P.H. (1968). *The World Educational Crisis: A System Analysis*. New York: Oxford University Press.

CEDEFOP. (2014). *Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση στην Ελλάδα: Συνοπτική Περιγραφή*. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Jarvis, P. (2007). *Globalization, Lifelong Learning and the Learning Society: Sociological Perspectives (Lifelong Learning and the Learning Society, Vol. 2)*. Routledge.

Laal, M. (2011). Lifelong Learning: What does it Mean? στο *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, V. 28, σελ. 470-474. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα Research Gate:

[https://www.researchgate.net/publication/224767020\\_Lifelong\\_Learning\\_What\\_does\\_it\\_Mean](https://www.researchgate.net/publication/224767020_Lifelong_Learning_What_does_it_Mean)

[Προσβάσιμο στις 6 Απριλίου 2018].

Longworth, N. (2006). *Learning Cities, Learning Regions, Learning Communities: Lifelong Learning and Local Government*. London and New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Longworth, N. *Changing Perceptions, Changing Cities, Changing Economies: A Historical Review of the Development of Learning Cities and Learning Regions*, abstract. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα:

<https://www.thersa.org/globalassets/pdfs/city-growth-commission/evidence/learning-cities-and-regions-historical-review.pdf> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

Osborne, M., Kearns, P. & Yang, J. (2013). Learning Cities: Developing Inclusive, Prosperous and Sustainable Urban Communities στο *International Review of Education*, V. 59 (Ch. 4), σελ. 409-423.

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-013-9384-y>

[Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

Wals, A., Mochizuki, Y. & Leicht, A. (2017). Critical Case-studies of Non-formal and Community Learning for Sustainable Development στο *International Review of Education*, V. 63 (Ch. 6), σελ. 783-792.

Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11159-017-9691-9>

[Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

## Ευρωπαϊκή Ένωση

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. *Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/95/el-fondo-europeo-de-desarrollo-regional-feder-> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

Barcelona European Council. (2002, March). Presidency Conclusions.

Commission of the European Communities. (2007, December). Communication from the Commission to the Spring European Council: *Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2008-2010)*, including a Commission Recommendation: *On the Broad Guidelines for the Economic Policies of the Member States and the Community* (under article 99 of the EC Treaty) and a Proposal for a Council Decision: *On Guidelines for the Employment Policies of the Member States* (under article 128 of the EC Treaty). COM (2007) 803 final.

Commission of the European Communities. (2005, February). Communication to the Spring European Council: *Working Together for Growth and Jobs. A New Start for the Lisbon Strategy*. Communication from President Baroso in Agreement with Vice President Verheugen, {SEC(2005) 192} {SEC(2005) 193}, COM(2005) 24 final.

Commission of the European Communities. (2002, February). Commission Staff Working Paper: *eLearning: Designing Tomorrow's Education. An Interim Report*. Technical Annex, as Requested by the Council Resolution of 13 July 2001. SEC (2006) 236.

Commission of the European Communities. (2001, November). Communication from the Commission: *Making a European Area of Lifelong Learning a Reality*. COM(2001) 678 final.

Commission of the European Communities. (2000, January). Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: *Towards a European Research Area*. COM (2000) 6.

Commission of the European Communities. (2000, October). Commission Staff Working Paper: *A Memorandum on Lifelong Learning*. SEC (2000) 1832.

Council of European Municipalities and Regions. (October 2013). *Decentralization at a Crossroads: Territorial Reforms in Europe in Times of Crisis*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE\\_broch\\_EN\\_complete\\_low.pdf](https://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/CCRE_broch_EN_complete_low.pdf) [Προσβάσιμο στις 13/08/2019].

Council of the European Union. (2001, February). Report from Education Council to the European Council: *On the Concrete Future Objectives of Education and Training Systems*.

Dexia. (July 2011). *Subnational Public Finance in the European Union*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [https://www.ccre.org/docs/Note\\_CCRE\\_Dexia\\_EN.pdf](https://www.ccre.org/docs/Note_CCRE_Dexia_EN.pdf) [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

EACEA. *Ellada: Χρηματοδότηση της Εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο από το δίκτυο Eurydice στην ιστοσελίδα: [https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33\\_el](https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/adult-education-and-training-funding-33_el) [Προσβάσιμο στις 04/01/2019].

European Commission. (2018). *Key Data: On Local and Regional Governments in the European Union*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.oecd.org/regional/EU-Local-government-key-data.pdf> [Προσβάσιμο στις 13/08/2019].

European Commission. (2010, March). Communication from the Commission on Europe 2020: *A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth*. COM(2010) 2020 final, executive summary.

Lisbon European Council. (2000, March). Conclusions of the Presidency.

Official Journal of the European Union. (2009, May). Council Conclusions of 12 May 2009: *On a Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training (ET '2020')*. 2009/C 119/02.

'Regulation (EU) No 1299/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on Specific Provisions for the Support from the European Regional Development Fund to the European Territorial Cooperation Goal' *Official Journal of the European Union*, L 347/259 of 20.12.2013.

‘Regulation (EU) No 1300/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the Cohesion Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1084/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347/281 of 20.12.2013.

‘Regulation (EU) No 1301/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Regional Development Fund and on specific provisions concerning the Investment for growth and jobs goal and repealing Regulation (EC) No 1080/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347/281 of 20.12.2013.

‘Regulation (EU) No 1303/2013 - common provisions on the European Regional Development Fund, the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund’ *Official Journal of the European Union*, L 347/320 of 20.12.2013.

‘Regulation (EU) No 1304/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 on the European Social Fund and repealing Council Regulation (EC) No 1081/2006’ *Official Journal of the European Union*, L 347/470 of 20.12.13.

Santa Maria da Feira European Council. (2000, June). Conclusions of the Presidency.

## **Νομοθεσία**

### ***Ελλάδα***

Νόμος 4186/2013 (ΦΕΚ Α’ 193): *Αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και Λοιπές Διατάξεις.*

Νόμος 3852/2010 (ΦΕΚ Α’ 87), *Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης.*

Νόμος 3879/2010 (ΦΕΚ Α’ 163), *Ανάπτυξη της Διά Βίου Μάθησης και Λοιπές Διατάξεις.*

Νόμος 3369/2005 (ΦΕΚ Α’ 171), *Συστηματοποίηση της Διά Βίου Μάθησης και Άλλες Διατάξεις.*

Νόμος 3191/2003 (ΦΕΚ Α’ 258), *το Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση.*

Νόμος 2909/2001 (ΦΕΚ Α' 90), *Ρυθμίσεις Θεμάτων Εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και Άλλες Διατάξεις*

Νόμος 2469/1997 (ΦΕΚ Α' 38), *Περιορισμός και Βελτίωση της Αποτελεσματικότητας των Κρατικών Δαπανών και Άλλες Διατάξεις.*

Νόμος 2224/1994 (ΦΕΚ Α' 112), *Ρύθμιση Θεμάτων Εργασίας, Συνδικαλιστικών Δικαιωμάτων, Υγιεινής και Ασφάλειας των Εργαζομένων και Οργάνωσης Υπ. Εργασίας και των Εποπτευομένων από αυτό νομικών Προσώπων και Άλλες Διατάξεις.*

Υπουργική Απόφαση 105127/2001 (ΦΕΚ Β' 5), *Σύστημα Πιστοποίησης Κέντρων Επαγγελματικής Κατάρτισης*

### **Κύπρος**

Νόμος 86(I)/1999, *περί Κοινοτήτων Νόμος*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

[http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999\\_1\\_86.html](http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1999_1_86.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

Νόμος 111/1985, *περί Δήμων Νόμος*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

[http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1985\\_1\\_111/full.html](http://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1985_1_111/full.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

Απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου 82311/2017. *Κανονισμοί Λειτουργίας Επιμορφωτικών Κέντρων Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα:

<http://www.moec.gov.cy/epimorfotika/nomothesia.html> [Προσβάσιμο στις 12/06/2019].



## Διαδικτυακές Πηγές – Άρθρα

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Η ΑνΑΔ και η Αποστολή της*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.hrdauth.org.cy/el/η-αναδ-η-αναδ-και-η-αποστολη-της> [Προσβάσιμο στις 21/03/2019].

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Ζωτικής Σημασίας (De Minimis)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/178/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/178/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πολυεπιχειρησιακά Προγράμματα Κατάρτισης – Συνήθη (De Minimis)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/179/pc\\_id/17139](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/179/pc_id/17139) [Προσβάσιμο στις 24/05/2019].

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019].

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. (Οκτώβριος 2018). *Πρόγραμμα Κατάρτισης Ανέργων: Οδηγός Πολιτικής και Διαδικασιών*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/227/pc\\_id/17178](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/227/pc_id/17178) [Προσβάσιμο στις 30/05/2019].

Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου. *Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων (Σ.Ε.Π)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p\\_id/82/pc\\_id/17154](http://www.anad.org.cy/easyconsole.cfm/page/project/p_id/82/pc_id/17154) [Προσβάσιμο στις 29/05/2019].

Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Γενικά Στοιχεία Προγραμμάτων ΚΔΒΜ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/idiotika-kdvm/1546-genika-stoixeia-programmton-kdvm> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης και Νέας Γενιάς. *Ταυτότητα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.gsae.edu.gr/el/taftotita> [Προσβάσιμο στις 4/7/2018].

Δήμος Αγίων Αναργύρων Καματερού. *Τα κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Κ.Ε.Ε.) είναι Δομές της Γενικής Γραμματείας Διά Βίου Μάθησης του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://agan.gov.gr/articlesview.php?id=1822> [Προσβάσιμο στις 5/8/2018].

Εκπαιδευτικός Όμιλος Ανάβασις. *Τι Είναι τα Κέντρα Διά Βίου Μάθησης – Σε Ποιους Απευθύνονται*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.anavasis.gr/blog/ti-einai-ta-kentra-dia-biou-mathisis> [Προσβάσιμο στις 23/12/2018].

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα "Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση" (Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ.). *Κεντρική Σελίδα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.epeaek.gr/epeaek/el/home.jsp> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση. *Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.edulll.gr/> [Προσβάσιμο στις 12/09/2018].

ΕΣΠΑ 2014-2020. *ΕΣΠΑ 2014-2020*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.espa.gr/el/Pages/staticESPA2014-2020.aspx> [Προσβάσιμο στις 04/01/2019].

Ευρετήριο Οικονομικών Όρων. *Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν [Gross domestic product (GDP)]*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.euretirio.com/akatharisto-egxorio-proion> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

Ιστοσελίδα ΕΚΔΔΑ, <https://www.ekdd.gr> [Προσβάσιμο στις 4/7/2018].

Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. *Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων (ΠΑΝ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1176&langId=el> [Προσβάσιμο στις 19/08/2019].

Ιστοσελίδα του Παγκύπριου Δικηγορικού Συλλόγου: [http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1985\\_1\\_111.html](http://www.cylaw.org/nomoi/indexes/1985_1_111.html) [Προσβάσιμο στις 04/06/2019].

Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Διά Βίου Μάθησης (ΚΔΒΜ) – Νέα Φάση*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κεντρα-δια-βιου-μαθησησ-νεα-φαση> [Προσβάσιμα στις 23/12/2018].

Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Διά Βίου Μάθησης – Προγράμματα Εθνικής Εμβέλειας & Προγράμματα Τοπικής Εμβέλειας ΑΠ7 & ΑΠ8*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-δια-βίου-μάθησης-προγραμματα-εθνικης-εμβελειας-προγραμματα-τοπικης> [Προσβάσιμα στις 23/12/2018].

Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων – (Κ.Ε.Ε.)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/προγράμματα-δράσεις/κέντρα-εκπαίδευσης-ενηλίκων-κεε> [Προσβάσιμα στις 12/09/2018].

Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου Μάθησης. *Ταυτότητα του Ιδρύματος*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: <https://www.inedivim.gr/σελίδα/ταυτότητα-του-ιδρύματος> [Προσβάσιμα στις 5/8/2018].

Κέντρο Παραγωγικότητας Κύπρου. *Αποστολή του ΚΕΠΑ*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.mlssi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa\\_new.nsf/kepa02\\_gr/kepa02\\_gr?OpenDocument](http://www.mlssi.gov.cy/mlsi/kepa/kepa_new.nsf/kepa02_gr/kepa02_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμα στις 20/03/2019].

Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα. *Ελληνική και Δια Βίου Εκπαίδευση: Κέντρα Εκπαίδευσης Ενηλίκων*. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα: [http://www.greek-language.gr/greekLang/modern\\_greek/guides/adult\\_education/page\\_005.html#](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/guides/adult_education/page_005.html#) [Προσβάσιμα στις 5/8/2018].

Σ. Κ. ΑΙΓΙΣ. *Επιδοτούμενα*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.myespa.gr/subsidized/> [Προσβάσιμα στις 14/09/2018].

Υπουργείο Εσωτερικών Κύπρου. *Επαρχιακές Διοικήσεις: Ιστορικό*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: [http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory\\_gr/dmlhistory\\_gr?OpenDocument](http://www.moi.gov.cy/moi/da/dadmin.nsf/dmlhistory_gr/dmlhistory_gr?OpenDocument) [Προσβάσιμα στις 19/03/2019].

Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. *Κρατικά Ινστιτούτα Επιμόρφωσης*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.moec.gov.cy/kie/index.html> [Προσβάσιμα στις 06/06/2019].

Business Dictionary. *Human Resource*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.businessdictionary.com/definition/human-resource.html> [Προσβάσιμο στις 19 Μαΐου 2018].

Capitalinvest. *Τι είναι ο κανόνας de minimis (EE) και τι είναι οι Διαφανείς Ενισχύσεις*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://capitalinvest.gr/index.php/22-orologia/118-de-minimis-eu> [Προσβάσιμο στις 27/05/2019].

Cedefop – Refernet Κύπρου. *Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού Κύπρου (Αν.Α.Δ)*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://www.refernet.org.cy/easyconsole.cfm/id/2260> [Προσβάσιμο στις 27/05/2019].

Smith, M. K. (2001). *What is non-formal education?, the encyclopaedia of informal education*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://infed.org/mobi/what-is-non-formal-education/> [Προσβάσιμο στις 18 Μαΐου 2018].

UNESCO Institute for Lifelong Learning. *UNESCO Global Network of Learning Cities*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <http://uil.unesco.org/lifelong-learning/learning-cities> [Προσβάσιμο στις 22/08/2019].

University of Cambridge. Cambridge Dictionary. *Lifelong Learning*. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/lifelong-learning> [Προσβάσιμο στις 5 Απριλίου 2018].

## Συντομογραφίες

### A

A.A.K = Αστυνομική Ακαδημία Κύπρου

A.Εγγ.Π = Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

A.E.E = Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα

A.E.I = Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Αν.Α.Δ = Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού (Κύπρος)

ΑΝ.Α.Δ & Ε.Δ.Β.Μ = Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση (να μη συγχέεται με την Αν.Α.Δ της Κύπρου)

A.Ξ.Ι.Κ = Ανώτερο Ξενοδοχειακό Ινστιτούτο Κύπρου

A.Σ = Ανοικτό Σχολείο

### Γ

Γ.Γ.Ε.Ε (Σήμερα Γ.Γ.Δ.Β.Μ) = Γενική Γραμματεία Εκπαίδευσης Ενηλίκων

Γ.Γ.Δ.Β.Μ = Γενική Γραμματεία Διά Βίου Μάθησης

### Δ

Δ.Β.Μ = Διά Βίου Μάθηση

Δ.Δ.Β.Μ = Διευθύνσεις Διά Βίου Μάθησης

### Ε

E.B.Π = Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό

E.Γ.Τ.Α.Α = Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης

E.Δ.Ε.Τ = Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία

E.E = Ευρωπαϊκή Ένωση

E.E.Π = Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό

E.E.Σ = Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία

E.K = Επιμορφωτικά Κέντρα

E.K.Δ.Δ.Α = Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης

E.ΚΕ.ΠΙΣ = Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης Δομών Διά Βίου Μάθησης

E.K.T = Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

E.O.Π.Π.Ε.Π = Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων Επαγγελματικού Προσανατολισμού

E.Π = Επιχειρησιακά Προγράμματα

E.Π.Ε.Α.Ε.Κ = Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Αρχική Επαγγελματική Κατάρτιση»

E.Π.Ε.Δ.Β = Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση»

E.Σ.Δ = Εθνικό Σχέδιο Δράσης

E.Σ.Π.Α = Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς

E.Σ.Σ.Ε.Ε.Κ.Α = Εθνικό Σύστημα Σύνδεσης της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης με την Απασχόληση

E.Τ.Θ.Α = Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας

E.Τ.Π.Α = Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

### I

I.Δ.Ε = Ινστιτούτο Διαρκούς Επιμόρφωσης

Ι.Δ.ΕΚ.Ε = Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης  
Ενηλίκων

Ι.Ε.Κ = Ινστιτούτο Επαγγελματική Κατάρτισης

Ι.ΝΕ.ΔΙ.ΒΙ.Μ = Ίδρυμα Νεολαίας και Διά Βίου  
Μάθησης

## **Κ**

Κ.Α.Δ.Δ = Κυπριακή Ακαδημία Δημόσιας Διοίκησης

Κ.Α.Ε.Π = Κέντρα Αξιολόγησης Επαγγελματικών  
Προσόντων

Κ.Δ.Β.Μ = Κέντρο Διά Βίου Μάθησης

Κ.Ε.Ε = Κέντρο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (Ελλάδα)

Κ.Ε.Ε = Κέντρων Επιμόρφωσης Ενηλίκων (Κύπρος)

Κ.Ε.Ε.Π.Ε.Κ = Κεντρική Εξεταστική Επιτροπή  
Πιστοποίησης Επαγγελματικής Κατάρτισης

Κ.Ε.Κ = Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΚΕ.ΠΑ = Κέντρου Παραγωγικότητας Κύπρου

Κ.Ι.Ε = Κρατικό Ινστιτούτο Επιμόρφωσης

Κ.Π.Α = Κέντρο Προώθησης στην Απασχόληση

Κ.Π.Ε = Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Κ.Π.Σ = Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης

Κ.Σ.Κ = Κέντρο Συνδικαλιστικής Κατάρτισης

## **Μ**

Μ.Μ.Ε = Μεσαίου Μεγέθους Επιχειρήσεις

## **Ο**

Ο.ΝΕ.Κ = Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου

Ο.Τ.Α = Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης

## **Π**

Π.Α.Ν = Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των  
Νέων

Π.Ε.Π = Πρότυπα Επαγγελματικών Προσόντων

## **Σ**

Σ.Δ.Ε = Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας

Σ.Ε.Κ = Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης

Σ.Ε.Π = Σύστημα Επαγγελματικών Προσόντων

Σ.Ο.Ε = Συνδικαλιστική Οργάνωση Εργαζομένων

## **Τ**

Τ.Ε.Ι = Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

Τ.Κ.Ε.Α.Α = Τμήμα Κοινωνικής Ενσωμάτωσης  
Ατόμων με Αναπηρίες

Τ.Π.Ε = Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνιών

## **Υ**

Υ.Ε.Π.Κ.Α = Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και  
Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Υ.Π.Π = Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού  
(Κύπρος)

## **С**

Cy.Q.F = Cyprian Qualifications Framework  
(Κυπριακό Πλαίσιο Προσόντων)

## **Ε**

E.Q.F = European Qualifications Framework  
(Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Προσόντων)